

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IONEL-VALENTIN VLAD, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 4
APRILIE 2015
Anul XXV
294

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
mai 2014 –

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ionel-Valentin VLAD
Acad. Dinu C. GIURESCU
Acad. Cristian HERA
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Victor VOICU
Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Alexandru BOBOC
Acad. Solomon MARCUS
Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Eugen SIMION
Acad. Răzvan THEODORESCU
Constantin IONESCU-
TÂRGOVIȘTE, membru
corespondent al Academiei Române
Maria ZAHARESCU, membru
corespondent al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Secretar de redacție
Sofia ȚIBULEAC

Redactori I
Elena SOLUNCA-MOISE
Mihaela-Dora NECULA

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Stela ȘERBĂNESCU

Operatori-corectori
Aurora POPA
Ioneta VLAD

ZIUA ACADEMIEI ROMÂNE

Klaus Werner Iohannis, Președintele României, Mesajul adresat cu prilejul aniversării a 149 de ani de la înființarea Academiei Române	5
Victor Ponta, Prim-ministru al Guvernului României, Mesajul adresat cu ocazia împlinirii a 149 de ani de la înființarea Academiei Române	6
Ionel-Valentin Vlad, Academia Română – participant activ la viața societății românești .	7
Ionuț Vulpescu, Academia Română – o instituție vitală a culturii și a statului român ..	11

ISTORIE

Păun Ion Otiman, O întâlnire cu semnificații istorice	14
Alexandru Zub, „Basarabia“ în dezbateri academice	17
Nicolae Saramandu, Noi dovezi ale continuității lingvistice nord-dunărene	18

SUB CUPOLA ACADEMIEI

Mihail Voicu, Dragomir Hurmuzescu – membru al Academiei Române	23
Cornelia Bala, Al IV-lea Congres Național „Bolile Cronice Netransmisibile“ desfășurat sub egida Academiei Române	27
Ionuț Vulpescu, 50 de ani cu G. Călinescu	29

OPINII

Alexandru Boboc, Identitate și diferență în promovarea „spiritului european“ în epoca globalizării	31
Marin Aiftincă, Diferențierea valorilor și idealul umanității	34

ANIVERSĂRI

Păun Ion Otiman, Profesorul Zeno Simon, membru corespondent al Academiei Române, la 80 de ani	39
--	----

INSTITUTE ALE ACADEMIEI ROMÂNE

Dan Bălțeanu, Institutul de Geografie – jubileu	41
--	----

PROIECTE ALE ACADEMIEI ROMÂNE

Dan Dumitru Iacob, Atlasul istoric al orașelor din România	48
---	----

EVOCĂRI

Magda Stavinschi, Neculai Culianu	53
Alexandru Zub, Veniamin Ciobanu – in memoriam	57
Petre Dan-Străulești, Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, Petre P. Negulescu – congresiști	59
Ramiro A. Sofronie, Cumînțenia Pământului, <i>redivivus</i>	64

DOCUMENTAR

Silviu Costachie, Nicolae Damian, Viorel Paraschiv, Restructurarea industriei românești în perioada postcomunistă (II)	67
---	----

IN MEMORIAM

Toma Dordea (1921–2015)	70
--------------------------------------	----

CRONICA VIEȚII ACADEMICE	71
---------------------------------------	----

APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	73
--	----

GHID PENTRU AUTORI	75
---------------------------------	----

Mesajul adresat cu prilejul aniversării a 149 de ani de la înființarea Academiei Române*

Klaus Werner Iohannis

Președintele României

Cu prilejul aniversării a 149 de ani de la înființarea Academiei Române, îmi face o deosebită plăcere să vă felicit. Vă urez să aveți parte, ca instituție etalon a culturii și științei române, de rezultate pe măsura eforturilor și așteptărilor dumneavoastră. Academia Română s-a născut din năzuința de emancipare națională a generației Revoluției de la 1848. La puțină vreme de la înființare, Academia Română a devenit, grație modelului instituțional european adoptat de părinții săi fondatori, unul dintre simbolurile statalității României moderne.

Energiile și resursele intelectuale naționale, dar și atașamentul față de valorile civilizației europene au făcut din Academia Română o instituție solidă și

durabilă în timp, în ciuda momentelor de cumpănă din istorie.

Ultimii 25 de ani, în care Academia a revenit la făgașurile sale fundamentale, au marcat o deschidere spre colaborări internaționale fără precedent. Recunoașterea mondială a Academiei face cinste națiunii noastre și servește dialogului global al civilizațiilor.

Ne aflăm acum în pragul jubileului de 150 de ani de existență a Academiei Române. Cu acest trecut și de la înălțimea misiunii dumneavoastră, sunt convins că veți rămâne un exemplu de stăruință și viziune.

La mulți ani!

Academia Română

* Mesajul domnului Klaus Werner Iohannis, Președintele României, adresat cu prilejul aniversării a 149 de ani de la înființarea Academiei Române (3 aprilie 2015, Aula Academiei Române)

Mesajul adresat cu ocazia împlinirii a 149 de ani de la înființarea Academiei Române*

Victor Ponta

Prim-ministru al Guvernului României

O națiune puternică se remarcă nu doar prin economia sa performantă, prin dezvoltarea tehnologică sau prin nivelul de trai al membrilor săi, ci și prin modul în care reușește să construiască instituții durabile, capabile să reziste în timp și să protejeze cultura și identitatea națională.

Academia Română este una dintre aceste instituții definitorii pentru istoria culturii și civilizației românești. De altfel, existența Academiei Române se confundă cu istoria României moderne. Marcăm astăzi aproape un secol și jumătate de activitate științifică și culturală, la cele mai înalte standarde, activitate care a contribuit din plin la progresul general al societății. Prin iluștrii săi membri, Academia Română a fost nu doar un martor, ci și protagonist al momentelor emblematic pentru dezvoltarea României. Deși, prin tradiție, dar și prin statutul său, Academia nu participă la viața politică, membrii săi și-au asumat un rol activ în societate și s-au implicat în dezbaterile publice, în soluționarea unor probleme importante pentru comunitate. Pentru acest lucru, trebuie să le fim cu toții recunoscători.

Astăzi, când cel mai înalt for național de știință și cultură împlinește 149 de ani de existență, acesta reunește nu doar cele mai strălucite minți ale națiunii, ci, în primul rând, cele mai importante modele de conduită în viața publică și profesională. Avem nevoie mai mult ca oricând de aceste repere!

România a depășit în ultimele două decenii multe dintre problemele și traumele istorice care i-au marcat existența. Viitorul rămâne însă unul cu numeroase provocări. De aceea, este nevoie în continuare de reflecție, de cutezanță și de inteligență.

România are astăzi nevoie, mai mult decât oricând, de Nemuritorii săi.

La acest moment aniversar, doresc să îmi exprim deplinul respect și profunda recunoștință pentru această instituție și pentru toți cei care i-au clădit, i-au perpetuat și i-au întărit numele.

În calitate de prim-ministru al Guvernului României vă asigur de tot sprijinul instituțional și de toată prețuirea pentru întreaga activitate de întărire a identității naționale prin limbă, știință și cultură.

Vă mulțumesc!

Biblioteca Academiei Române

* Mesajul premierului Victor Ponta, cu ocazia împlinirii a 149 de ani de la înființarea Academiei Române
(3 aprilie 2015, Aula Academiei Române)

Academia Română

la a 149-a aniversare*

Acad. Ionel-Valentin Vlad
Președintele Academiei Române

Sărbătorim cu bucurie a 149-a aniversare a Academiei Române alături de numeroși membri ai marii noastre instituții, de înalte oficialități și prieteni ai celui mai înalt for de cultură și știință al Țării, cărora le exprim gratitudinea noastră. Bucuria noastră este și mai mare datorită prezenței între noi a unei delegații numeroase a Academiei de Științe a Moldovei, condusă de Președintele ei, Acad. Gheorghe Duca și de Prim-Vicepreședintele, Acad. Ion Tighineanu. Îi considerăm o parte a Academiei Române, așa cum a fost făurită ea în 1866 și reafirmată la Marea Unire. Cu o zi înainte, Casa Regală a avut gestul simbolic de a reuni reprezentanți ai Academiei Române cu reprezentanți ai Academiei de Științe a Moldovei, gest pentru care îi exprim recunoștința și gratitudinea noastră.

Academia Română este cel mai înalt for științific și cultural al României, care reunește personalități marcante din țară și din străinătate din toate domeniile științei, artei și literaturii.

Încă de la înființarea ei, acum 149 de ani, Academia Română a fost, atât prin componență (reunea membri din toate ținuturile locuite de români, din Principatele Române Unite și din trei imperii), cât și prin obiectivele sale, o **instituție fundamentală pentru promovarea ideii unității naționale, de cultivare a culturii și de respectare a valorilor românilor**. „*Dacă în celelalte academii se lucrează pentru știință cu stăruință, mi se pare că aici, în Academia Română, a pătruns însuși sufletul națiunii românești*”, afirma renumitul filolog italian Angelo de Gubernatis, membru de onoare al înaltului for academic român (în 21 februarie 1897). Fondatorii Academiei afirmău răspicat că instituția trebuie să educe și să întărească Unitatea și Credința română. Tot așa noi, cei de astăzi, trebuie să fim pătrunși de adevărul că dârzenia, demnitatea și patriotismul luminat trebuie să călăuzească toate faptele noastre și să ne lumineze calea spre viitor.

Prima misiune a Academiei Române este aceea de consacrare. Academia Română are în prezent 162 membri titulari și membri corespondenți (din maxim 181), 93 membri de onoare din străinătate (din circa 25 de țări) și 36 membri de onoare din țară (maxim 135). De la înființarea ei, Academia Română a avut 1681 membri, între care 46 de laureați Nobel, trei dintre ei născuți în România: Prof. George Emil Palade, Dr. Elie Wiesel și Prof. Ștefan Hell.

Într-o lume care tinde să se globalizeze, o **academie națională europeană**, așa cum este Academia Română, **are astăzi o misiune urgentă și de mare responsabilitate**: să medieze corect între tendința integrării/mondializării și păstrarea identității naționale. Rolul ei predominant este acela de a proteja și promova identitatea culturală a Țării, adică valorile ei spirituale profunde, irepetabile, ținând cont și de tendințele actuale ale dezvoltării umanității. Iată de ce, atât în cadrul programului de cercetare științifică fundamentală al Academiei, cât și în cadrul proiectelor de dezvoltare a României pe termen lung (2015–2035), Academiei Române îi revine realizarea unuia dintre cele mai de seamă dintre aceste proiecte. Acesta este legat de cultura românească privită între național și universal, cu obiective bine definite în domeniul educației și al învățământului, al atragerii spre cultură a populației țării, în special a tinerei generații, al afirmării contribuțiilor oamenilor de știință și de cultură români în știința și cultura universală.

Pentru înfăptuirea acestei misiuni, Academia Română are tradiție, înțelepciune, competență științifică și echilibru, are o rețea de 67 de institute și centre de cercetare în toate domeniile științei și culturii, 20 dintre acestea fiind recunoscute centre de excelență atât pe plan național, cât și internațional, are cercetători de elită. Raportul SCIMAGO INSTI-

* *Alocuțiune susținută cu ocazia împlinirii a 149 de ani de la înființarea Academiei Române*
(3 aprilie 2015, Aula Academiei Române)

TUTIONS RANKING (SCOPUS-Elsevier) din anul 2014 (publicat recent pe Internet) analizează și clasifică circa 5000 instituții din întreaga lume cu date referitoare la *excelența și leadership-ul în publicare* în intervalul anterior (circa 80% din rezultatele științifice mondiale). Clasificarea nu ia în considerare numărul cercetătorilor afiliați instituțiilor/academiilor respective și nici dimensiunea finanțării acestora. Academia Română se află pe un loc apropiat de 800 (staționar față de anul trecut), după un **avans important (circa 400 sute de poziții) în ultimii trei ani. În acest clasament internațional, Academia Română ocupă locul al doilea între instituțiile de cercetare din România, după UPB.** Ce înseamnă această poziție pe plan internațional? Putem să o comparăm cu pozițiile CERN Geneva – locul 809 și NASA Ames Research Center – 841).

Dar, **calitatea și importanța lucrărilor Academiei stă deasupra acestor numere** și ea poate fi evidențiată prin realizarea unor lucrări de mare însemnătate și anvergură pentru cultura și știința românească: *Dicționarul limbii române* (coordonator Acad. Sextil Pușcariu și finalizat sub coordonarea Acad. Marius Sala), *Dicționarele literaturii române*, *Istoria literaturii române* (coordonator Acad. Eugen Simion), *Atlase lingvistice*, tratatul *Istoria românilor* (zece volume, coordonator Acad. Dan Berindei), volume de documente privind istoria poporului român, *Atlasul etnografic român* (cinci volume, coordonator doamna Acad. Sabina Ispas; în limbile română, engleză, franceză și germană), *Teologie și logică* (coordonator Acad. Alexandru Surdu), *Agricultura – domeniu strategic pentru*

securitatea și siguranța alimentară (Acad. Cristian Hera, editor), *Flora României*, *Fauna României*, *Pomologia României*, *Ampelografia României*, *Atlasul istorico-geografic al României*, *Monumentele vechiului drept românesc* ș.a.

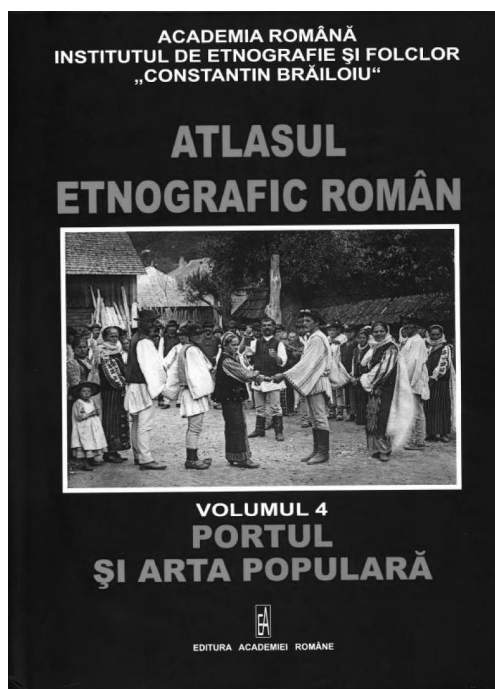
Sub directă ei coordonare s-au realizat programele naționale: *Modernizarea, conservarea și sistematizarea patrimoniului cultural material*; *Terminologia științelor tehnice*; *Protecția mediului ambiant și a resurselor naturale*; *Biosferă-Geosferă*; *Cercetări la nivelul celular și molecular al afecțiunilor cu mare răspândire în populația României* ș.a.

Totodată, Academia Română s-a implicat și într-o serie de programe de mare importanță pentru evoluția viitoare a societății românești: *Evaluarea stării economiei naționale* (Acad. Tudorel Postolache, coordonator); *Proiectul Elemente de fundamentare a strategiilor de dezvoltare și ridicare a nivelului de competitivitate a economiei României din perspectiva integrării în Uniunea Europeană*; *Raport Suport pentru Comisia Prezidențială în Elaborarea cadrului național strategic pentru dezvoltare durabilă a sectorului agroalimentar și a spațiului rural în perioada 2014–2020–2030* (Acad. Păun Ioan Otiman, coordonator); *Evaluarea stării sociale a României*; *Strategia Politicii Sociale: România 2013–2020* (coordonator Prof. Cătălin Zamfir, Membru Corespondent al Academiei Române); *Programul privind Societatea informațională*; *Dezvoltarea comunităților rurale în condițiile integrării României în Uniunea Europeană*; *Drama noastră demografică* (Prof. Vasile Ghețău), *Studiul regionalizării teritoriale și dezvoltării regionale a României* (Acad. Păun Ion Otiman ș.a.); *Trecerea României la sistemul monetar euro* (Acad. Mugur Isărescu); *Aspecte juridice de fond și internaționale legate de aderarea României la Uniunea Europeană* ș.a.

Academia Română a participat la **elaborarea Strategiei Naționale a Cercetării Științifice și Inovării, corelată cu programul „Orizont 2020”**, cu cerințele Uniunii Europene. În acest cadru, s-au stabilit, pentru orizontul 2020, șapte domenii strategice pentru cercetarea științifică fundamentală din Academia Română, primul fiind **„Cultură și civilizație românească”**, apoi „Cercetări fundamentale în științele de bază”, „Cercetare fundamentală pentru o agricultură sustenabilă, siguranță și securitate alimentară în România”, „Cercetări asupra vieții în era digitală”, „Cercetarea resurselor naturale pentru utilizarea lor în interesul național și în colaborări internaționale reciproc avantajoase” ș.a.

Doamnelor și Domnilor,

Aniversarea a 150 de ani de existență a Academiei Române și Centenarul Marii Uniri a României

sunt momente istorice în care privim la ceea ce s-a înfăptuit și **trebuie să bine-gândim** la ceea ce avem de înfăptuit pentru întărirea unității naționale, a afirmării națiunii române, a marilor ei valori culturale în țară și în lume, pentru a dovedi tuturor că Țara are „*La trecutu-ți mare, mare viitor*”.

Termenul de 20 de ani reprezintă un interval de timp verificat de istoria noastră. La începutul regalității în România, sub conducerea unui mare Rege, Carol I, în două etape de 20 de ani, România a intrat în lumea activă a Europei, cu o dezvoltare rapidă și cu prestigiu. În perioada interbelică, caracterizată de echilibrul asigurat de Casa Regală, cu o viziune și o guvernare majoritar liberală (care adoptase deviza „Prin noi înșine”), de figurile istorice ale Brătienilor și de o constituție avansată în Europa, Regatul României a parcurs un drum de la o țară devastată de război la o țară prosperă în Europa, cu un loc potrivit cu dimensiunile și resursele ei.

Mai recent, am avut o strategie de aderare la UE cu un consens recunoscut. Nu a fost perfectă, dar știam ce vrem.

Având în vedere faptul că România este un stat fără un proiect național postaderare, cu o evoluție dificil de caracterizat, Academia Română elaborează în prezent **Strategia de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani (2016–2035)**, (parte a proiectului de management pe care l-am prezentat la alegerea ca președinte al Academiei Române). Strategia are drept ținte:

- pe termen scurt, stoparea/inversarea unor fenomene negative care se manifestă în societatea românească;

- pe termen mediu, situarea României, sub aspectul dezvoltării culturale, economice și a nivelului de trai, pe o poziție medie (13–15 în UE, când am putea gândi aderarea la zona euro);

- pe termen lung (2035), situarea României pe o poziție avansată (7–10) în ierarhia țărilor membre ale UE.

Academia Română are capacitatea de a construi Strategia postaderare pentru România, o strategie argumentată științific, deasupra intereselor de partid și a ciclurilor electorale, baza unei integrări demne și respectate a Țării în UE.

Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani (2016–2035) în viziunea Academiei Române cuprinde 11 capitole (domenii interdisciplinare):

1. Școala și educația în viziunea Academiei Române.

2. Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim și ce lășăm generațiilor viitoare.

3. Securitatea și eficiența energetică.

4. Siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică.

5. Siguranța și securitatea alimentară.

6. Economia și calitatea vieții.

7. Sănătatea – de la biologia moleculară la medicina personalizată în România.

8. Proiectul european al Dunării/Strategia națională a Dunării.

9. Cultura românească între național, zona proximală și universal: traducerea operelor fundamentale în limbile de mare circulație și distribuirea lor la marile biblioteci internaționale, Europa multilingvistă (dicționare digitale), cultura electronică.

10. România – societate a cunoașterii și a valorii adăugate.

11. România în era globalizării – spațiu și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru (între spațiile euroatlantic și eurasiatic).

În ianuarie–februarie 2018, vom strânge observațiile instituțiilor de conducere ale Țării și ale președinților principalelor partide politice și le vom integra în Strategie.

În martie 2018, în ajunul *Centenarului Marii Uniri a României, sub patronajul Președintelui României*, sperăm să se obțină un consens instituțional asupra Strategiei de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani și să se semneze un acord de îndeplinire a acesteia de către instituțiile și forțele politice ale Țării (printr-o nouă reuniune la Snagov).

Sperăm să avem de la instituțiile de conducere ale Țării **sprijin pentru realizarea acestei Strategii postaderare pentru România**. Repet, Strategia va putea aduce un consens instituțional și politic, coeziunea națională, competență în negocierile internaționale viitoare și va putea sta la baza unei integrări demne și respectate a României în UE. Trebuie să fim pregătiți pentru negocierile viitoare și pentru momentul-test pentru România, în care va prelua conducerea UE (în anul 2019), printr-o viziune de integrare în UE pe termen lung cu respectarea resurselor și identității noastre în acest spațiu (pe care Eminescu îl numea spațiu de cultură la Carpați și la gurile Dunării).

Doamnelor și Domnilor,

A trecut un an de când am fost aleși să conducem Academia Română. În acest interval de timp am avut numeroase inițiative pentru îmbunătățirea actelor de decizie în Academia Română și pentru creșterea vizibilității marii noastre instituții.

1. La solicitarea Biroului Prezidiului, Prezidiul Academiei Române a aprobat înființarea Comisiei Juridice a Academiei Române în care, alături de distinșii noștri juriști, invităm alte personalități cu mare

experiență în Drept, pentru luarea unor decizii corecte pentru modificarea Legii Academiei Române (în ultima versiune din 2001, Academia Română nu avea proprietate privată) și a Statutului Academiei Române. Avem în vedere redobândirea, administrarea și utilizarea veniturilor proprietății private a Academiei Române potrivit legilor țării, actelor de donație și necesităților actuale ale Academiei Române.

2. Am înființat Biroul de proiecte și granturi, care a fost foarte activ în reactualizarea Regulamentului de granturi, în anunțarea noilor apeluri în Programul ORIZONT 2020 și în sinteze necesare **Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani**.

3. Editura Academiei Române și Biblioteca Academiei Române au activități importante și vizibile pentru Academia Română prin numeroase cărți valoroase, prin 12 reviste cotate în sistemul ISI (de exemplu, revista „Proceedings of Romanian Academy, seria A“ a ajuns la un factor de impact de ~1.65, intrând în primul sfert al clasamentului pentru reviste cu profil multiplu). Biblioteca a organizat expoziții importante legate de manifestările Academiei Române și a tipărit cataloage de mare calitate pentru aceste manifestări.

4. Revista „Academica“ este la zi, cu un conținut mult îmbunătățit și cu o apariție în versiune electronică *open-access* pe sit-ul Academiei Române, deci cu o vizibilitate mult îmbunătățită. Vom introduce o nouă rubrică, Conferințele Academiei Române, și vom relua prezentarea realizărilor din institutele și centrele noastre de cercetare.

5. Biroul de presă a fost o serioasă interfață a Academiei Române în raport cu canalele media, a editat „Buletinul informativ al Academiei Române“, cu apariție lunară, a refăcut sit-ul Facebook al Academiei Române cu un conținut atractiv pentru amatorii (mulți tineri) acestui sistem de informare și comunicare. Domnul profesor Vasile Dâncu a făcut sondaje profesionale asupra vizibilității Academiei Române și ne-a adus date care arată obiectiv creșterea acestei vizibilități și a încrederii în Academia Română, până la poziții egale cu poziția Bisericii Ortodoxe Române. Avem o strategie de comunicare publică, care este serios urmată de Biroul de presă.

6. Pentru a spori vizibilitatea Academiei Române, am redactat și tipărit o scurtă prezentare a instituției noastre la cea de-a 149-a aniversare, în limbile română și engleză. O veți primi la sfârșitul acestei Adunări generale și o vom distribui secțiilor și filialelor pentru a putea fi prezentată oaspeților noștri din țară și din străinătate.

Doamnelor și Domnilor,

Relațiile internaționale ale Academiei Române se desfășoară la cote bune. **Academia Română participă activ în colaborările internaționale cu alte academii:**

- ALLEA (All European Academies – Federația Academiiilor Naționale din Europa);

- EASAC (European Academies Science Advisory Council);

- ICSU (International Council for Science);

- DAC (Danube Academies Conference);

- BSEC (Black Sea Economic Council);

- IAP (Interacademic Panel – Consiliul Mondial Interacademic).

Academia Română este afiliată la 28 organizații profesionale internaționale, printre care cele pentru cercetarea spațiului, pentru fizică, matematică, astronomie, chimie, biochimie, istoria și filosofia științei, istorie economică, geografie și geofizică, geosferă-biosferă, biblioteci etc.).

Academia Română colaborează cu 39 instituții științifice din străinătate, majoritatea academii naționale, în cadrul unor acorduri bilaterale. **Desfășurăm relații efective de schimb interacademic cu 24 de academii naționale.**

În acest an, suntem co-organizatori ai Congresului Mondial privind Energiile Regenerabile, care are loc la București. O sesiune a Congresului se va desfășura la Academia Română (8–11 iunie).

La a 68-a sesiune, Adunarea generală a ONU a proclamat anul 2015 ca **International Year of Light and Light-based Technologies (IYL-2015)**, recunoscând „*importanța tehnologiilor bazate pe lumină în atingerea necesităților umanității*”. Cere monia de deschidere a IYL s-a ținut între 19 și 20 ianuarie 2015 la UNESCO Headquarters din Paris, adunând 1500 participanți, printre care eminenți oameni de știință, industriași, înalte oficialități și cercetători tineri promițători. În România, am format un **Comitet național pentru IYL, un nod important al rețelei internaționale care acționează în spiritul hotărârilor ONU și UNESCO**. Acest comitet organizează la Academia Română Conferința internațională **ROMOPTO 2015. Micro-to Nano– Photonics** între 1–4 septembrie 2015, la care sunt invitați și doi laureați Nobel.

În finalul acestei alocuțiuni, urez marii noastre instituții: „Viva, crescat, floreat“. Tuturor celor prezenți și celor care ne-au transmis mesaje de salut, vă doresc să vă bucurați de existența, tradiția și de lucrările Academiei Române.

Academia Română – o instituție vitală a culturii și a statului român*

Ionuț Vulpescu

Ministrul Culturii

Cei 149 de ani care s-au scurs de la întemeierea Societății Literare Române (devenită, un an mai târziu, Societatea Academică Română, iar în 1879, Academia Română) nu reprezintă o cifră rotundă. Dar, ea anunță marele jubileu care va fi sărbătorit anul viitor: 150 de ani de viață academică neîntreruptă în țara noastră.

Tot așa, cei 97 de ani de la Marea Unire, pe care îi vom aniversa la 1 Decembrie, nu reprezintă o cifră rotundă, dar prefigurează una dintre cele mai grandioase aniversări din istoria națiunii noastre: Centenarul Marii Uniri.

Nu am evocat aceste două cifre din întâmplare sau dintr-o propensiune festivă. Întemeierea Academiei Române, consolidarea României moderne și realizarea Marii Uniri sunt strâns legate între ele. Și, chiar dacă spunem, pe bună dreptate, că întreaga națiune a contribuit la realizarea Unirii, este limpede că rolul Academiei Române a fost dintre cele mai importante. În marea lor înțelepciune, întemeietorii și primii membri ai forului suprem al culturii române au pus bazele viitoarei unități naționale, furnizând culturii noastre, într-un răstimp relativ scurt, dar intens, primele dicționare, gramatici și cărți de istorii, primele ediții de texte și întâiul pantheon spiritual. Dar, iată cum sintetizează Camil Petrescu – consemnând alegerea lui George Enescu ca membru al Academiei, în 1932 – rolul și rostul acestei instituții: „*Academia a trebuit s-o ia, ca să zicem așa, de la abecedar. O secție întreagă a fost închinată istoriei. Căci trebuiau cercetate cu atenție aproape exclusivă începuturile și rosturile noastre aici. Secția literară a fost și ea la rândul ei alcătuită aproape numai din filologi. Aveam de dovedit latinitatea limbii. Acum contururile au trebuit să fie lărgite. Academia Română – răscumpărând greșeala*

de a nu fi numărat printre membrii ei pe Eminescu și Caragiale – își completează rândurile cu unul dintre cei mai mari compozitori ai timpului.”

Parcurgând din nou documentele întemeierii și mărturiile câtorva dintre acești înaintași, m-a surprins clarviziunea cu care, în 1866, ei au văzut *posibilitatea unității naționale în unitatea culturală*. Academia Română n-a făcut altă politică decât cea a culturii, însă aceasta s-a dovedit un instrument admirabil și infailibil. Normarea limbii literare – la care, pe lângă Academie, au contribuit din plin și marii noștri scriitori, de la Alecsandri la Creangă –, elaborarea primelor dicționare, studiile istorice care atestau, cu argumente științifice, drepturile națiunii române și demnitatea ei de-a lungul unor secole foarte complicate, toate acestea au participat la *formarea conștiinței naționale și a unui spirit românesc modern*, fără de care Marea Unire ar fi fost de neconceput. Cum spunea, profetic, Timotei Cipariu, vicepreședintele primei Academii, chiar la inaugurare: „*[Academia] va îngriji pentru conservarea unității limbii românești din toate provinciile locuite de români. Ea îi va reda forma curat națională română, pentru ca să figureze cu toată demnitatea între și lângă surorile ei de origine latină. Ea va pune fundamentul pentru o literatură adevărată națională”*.

Academia Română a fost gândită, de asemenea, încă din prima zi, ca un *for cultural al tuturor românilor*. Împărțiți, în 1866, într-un principat și două imperii, risipiți din Pind și până dincolo de malurile Nistrului, românii s-au regăsit pentru prima dată, cu toții, în rândurile Societății Literare, devenită Societatea Academică Română și, ulterior, Academia Română. Munteni, moldoveni (de pe ambele maluri ale Prutului), bucovineni, ardeleni,

*Alocuțiune susținută cu prilejul aniversării a 149 de ani de la înființarea Academiei Române (3 aprilie 2015, Aula Academiei Române)

Biroul Prezidiului Academiei Române

bănățeni și aromâni s-au întâlnit în plenul unei societăți dedicate culturii naționale. „*Când cineva zice român, șterge și Dunărea și Carpații*”, a spus Hasdeu, chiar în plenul acestui for. Și-au descoperit rădăcinile comune, dar au și constatat că acest proiect, al *unității culturale*, nu este o utopie. Că *merită* să te angajezi cu toate forțele în edificarea lui, deoarece, chiar împărțită, națiunea română avea la 1866 suficiente repere ale excelenței artistice și științifice, încât să aspire la o poziție demnă, egală, între națiunile Europei.

Cum să nu te simți încurajat de erudiția cu care veneau ardelenii și bucovinenii, de rafinamentul intelectual al moldovenilor, de subtilitatea gândirii muntenilor, de energia națională a bănățenilor și de tăria de caracter a aromânilor?

Cum să nu te simți întărit în credința că România își merită locul în concertul național al națiunilor, între atâția cărturari cu care orice mare țară europeană s-ar fi mândrit?

Academia Română a știut, apoi, nu numai să contureze acest proiect al unității culturale, ci și să îl răspândească printre români, să-l facă să devină *proiectul fundamental al întregii națiuni*. Cel mai înalt for cultural al românilor a știut să găsească mijloacele de a face populară cultura în toate straturile societății românești, din Regat și de peste granițele acestuia. Excelența academică a fost dublată, prin urmare, de *un devotament pentru cultură și*

pentru serviciul public demn de toată admirația noastră.

Acesta este, de altfel, și elementul de continuitate între epoca de dinaintea Marii Uniri și cea de după, până astăzi: *Academia Română este o instituție culturală aflată întru totul în serviciul culturii naționale*, al binelui public. Ieri, prin reunirea pentru prima dată a intelectualității românești din toate țările în care românii erau răspândiți, azi, prin performanța științifică.

În trecut, rolul de panteon viu al Academiei și funcția stimulativă pe care au avut-o, pe toate planurile, personalitățile care o alcătuiau, au galvanizat societatea românească, au făcut din vechea Românie a Regelui Carol I un stat modern și civilizată, pregătind astfel Marea Unire.

Astăzi, pe lângă rolul de for reprezentativ al excelenței artistice și științifice – pe care îl exercită strălucit –, Academia reprezintă și *cel mai puternic centru de cercetare științifică fundamentală al țării*. Un patrimoniu de cunoaștere, un patrimoniu cultural imaterial, cum obișnuiesc să spun, care face din România o țară cu un apreciabil potențial. Nu mai este un secret pentru nimeni că procentul cel mai însemnat de citări ale savanților români în străinătate provine din institutele Academiei, dintre care unele sunt centre europene de excelență, iar altele sunt parteneri ale Uniunii Europene în programe de cercetare postdoctorală.

Am subliniat aceste aspecte pentru a trasa o legătură între trecut și prezent, între întemeierea Academiei Române și jubileele pe care le vom aniversa peste unul și, respectiv, trei ani. Noi nu aniversăm aici doar un trecut glorios, ci și conturăm un prezent activ și un viitor în care responsabilitățile acestei instituții fundamentale a statului vor fi la fel de mari, chiar dacă așteptările societății românești față de Academie s-au schimbat, adaptându-se epocii noastre.

Ne aflăm la un an distanță de aniversarea unui secol și jumătate de activitate academică neîntreruptă și la trei ani de celebrarea unui secol de la Marea Unire. Nu văd aceste jubilee drept simple momente aniversare, în care să nu facem altceva decât să privim satisfăcuți în urmă. Dimpotrivă, *mi se pare normal să privim înainte*, exact așa cum au făcut înaintașii dumneavoastră în această ilustră aulă. *România are nevoie de un nou proiect*, pentru următorul secol. Iar Academia Română este unul dintre pilonii pe care se va sprijini acest proiect.

Și vă propun să ne gândim împreună, de pe acum, la câteva idei. Intenționez să lansez inițiativa restaurării și punerii în circuitul public de vizitare a tuturor caselor artizanilor Marii Uniri, în paralel cu elaborarea unui dicționar istoric al acestor personalități din toate teritoriile românești. Unii dintre aceștia au fost membrii Academiei Române, deci, mi se pare firesc ca aceasta să fie partener în tot ceea ce presupune celebrarea memoriei corifeilor de la 1 Decembrie. De asemenea, mă gândesc dacă nu cumva Muzeul Unirii de la Alba-Iulia n-ar trebui transformat într-un Centru Național de Istorie a Unității Naționale, care să aibă, simultan, și o funcție educațional-formativă, găzduind un colectiv permanent de cercetare și editare de carte cu tematica Marii Uniri.

Institutele de istorie, de științe filologice și de științe juridice ale Academiei Române pot aduce o contribuție fundamentală la constituirea acestui Centru Național de Istorie și m-aș bucura dacă Academia ar răspunde pozitiv la invitația noastră de a fi partener al Ministerului Culturii, al Guvernului României, în proiectul de aniversare a unui secol de la Marea Unire.

A sosit timpul să abordăm vechea mentalitate, în care fiecare lucra izolat pe „parcela” sa, și să construim din nou un edificiu al unității, la care să colaboreze toate instituțiile care au această vocație.

Profit de prezența președintelui Academiei de Științe a Moldovei pentru a-i adresa aceeași invitație ca și Academiei Române: cultura română, spusă cândva G. Călinescu, este una și indivizibilă.

Sper că nu voi face o notă discordantă față de atmosfera academică în care s-a desfășurat această strălucită reuniune, dacă voi încheia într-o notă personală.

Se spune că locurile au amintiri, au o *aură* a lor. Am intrat de multe ori în Academia Română, în diferitele demnități publice pe care le-am avut până acum. De fiecare dată, am simțit o emoție copleșitoare pășind în această ilustră aulă, în care au răsunat și răsună și astăzi vocile unor stâlpi ai culturii române. Este meritul tuturor celor care, într-un fel sau altul, au servit Academia Română, în cei 149 de ani care s-au scurs de la întemeiere, că au prezervat spiritul înălțător pus la temelie instituției de către înaintași.

Vă mulțumesc, prin urmare, că ați invitat Ministerul Culturii la această înaltă tribună și vă asigur de tot sprijinul meu pentru continuarea înaltei misiuni pe care Academia o are în societatea românească de astăzi.

Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia

O întâlnire cu semnificații istorice

Acad. Păun Ion Otiman

În ziua de 2 aprilie 2015, cu numai o singură zi înaintea sărbătoririi a 149 de ani de la înființarea Societății Literare Române, Casa Regală a României, la inițiativa M.S. Regelui Mihai I, reprezentată prin Princesa Moștenitoare Margareta și Principele consort Radu de România, a avut loc la Palatul Elisabeta o întâlnire între reprezentanții Casei Regale a României, Academiei Române și Academiei de Științe din Republica Moldova.

În timpul dineului, ascultând cu maximă atenție toastul Alteței Sale Regale Principele Radu, răspunsul celor doi președinți, acad. Ionel-Valentin Vlad și acad. Gheorghe Duca, precum și discuțiile reprezentanților Casei Regale a României cu cei 28 de invitați ai academiilor românești, mi-am pus o firească întrebare: ce a gândit M.S. Regele Mihai când a inițiat această întâlnire, cu numai un an înainte de împlinirea, în 2016, a unui secol și jumătate de la venirea pe tronul țării a Prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, ca domnitor al României, și de la formarea Academiei Române și cu numai trei ani până la împlinirea primului secol de la fondarea României Mari, sub sceptrul Casei Regale a României, al Regelui Ferdinand Întregitorul și al Reginei Maria?

Cu binecunoscuta-i eleganță și elocință, Principele Radu, în deschiderea întâlnirii, cu delicatețe și sobrietate, avea să transmită gândul M.S. Regelui Mihai al României referitor la această reuniune regală și academică. Și de această dată, Regele nostru a privit înainte, spre mai binele poporului român, fiind convins că ideile inteligente și eforturile permanente ale academismului românesc întreg, îngemănate cu „înțelepciunea și echilibrul, benefice pentru țară”¹ ale Casei Regale a României, reprezintă, ca întotdeauna în istorie, calea care (re)deschide procesul de unitate națională a românilor.

De altfel, M.S. Regele Mihai I, cu prilejul primirii însemnelor de membru de onoare al Academiei Române, în 8 aprilie 2008, în Aula Magna, spunea „La aniversarea Academiei, se înfăptuiește o reparație istorică, prin reluarea legăturii dintre Regalitate și Academie. Mă bucur că, peste vicisitudinile timpului, atât Casa Regală, cât și instituția acade-

mică au rezistat, rămânând simboluri trainice ale valorilor românești. Refăcându-se legătura istorică, sper ca împreună să recâștigăm locul României și în domeniul cultural, artistic și științific.”

Regele nostru continuă să susțină marile idei de legătură strânsă între Casa Regală și Academia Română, promovate în permanență de Regele Carol I, Regele Ferdinand și Regele Carol al II-lea: „La 14 mai 1919, Academia Română, reunită în capitala țării, și-a ținut cea dintâi ședință după mărețul act de la 1 Decembrie 1918, ocazie cu care s-a sărbătorit și trecerea unei jumătăți de veac de la înființare (care nu s-a ținut din cauza războiului în anul 1916). La acest eveniment, a luat parte întreaga Casă Regală, în frunte cu Regele Ferdinand I, care «n-a stat în cumpănă să taie toate scumpele fire ce legau sufletul său de neamul în care se născuse, pentru a-l dărui tot și pentru totdeauna neamului nostru»² și Regina Maria, «suverana luptătoare pentru un ideal de întregire națională și care, în mijlocul furtunilor pustiitoare, n-a lăsat să se scoboare nici steagul aspirațiilor, nici flamura speranței»³.

„Cu acest prilej, Regele Ferdinand I «cel Leab», devenit, în anii 1916–1918, «șef de oaste biruitoare», după cum l-a numit Nicolae Iorga, pentru ca, în fine, să fie «Regele Marii Uniri» a tuturor românilor și al marilor reforme, numele său confundându-se cu cel al «construirii organice și instituționale a României Mari»⁴, Suveranul ținea să sublinieze menirea celui dintâi Parlament cultural al țării Academia Română – de a «fi păzitoarea credincioasă a limbii și a culturii naționale», după cum fusese de la înființarea sa. El constată, pe bună dreptate, faptul, că «în lupta sfântă pentru unirea tuturor românilor» supremul for academic «și-a avut partea ei importantă; de aceea – arăta Regele Ferdinand I – izbânda țării este și izbânda ei»⁵. Începutul a fost pus încă în 1866, când s-a statuat alegerea în noua instituție academică a «bărbaților luminați din toate ținuturile românești» (s.n.), astfel încât – sublinia Regele Ferdinand I – «România Mare de azi își găsea de o jumătate de secol patria comună sub acoperișul

tânărului așezământ»⁶. În finalul cuvântului său, Regele Întregitor de Țară și Neam își exprima nădejdea că «Academia Română, căreia i-a fost dat să lupte cu atâta spor în domeniul pașnic al culturii unitare române, ne va da și în viitor pilda înălțătoare a unirii tuturor la muncă pentru temeinica așezare a României Nouă pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu» (s.n.).

Ca adevărate vase comunicante, legăturile dintre Academia Română și Casa Regală a țării s-au manifestat în ambele direcții. Dacă suprema instituție a țării a marcat multe din evenimentele prin care a trecut România sau care priveau direct Dinastia, iar reprezentanții acesteia au fost prezenți la cele mai de seamă momente din istoria instituției academice, în cuvintele rostite cu diverse prilejuri au urmărit să-i sublinieze însemnătatea și să-i traseze noi linii de dezvoltare.⁷

Președintele Academiei Române, acad. Ionel-Valentin Vlad, în alocuțiunea sa⁸, rostită în Aula Academiei Române cu prilejul sărbătoririi Marii Uniri, a afirmat cu claritate „Fidelă acestor principii, Academia Română este și astăzi exponenta unității naționale a tuturor românilor (s.n.). Omagiind pe înaintașii care au realizat, în 1918, întregirea neamului nostru românesc, Academia Română își

îndreaptă privirile spre viitor, militând pentru menținerea unității naționale (s.n.), pentru afirmarea tradițiilor și specificului românesc și încadrarea acestora în locul ce li se cuvine în cultura și civilizația europeană, pentru încadrarea în Uniunea Europeană cu demnitate și cu valorile pe care le aduce Poporul Român.

Sesiunea solemnă consacrată Marii Uniri este menită să rememoreze evenimentele petrecute în urmă cu 96 de ani, să sublinieze încă o dată rolul Academiei Române de-a lungul existenței ei în realizarea și menținerea unității naționale (s.n.) și să stabilească obiectivele ei viitoare în condițiile lumii de astăzi, proiectul nostru fundamental la care lucrăm din toate puterile.”

Și președintele Academiei surori din Republica Moldova, acad. Gheorghe Duca, în alocuțiunea sa⁹, din Aula Academiei Române din 28 noiembrie 2014, a anticipat întâlnirea de la Palatul Elisabeta cu următoarea cuvântare referitoare la strângerea împreună, pentru prima dată în istorie, a tuturor forțelor spiritualității românești:

„O mențiune specială merită învățământul, știința și cultura care au cunoscut în această perioadă o dezvoltare fără precedent în Basarabia interbelică, la fel ca în toată România. Accelerarea proce-

sului de modernizare a societății, eliberarea marilor energii spirituale încătușate de-a lungul secolelor de dominație străină, strângerea împreună, pentru prima dată în istorie, a tuturor forțelor spiritualității românești (s.n.), asigurarea unei baze materiale mai solide, climatul optimist generat de Marea Unire, setea de cultură a poporului au permis realizarea unui adevărat salt calitativ în domeniile învățământului, științei și culturii, înregistrându-se unele performanțe cu adevărat europene și chiar mondiale”.

La aprecierile referitoare la viitorul academismului tuturor românilor ale M.S. Regele Mihai I, ale președinților acad. Ionel-Valentin Vlad și acad. Gheorghe Duca, enunțate cu multă acuratețe în acest an premergător împlinirii a 150 de ani ai Casei Regale și ai Academiei Române, mai trebuie să adăugăm și ideea fundamentală a înființării Societății Literare Române, ca Academie națională, ca Academie a tuturor românilor, care să reunească „*cărturarilor veniți din toate provinciile românești*”, deoarece, după cum a exclamat Alexandru Roman, venit la București la prima ședință a Societății Literare Române de dincolo de Carpați, din Maramureș: „*Limba ne unește*”¹⁰.

Locotenența domnească, prin Decretul nr. 698 din 1 aprilie 1866, numește primii 14 membri ai Societății Literare Române din toate provinciile locuite de români¹¹: din Maramureș – Iosif Hodoș, Alexandru Roman; din Transilvania – Timotei Cipariu, Gavril Munteanu și George Barițiu; din Banat – Andrei Mocioni și Vincențiu Babeș; din Bucovina – Alexandru Hurmuzaki și Ambrosiu Dimitrovici; din Basarabia – Alexandru Hasdeu, Constantin Stamati, Ioan Străjescu; din Macedonia – Ioan D. Caragiani și Dimitrie Cozacovici. Prin Înaltul Decret nr. 874 din 2 iunie 1866¹² sunt numiți ca membri ai Societății Literare Române: din Moldova – Vasile Alecsandri, Constantin Negruzzi, Vasile Alexandrescu-Urechia; din Muntenia – Ion Heliade-Rădulescu, Augustin Treboniu Laurian, Constantin A. Rosetti și Ioan Massimu.

Acum, în anul 2015, an premergător sărbătoririi Academiei Române și a Regalității, ca participant la întâlnirea de la Palatul Elisabeta a academiilor românești, inițiată de Casa Regală a României, am înțeles semnificația acesteia, așa cum au gândit-o M.S. Regele Mihai și membrii Casei Regale, ca apropiere organică a celor două academii și, în per-

spectiva mării sărbători a României din anul 2018, înfăptuirea **Academiei Românilor**.

Cred cu tărie, că asemenea academicienilor – bărbați de stat de acum 150 de ani – și noi, cei de astăzi, trebuie să avem încredere și cutezanță în reluarea și consolidarea marilor idealuri de unitate națională a românilor.

Academia Română, prin membrii săi, dar și prin inițiativele oamenilor politici ai vremii, amintindu-i cu venerație, atât pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza, cât și pe primul Rege al României Carol I, au împlinit, prin actul de aducere sub aceeași cupolă a elitelor intelectuale românești de pretutindeni, primul act de unitate națională a tuturor românilor. Așa cum de multe ori au afirmat istoricii români, Academia a fost prima instituție a României care a unit în „*cuget și simțiri*” spiritualitatea românească. Unitatea academică a românilor din anul 1866 a premers marea unire politică și juridică a tuturor românilor din anul 1918.

Reafirm, în finalul acestor gânduri, faptul că am înțeles semnificația întâlnirii de la Palatul Elisabeta ca o idee, o credință, o speranță și o încredere a M.S. Regele Mihai în academicienii români de astăzi de a înfăptui, asemenea celor de acum 150 de ani, primul pas spre reîntregirea neamului românesc, prin reunirea celor două Academii, din România și din Republica Moldova, în cel mai scurt timp, în marea **Academie a Românilor**.

Note

¹ D. Berindei, *Prefață la Academia Română și Casa Regală a României*, Editura Academiei Române, București, 2013, p. 11.

² *Analele Academiei Române*, tom. XLIX, 1928–1929, p. 89.

³ *Idem*, tom. LIX, 19381–1939, pp. 29–30.

⁴ D. Berindei, *Portrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literați*, Editura Compania, București, 2009, p. 188.

⁵ *Academia Română și Casa Regală a României*, p. 39.

⁶ *Ibidem*, p. 41.

⁷ D. Berindei, *Prefață la Academia Română și Casa Regală a României*, pp. 30–41.

⁸ I.-V. Vlad, *Academia Română – for promotor și luptător pentru unitatea națională*, în „*Academica*”, nr. 1/2015, p. 33.

⁹ Gh. Duca, *Marea Unire de la 1918 și consecințele ei pentru dezvoltarea științei și culturii în Basarabia*, în „*Academica*”, nr. 1/2015, p. 45.

¹⁰ Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române în date*, Editura Academiei Române, București, 1997, p. 21.

^{11,12} *Ibidem*, pp. 19, 20.

„Basarabia“ în dezbatere academică

Acad. Alexandru Zub

Ziua de 27 martie este în fiecare an un bun prilej de evocări și analize pe seama provinciei românești răpită de Rusia țaristă, la 1812, și reintrată în statul român la 1918, prilej care, de astă dată, în anul de grație 2015, comportă și o notă mai dramatică, dată fiind criza geopolitică produsă de Federația Rusă pe seama Ucrainei și a zonelor limitrofe. Cu o Rusie în spate, înarmată atomic și pusă pe expansiune, în orice direcție, nimeni nu poate fi liniștit, nici Uniunea Europeană, nici măcar Statele Unite ale Americii. Ea a iscat deja, această Rusie pravoslavnică, în mod surprinzător un război de tip postmodern, pentru a-și masca oarecum imperialismul, pe seama unui frate mai mic, din spațiul căruia și-a adjudecat, pe nesimțite, Crimeea și întreține acum un „război de gherilă” (dacă se poate spune așa), în timp ce amenință cu represalii nucleare și alte state, inclusiv România, deși aceasta e membră în două organisme importante, NATO și Uniunea Europeană. Tema e nespus de dramatică.

Din inițiativa Muzeului Județean Vaslui și în colaborare cu alte așezăminte cu rosturi culturale, a avut loc, chiar pe 27 martie a.c., ziua în care, din 1918, se aniversează decizia Sfatului Țării de la Chișinău de a se uni, pentru totdeauna, cu România extracarpatină, „alipirea” la vechiul Regat fiind o soluție, cea mai bună, impusă de contextul geopolitic.

Am avut ocazia să iau parte, la invitația Muzeului Județean, la simpozionul științific organizat *ad-hoc*, cu participarea unor specialiști din țară și a doi istorici din Basarabia.

După alocuțiile protocolare, rostite de gazde (profesorii Ramona Maria Mocanu și Laurențiu Chiriac), au fost prezentate comunicările din program: *Dimensiunea basarabească a Unirii* (Alexandru Zub); *Basarabia de la 1918 până la 1947* (Ion Agrișoroiu); *Triumful unui principiu – românii și autodeterminarea națională* (Cătălin Turliuc); *Anexarea Basarabiei în istoriografia românească interbelică* (Cristian Ploscaru); *Armata Republicii Moldovenești între anii 1917 și 1918* (Anatol Leșcu); *Lupta țarismului contra mișcării revoluționare din Basarabia* (Artur Leșcu); *Presa românească din*

Basarabia în preajma Unirii de la 1918 (Oltea Râșcanu Gramaticu); *Basarabia, rana sângerândă a neamului românesc* (Nicolae Ionescu). Titlurile menționate indică preocuparea de a explica fenomenul în perspectiva istoriei naționale și, totodată, a contextului geopolitic al vremii. Nu se poate insista, momentan, asupra elementelor noi puse în discuție.

Simpozionul vasluian din 27 martie a fost și un prilej de a lansa o nouă carte a profesorului Ion Agrișoroiu, *România interbelică: unificare și evoluție* (Editura Demiurg, Iași, 2015), volum comentat de Cătălin Turliuc și Alexandru Zub, cu trimiteri utile la ansamblul operei autorului și la contextul istoriografic al temei.

La început de iunie, istoria și destinul tragic al Basarabiei vor fi din nou preocupări pentru istorici, filologi, etnografi, filosofi etc. în economia vechilor *umanoare*, redefinite de la un timp ca „științe despre om” în diacronia istoriei. Activități specifice se anunță, consensual, de o parte și de alta a Prutului, în cele două state românești, supuse acum, din nou, la presiuni dominante din partea Rusiei.

Oriunde s-ar afla, inclusiv în alte țări și pe alte continente, românii ar trebui să nu ignore această realitate geopolitică, deja multiseculară și nespus de jenantă.

Noi dovezi ale continuității lingvistice nord-dunărene

*Nicolae Saramandu**

S-au adus, până în prezent, numeroase dovezi lingvistice în sprijinul tezei continuității. În acest sens, în afară de lingviști, istoricii și, dintre aceștia, îndeosebi arheologii au fost cei care, în perioada postbelică a secolului trecut, prin numeroasele săpături efectuate pe teritoriul întregii țări, au adus probe de netăgăduit privind continuitatea daco-romană în nordul Dunării.

În ceea ce privește contribuția istoricilor, menționăm succinta prezentare recentă, cu caracter de sinteză, semnată de acad. David Prodan, *Autohtonă și continuitatea daco-romană, baza etnogenezei românilor* (în „Academica”, XXII, 2012, nr. 6–7, paginile 59–62).

Cât despre lingviștii români, tema în discuție părea să nu mai fie de actualitate, atâta vreme cât se aduseseră argumente convingătoare cu privire la continuitatea nord-dunăreană. În străinătate, însă, îndeosebi în spațiul de limbă germană, au răzbătut câteva ecouri întârziate ale tezei roesleriene. Ne-am referit la ele, combătându-le, într-un articol intitulat *Originea românei și a dialectelor sale (observații critice pe marginea unor lucrări recente)*, publicat în „Philologica Jassyensia”, IV, 2008, nr. 2 (8), paginile 159–164.

Reluăm, în expunerea de față, această chestiune mult dezbătută de istorici și lingviști, pentru că ea revine, din când în când, în actualitate și pentru a arăta că găsim, în permanență, noi argumente în sprijinul tezei continuității nord-dunărene.

În 1925, Alexandru Philippide publica la Iași volumul I din *Originea românilor*, cu subtitlul *Ce spun izvoarele istorice*. Concluzia la care ajungea savantul ieșean în urma cercetării izvoarelor istorice, cu privire la originea românilor, era sceptică:

„Cât despre înregistrarea amănunțită a tot ce se știe până acum asupra pomenirilor făcute în izvoarele istorice despre români până în secolul XIII, ea întrucâtva s-a făcut [...], măcar că nu sis-

tematic, ci pe apucate, dar n-a dus la niciun rezultat” (Philippide 1925: 858) [subl. n.].

În același sens, după peste șase decenii, profesorul Alexandru Niculescu, în studiul *Romania anti-qua, Romania nova și „continuitatea mobilă” a limbii române* (1987/1999) se întreba: „Care sunt și unde se găsesc vestigiile lingvistice ale celei mai vechi, ale primei latinități a teritoriilor nord-dunărene? Această latinitate originară poate fi considerată ca submersă («scufundată» în timp)? La această întrebare istoria n-a dat încă un răspuns satisfăcător” (Niculescu 1999: 48). În această situație, autorul considera că „pentru moment, numai lingvistica poate avansa și formula ideii mai clare” (*ibidem*).

Vom prezenta, în continuare, câteva mărturii istorice și lingvistice privind această „primă latinitate”, atestată în nordul Dunării în perioada imediat următoare retragerii aureliene (secolul III). Unele dintre aceste mărturii istorice, care apar la scriitori latini și bizantini, nu au fost menționate sau au fost insuficient exploatate în lucrările care tratează subiectul în cauză.

Autorii latini din secolele IV–V, Hyeronimus (345–420) și Salvianus (390–484), menționează faptul că viața romană nu a încetat în provinciile părăsite de stăpânitorii romani:

„Plebea romană avea o singură dorință: să i se permită să-și ducă viața împreună cu barbarii. Iar dacă romanii înșiși preferă să fie la ei [la goți] decât la noi, ne mai mirăm că nu-i învingem pe goți? Așadar, frații noștri nu numai că nu vor să dezerteze de la ei, ci chiar vor să fugă la ei, părăsindu-ne pe noi” (Salvianus, *De gub. dei*, V, 8; apud Drăganu 1933: 28–29). Avem aici o primă atestare a „migrării” romanicilor din imperiu în afara granițelor, implicând deplasări și contacte permanente între populația din sudul Dunării și cea din nordul Dunării.

Acest aspect a fost reținut în lucrări recente ale istoricilor. În perioada care a urmat retragerii aureliene, „societatea nord-dunăreană s-a dezvoltat în relații directe pe plan economic, etnografic, politic și spiritual cu provinciile latinofone din dreapta marelui fluviu. Istoria ei nu poate fi, deci, izolată de acest mare complex” (FHDR II:V). Așadar, contactele dintre romanicii din nordul Dunării și cei din sudul Dunării, rămași în imperiu, nu au încetat. Ele au fost favorizate de inițiativele de recucerire a Daciei din secolele IV–VI, datorate îndeosebi împăraților Constantin cel Mare (306–337) și Iustinian (527–565).

Prin edictul de la Milano din anul 313, Constantin cel Mare recunoștea creștinismul, care s-a generalizat în Dacia „ca rezultat al misionarismului inițiat și susținut de comunitățile și episcopatele din sudul Dunării” (*Istoria românilor* 2001/II: 611). În timpul împăratului Iustinian, „populația romanică [din nordul Dunării] [...], creștinată deja, intra, în anul 535 sub jurisdicția episcopiei Iustiniana Prima [azi Caričin Grad, lângă Niș]” (*ibidem*: 640), fondată de Iustinian.

Despre populația romanizată din nordul Dunării găsim informații la Priscus Panites, istoric și diplomat bizantin, care, la anul 448, face parte din misiunea imperială trimisă din Bizanț de împăratul Teodosie al II-lea (408–450) la curtea lui Attila (434–453), pentru a încheia pace cu acesta. Trecând prin teritorii din Moesia superior și Panonia de Sud, Priscus se întâlnește cu locuitori ai acestor ținuturi și relatează despre *limba ausonilor*:

„Sciții, fiind un amestec de triburi, pe lângă limba lor barbară, caută să vorbească sau limba hunilor sau limba goților și chiar limba ausonilor, aceia dintre ei care au relații cu romanii [= cetățeni ai Imperiului Roman]” (FHDR II: 265). Se știe că „limba ausonilor” (grec. Αυσονίων φωνή) era denumirea dată de greci limbii vechilor populații din Italia, denumire care apare încă din Antichitate, chiar la autori latini (de exemplu, Ovidiu) (cf. Piccillo 1996–1997: 105).

Limba ausonilor este, în textul lui Priscus (*Istoria goților*, operă scrisă în grecește), limba latină, limba oficială, la acea dată, în Imperiul Roman de Răsărit (Imperiul Bizantin), care se folosea la curtea lui Attila în relațiile și contactele diplomatice, în cazul de față cu bizantinii (cf. Mihăescu 1978: 55).

În timpul călătoriei spre curtea lui Attila, solii bizantini erau aprovizionați de către localnici, care

le ofereau, printre altele, o băutură numită *medos* (grec. μέδος): „Prin sate ni se aducea de mâncare, și anume, în loc de grâu, mei, iar în loc de vin, medos, cum îl numesc localnicii” (FHDR II: 261). Termenul atestat de Priscus cunoaște o largă răspândire, întâlnindu-se în limbile germanice (cf. engl. *mead* ‘hidromel, mied’, germ. *Met* ‘hidromel, mied’ < v. germ. **medus* < ie. **medhu-*), slave (cf. rus., bg. *med* ‘miere’, sb., cr. *méd* ‘miere’), în greaca actuală (grec. μένη, ‘beție, chercheleală’), în albaneză (alb. *metë* ‘înghițitură, dușcă, băutură’). Indiferent de originea termenului și de populațiile care îl foloseau la acea dată, recunoaștem în *medos* cuvântul care, pătrunzând în latina dunăreană vorbită de localnici, a devenit în română, prin evoluție fonetică normală *mied* (*e* > *ie*, „diftongare spontană”, ca în *piept* < lat. *pectus*, *fier* < lat. *ferrum*). La bază aflându-se radicalul ie. **medhu-*, ar putea fi vorba de un termen autohton sau, eventual, de un împrumut germanic, cuvântul românesc identificându-se, ca sens, cu cel din limbile germanice. În dicționarele românești se dă pentru rom. *mied* o origine slavă, dar în limbile slave cuvântul înseamnă ‘miere’, nu ‘hidromel’.

Într-un alt pasaj, Priscus spune că Attila avea relații atât cu romanii din Occident (grec. εσπέροι Ρωμαίοι), numiți și *italioți* (grec. Ἰταλιώτοι), cât și cu romanii din Orient (grec. εῶοι Ρωμαίοι) (cf. FHDR II: 295). Grecii au făcut această distincție începând cu secolul al II-lea, când – după *Constitutio Antoniniana* a împăratului Caracalla, din anul 212 – *Romanus* a căpătat înțelesul de ‘cetățean al Imperiului Roman’, „indiferent de apartenența etnică, lingvistică sau provincială a locuitorilor” (Arvinte 1998: 10).

Textul lui Priscus confirmă această realitate istorică pentru mijlocul secolului al V-lea, când întâlnește „romanici răsăriteni” în ținuturile stăpânite de hunii lui Attila. Iată interpretarea pasajului în discuție dată de lingvistul italian Giuseppe Piccillo, care s-a ocupat de textul lui Priscus:

„Dovada sigură care reiese din mărturia lui Priscus este următoarea: la nordul Dunării, în a doua jumătate a secolului al V-lea, în afară de populațiile care vorbeau «limba lor barbară», sau limba gotică, sau hună, exista o populație care vorbea limba latină și care – trecând cu vederea consistența numerică, pe care nu o știm, reprezenta romanitatea nord-dunăreană rămasă pe loc după părăsirea Daciei de către Aurelian” (Piccillo 1996–1997: 106).

O informație interesantă privind limba latină care se vorbea în nordul Dunării la mijlocul secolului al VI-lea găsim la Procopius din Caesarea, în opera acestuia *Despre războaie* (scrisă în grecește între anii 540 și 553), unde se povestește de un anume Chilbudios din neamul anților (luat prizonier de către slavi și dus în sudul Dunării), care vorbea latinește, deși nu stătuse în Imperiu (cf. FHDR II: 443, 445). Înseamnă că învățase latina în locurile de unde venea, din nordul Dunării: „*aceasta presupune existența unor grupuri romanice purtătoare și transmițătoare a limbii [latine], alimentate cu prizonieri din imperiu, trecuți de barbari dincolo de Dunăre [...], ceea ce dovedește că limba latină continua să se vorbească la nord de Dunăre, servind probabil ca limbă de înțelegere între diverse grupuri etnice*” (FHDR II: XII, *Introducere*). O asemenea presupunere este susținută de informații pe care le găsim în *Istoria secretă* (lucrare scrisă în grecește la anul 550) a aceluiași autor, Procopius.

În timpul împăratului Iustinian (527–565), „*hunii, sclavinii și anții, năvălind mai în fiecare an [...], au pricinuit dezastre îngrozitoare locuitorilor [din imperiu]. Cred că la fiecare năvălire numărul romanilor uciși sau duși în robie [subl. n.] era de peste două sute de mii*” (FHDR II: 457). Avem aici o nouă mărturie a circulației și deplasărilor permanente dintr-o parte în alta a Dunării, inclusiv a populației romanizate.

În jurul anului 600, „*limesul dunărean a fost desființat și slavii au pătruns în Peninsula Balcanică [...]. Dar desființarea frontierei romano-bizantine de-a lungul fluviului a creat facilități în raporturile economice și etno-culturale între romanitatea sud-dunăreană și cea din vechea Dacie, realizându-se totodată și o continuă intermigrație în același vast spațiu romanic*” (*Istoria românilor* 2001/II: 616).

În tratatul despre *Arta militară* a lui Mauricius (lucrare scrisă în grecește în primul sfert al secolului al VII-lea) este menționată, printr-un termen de origine latină, *ρεφούγος* (lat. *refugus* ‘fugar’), „*categorii juridice a refugiaților, elemente romanice din nordul Dunării care se refugiaseră în sudul Dunării, în Imperiul Bizantin, unde, căpătând statutul juridic de cetățeni ai imperiului, serveau drept călăuze trupelor bizantine în expedițiile din nordul Dunării*” (cf. FHDR II: 561, nota 5). Un comentariu amplu referitor la acești refugiați (grec. *ρεφούγοι*), menționați de Mauricius, găsim recent în *Istoria*

românilor (2001/III, paginile 104–106), unde se reține interpretarea din FHDR II.

Mărturiile istorice și lingvistice, consemnate în expunerea de față, atestă *continuitatea* populației romanizate în nordul Dunării, aflată în permanent contact cu populația romanizată din sudul Dunării (rămasă în imperiu) atât înainte, cât și după căderea limesului dunărean (în jurul anului 600, prin pătrunderea slavilor în Balcani).

În ceea ce privește nordul Dunării, atestările se referă atât la teritoriile imediat învecinate marelui fluviu (Oltenia, Muntenia) – *aria sudică a dacoromânei* –, cât și la cele din Moesia superior și Panonia, învecinate cu *aria nordică a dacoromânei*. Coroborând datele istorice cu cele lingvistice, oferite îndeosebi de atlasele lingvistice, obținem imaginea *bipartiției dialectale a dacoromânei*, pe care o constatăm și în prezent. Este o *bipartiție dialectală veche*, așa cum rezultă și din studiul menționat al profesorului Alexandru Niculescu:

„*Afară de Transilvania, și Muntenia merită să fie, ca parte din Romania antiqua și/sau nova, obiectul unui studiu asupra formării limbii române*” (Niculescu 1999: 52). Menționăm, în acest sens, contribuțiile importante ale lui Stelian Dumistrăcel, de la cel din 1989 (*Semnificația ariilor regionale ale unor elemente autohtone din vocabularul limbii române*, în Nicolae Saramandu, editor, *Dialectologia*, București, 1989, paginile 49–64) la cel din 2007 („*Nomadismul*” *românilor: ariile binare și de tip „coridor” pe hărțile atlaselor lingvistice românești*, în volumul *Limba română, limbă romanică. Omagiu academicianului Marius Sala la împlinirea a 75 de ani*, București, 2007, paginile 145–165, în colaborare cu Doina Hreapcă). Amintim și contribuțiile noastre reunite în volumul *Romanitatea orientală* (Editura Academiei, București, 2004).

Noi dovezi lingvistice privind continuitatea nord-dunăreană pot fi aduse dacă plasăm faptele din română într-un context mai larg, european. O asemenea modalitate de abordare ne este înlesnită de unele hărți din *Atlasul limbilor Europei (ALE)*, cum ar fi harta 37. MUNTE, din volumul IV ALE (1990). Autoarea hărții și a comentariului la hartă, Rita Caprini (Italia), observă, în legătură cu aria romanică, faptul că denumirile pentru ‘munte’ „*au fost adesea luate în considerație în dezbaterile privind substratul, datorită faptului că regiunile montane conservă, adesea, particularități vechi ale limbilor*” (Caprini 1990: 6).

Această constatare poate fi extinsă la nivelul întregului continent european și ilustrată cu denumirile sub care sunt cunoscute, încă din Antichitate, lanțurile muntoase cele mai importante ale Europei: *Alpii* și *Carpații*. Numele *Alpilor* conține rădăcina **alp-* (**alb-*), de origine preindoeuropeană, care, în germana și italiana actuală, de exemplu, apar ca nume comune: germ. *Alp* 'Wiese im Hochgebirge' (pajiște pe înălțimi montane), ital. *alpe* (pl. *alpi*) 'Weideplatz im Hochgebirge' (loc de pășunat pe înălțimi montane). La originea numelui Carpați se găsește un cuvânt din substrat, *Karpates*, care se recunoaște azi în cuvântul albanez *karpë* 'stâncă, stană (de piatră)' (*Dicț. alb.-rom.* 451, s.v.). Menționăm și denumirea unei insule grecești, stâncoasă, *Karpathos*.

Din radicalul ie. **bhregh-* provin denumirile pentru 'munte' în numeroase limbi actuale, dintre care menționăm limbile germanice – tipul *berg* – și limbile slave: vsl. *bregŭ*. Se constată în limbile slave o evoluție semantică de la sensul 'munte' la sensul 'mal': rus. *bereg*, sb., cr., mac. *breg*, bg. *brjag* etc. În slava macedoneană cuvântul este atestat și cu sensul 'munte', fapt care ne permite să reconstituim evoluția semantică menționată, întâlnită într-o vastă arie est-europeană, în care se încadra și limba tracă. Punem în legătură cu această constatare evoluția semantică a cuvântului *mal* din română, cuvânt provenit din substrat. Cuvântul apare și în albaneză: alb. *mal*. Sensul lui trebuie să fi fost, la origine, cel de 'munte', sens pe care îl păstrează cuvântul în albaneză: alb. *mal* 'munte' (cf. Brâncuș 1983: 90–92).

Este de presupus că schimbarea semantică s-a produs foarte devreme, având în vedere faptul că în daco-moesiană *mal* însemna 'pantă abruptă, râpă'. Dovada o avem în toponimul *Dacia malvensis*, devenit mai târziu, în timpul administrației romane, *Dacia ripensis*.

În forma adjectivală *ripensis*, se recunoaște cuvântul latinesc *ripa*, din care provine rom. *râpă*. Daco-moesiana făcea parte din limba tracă, vorbită pe un spațiu vast est-european, unde se atestă, la termenii pentru *munte*, evoluția de la 'munte' la 'mal' în limbi din această arie geografică, printre care vechea slavă (în limbile slave actuale termenii cei mai răspândiți pentru 'munte' provin din vsl. **gora*). Aceasta dovedește o continuitate de locuire a teritoriului nord-dunărean unde se vorbește în prezent limba română.

În urma romanizării, s-a moștenit *monte* (devenit *munte*), pentru sensul 'montagne, Berg', rezervân-

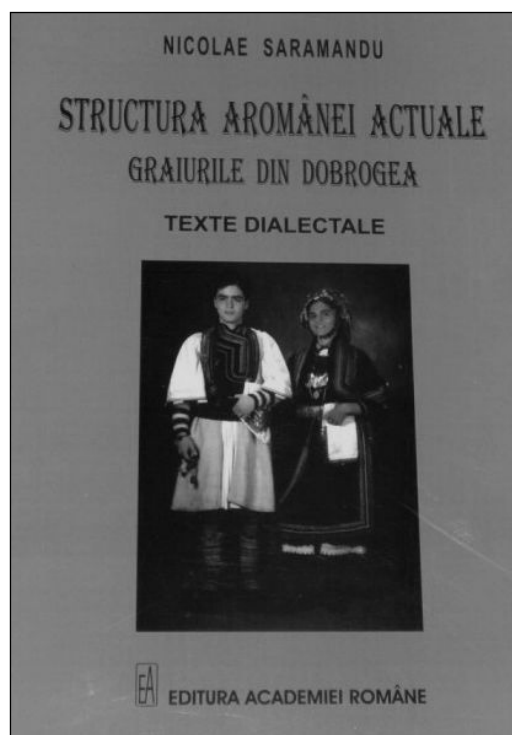
du-se cuvântului autohton *mal* sensul cunoscut din limba actuală.

Harta 2. LUNĂ din *Atlas linguarum Europae* (*ALE*), volumul I, 1983, pune o altă problemă de ordin semantic: denumirile pentru LUNĂ (astrul) și LUNĂ (de zile). Există un raport direct între astru și rotația sa completă în jurul pământului, ceea ce explică faptul că în numeroase limbi se folosește un singur cuvânt pentru ambele noțiuni.

Latina avea doi termeni: *mensis* 'lună (de zile) și *luna* 'luna (de pe cer)', care s-au păstrat în limbile romanice occidentale, fr. *lune* și *mois*, it. *luna* și *mese*, sp. *luna* și *mes* etc. În română, mai exact în dacoromână, există un singur termen pentru cele două noțiuni: *lună*. În dialectele aromân și meglenoromân, vorbite în sudul Dunării, se face distincția între *lună* 'lună (astrul)' și *mes* 'lună (de zile), ca în latină și în limbile romanice occidentale.

Cum se explică situația în dacoromână? Este vorba de o confuzie veche sau recentă? Răspunsul îl găsim într-o inscripție latină descoperită în Dacia, semnalată pentru prima oară de Vasile Pârvan (în *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului dacoromân*, București, 1911, pp. 86–143), în care cuvântul *luna* apare în locul lui *mensis*. Este vorba, așadar, de o confuzie foarte veche, petrecută pe teritoriul Daciei, foarte probabil sub influența autohtonilor traco-daci.

Inscripția semnalată de Vasile Pârvan a dat naștere la comentarii cu privire la o veche diferențiere dialectală între romanitatea nord-

dunăreană și cea sud-dunăreană și, de asemenea, cu privire la continuitatea românilor în Dacia.

Iată opinia lui Sextil Pușcariu: „*Uneori, putem face deducții interesante și din păstrarea unor cuvinte vechi. [...] Poate nu e o simplă întâmplare că la noi cuvântul luna a înlocuit pe mensis, conservat la aromâni și megleniți. Precum a arătat V. Pârvan, luna cu sensul francezului 'mois' se găsește în Corpus Inscriptiorum, volumul III, tocmai pe o inscripție din Dacia Traiană*” (Pușcariu 1940: 248). G. Ivănescu, menționând, la rândul său, inscripția semnalată de V. Pârvan, își însușește concluzia trasă de acesta: „*Câteva argumente lingvistice în sprijinul prezenței unei populații romanice, ba chiar a strămoșilor dacoromânilor, la nordul Dunării după părăsirea Daciei de către romani, a adus V. Pârvan [...]. El invocă și faptul că, într-o inscripție din Dacia, apare cuvântul «luna» în locul lui «mensis». Dar cum «luna» e cuvântul păstrat până astăzi în dacoromână, pe când macedoromâna și meglenoromâna au «mes», ca și limbile romanice occidentale (fr. «mois», it. «mese» etc.), urmează că dacoromânii sunt urmașii populației de limbă latină din Dacia*” (Ivănescu 1980: 74–75).

Nici Vasile Pârvan, nici lingviștii menționați nu au plasat datele oferite de română într-un context european mai larg. Am spus că situația semnalată pentru latina vorbită în Dacia se datorează, foarte probabil, influenței limbii autohtonilor, ceea ce vine în sprijinul ideii continuității populației romanizate în nordul Dunării.

Harta 2. LUNĂ din ALE pune în evidență faptul că, în estul continentului european, se delimitează o arie largă, incluzând atât limbi indo-europene (baltice, slave, iraniene), cât și limbi neindo-europene (arabice, altaice), unde se utilizează un singur termen pentru ‘lună’ (astrul) și ‘lună (de zile)’.

După cum știm din atestările istorice, în acest vast spațiu est-european se găsea și traca (de care aparținea limba dacilor), care, foarte probabil, la fel ca limbile menționate mai sus, avea un singur termen pentru cele două noțiuni. În felul acesta, înțelegem confuzia, în inscripția latinească din Dacia, între *luna* și *mensis*, *luna* preluând și sensul lui *mensis* și ajungându-se la un singur termen pentru cele două noțiuni, după modelul limbii autohtonilor. Româna nord-dunăreană (dacoromâna) atestă o veche trecere de la utilizarea a doi termeni la folosirea unui singur termen pentru cele două noțiuni: ‘lună’ (astrul), ‘lună (de zile)’. Aceasta ar fi o confirmare a opiniei exprimate de Vasile Pârvan (reluată de S. Pușcariu și G. Ivănescu) privind continuitatea populației romanizate în Dacia.

Bibliografie

- Arvinte, V., *Denumiri pentru limbile României de sud-est*, în „Limbă și literatură”, XLIII, 1998, 1, pp. 5–20.
- Brâncuș, Gr., *Vocabularul autohton al limbii române*, București, 1983.
- Caprini, Rita, *Montagne, carte onomasiologique. Commentaire*, în ALE I, Assen, 1983, pp. 3–30.
- Topciu, R., Melonashi, A., Topciu L., *Dicționar albanez-român*, Iași, 2003.
- Drăganu N., *Românii în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933.
- FHDR II – *Fontes historiae Daco-Romanae (Izvoarele istoriei României)*, ediderunt Haralambie Mihăescu, Gheorghe Ștefan, Radu Hâncu, Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu, II, București, 1970.
- Academia Română, *Istoria românilor*, II, III, București, 2001.
- Ivănescu, G., *Istoria limbii române*, Iași, 1980.
- Mihăescu, H., *La langue latine dans le sud-est de l'Europe*, București/Paris, 1978.
- Niculescu, A., *Individualitatea limbii române între limbile romanice. 3. Noi contribuții*, Cluj-Napoca, 1999.
- Philippide, Al., *Originea românilor*, I, Iași, 1925.
- Piccillo, G., *Prisc și latinitatea nord-dunăreană*, în „Analele Universității din Timișoara. Seria Științe Filologice”, XXXIV–XXXV, 1996–1997, pp. 101–107.
- Pușcariu, S., *Limba română*, I, București, 1940.
- Saramandu, N., *Limba română în context european (pe baza Atlasului limbilor Europei)*, în „Limba română”, LI, nr. 1–3, pp. 3–8.
- Saramandu, N., *Romanitatea orientală*, București, 2004.

Dragomir Hurmuzescu – membru al Academiei Române*

Mihail Voicu

Membru corespondent al Academiei Române

Născut la 13 martie 1865 în București, Dragomir Hurmuzescu a făcut studii strălucite la Universitatea din București și la Universitatea Sorbona din Paris. Aici a obținut diploma de doctor și a fost colaboratorul lui Gabriel Lippmann (mai târziu, în 1908, laureat al Premiului Nobel pentru fizică). A făcut cercetări extrem de bine apreciate și ar fi putut să continue o carieră universitară de excepție la Paris. Dornic însă să contribuie la dezvoltarea învățământului universitar și a cercetării în România, s-a întors în țară în 1896. A fost numit mai întâi conferențiar de matematici generale la Facultatea de Științe în cadrul Universității din Iași și profesor și director al Liceului Internat din Iași. În 1897, a fost numit profesor suplinitor la nou-creata Catedră de căldură și electricitate la Facultatea de Științe a Universității din Iași.

Cu mijloace extrem de modeste a organizat un laborator pentru susținerea experimentelor ilustrative ale cursului predat. În cadrul unei întruniri a profesorilor universitari, prezidată de ministrul Spiru Haret, a reușit să obțină suma de 150 000 de lei aur pentru înzestrarea unui laborator de fizică la Universitatea din Iași. A înființat, totodată, un atelier în care se puteau realiza aparate și dispozitive de laborator și se puteau repara cele existente.

În 1900, prezentându-se cu un set de 17 lucrări originale, de mare valoare, a fost promovat profesor universitar titular (definitiv) pe postul pe care îl suplinise timp de doi ani.

Dragomir Hurmuzescu s-a implicat activ în crearea Societății de Științe la Iași. Aceasta a luat ființă în 1901 și avea menirea de a crea cadrele universitare posibilitatea de a-și expune ideile și lucrările, trecându-le în prealabil prin cenzura unui control colegial. În primul comitet de direcție al societății, președinte era profesorul și omul de știință Petru Poni, iar secretar era Dragomir Hurmuzescu. De asemenea, a participat ca secretar de redacție la

apariția revistei „Les Annales Scientifiques de l'Université de Jassy“.

Având acum o bază materială în laboratorul pe care îl crease la Iași și ținând seama de aplicațiile industriale tot mai numeroase ale electricității și de faptul că în țara noastră nu existau institute de pregătire a inginerilor, profesorul Dragomir Hurmuzescu a organizat, în 1909, Școala de aplicații ale electricității. La 1 noiembrie 1910 a fost inaugurată oficial Școala de Electricitate de pe lângă Universitatea din Iași. Aceasta și-a schimbat în 1913 numele în Institutul Electrotehnic al Universității din Iași, iar durata studiilor, conform practicilor europene, a ajuns la trei ani. Acest institut, împreună cu institutele de chimie și de agricultură, va fi la originea înființării, în 1937, a Școlii Politehnice „Gheorghe Asachi” din Iași.

În intervalul din 1896 și până în 1913, an în care a fost transferat la Universitatea din București, Dragomir Hurmuzescu a desfășurat o intensă activitate didactică, de administrare în universitate și în guvern¹, de organizare și de dezvoltare a învățământului universitar, dar și de cercetare științifică, de organizare și de participare la conferințe științifice interne și internaționale. Dar, toate acestea erau marcate de insuficiența fondurilor. Iată ce a notat în memoriile² sale despre problemele întâmpinate în acea perioadă: „*Dar, cu toată dragostea mea pentru știință, constatam cu părere de rău că, în mersul accelerat al științei, nu te puteai ține în curent decât cu mijloace experimentale costisitoare pe care nu le puteam avea decât de la guvern, care trebuia convins la mai multă dărnicie. În guvern se aprecia în primul rând activitatea politică. Cei ce nu cunosc importanța acestor condițiuni ale succesului în cercetarea științifică din străinătate nu pot să-și dea seama de ce toți cei mai de seamă dintre tinerii noștri, odată întorși în țară, nu mai produceau decât foarte puțin în domeniul științei. Cu aceeași*

* *Alocuțiune susținută la Simpozionul „Savantul Dragomir Hurmuzescu – 150 de ani de la naștere” (13 martie 2015, Filiala Iași a Academiei Române)*

necunoștință, am fost blamat de către foștii mei colegi de la Sorbona întâlniți la congresele de radio de la Liège din 1905 și de la Bruxelles din 1910. Același reproș mi l-am făcut și eu însumi, dar simțeam că nu puteam să înlocuiesc lipsurile de care vorbesc mai sus decât prin schimbarea cauzelor condițiilor. Trebuia lucrat asupra acestor cauze, adică de a obține o mai bună subvenționare a laboratoarelor.”

În anul 1913, guvernul a prevăzut în bugetul Facultății de Științe din București o Catedră de aplicațiunile căldurii și electricității, la care, pe data de 1 aprilie 1913, a fost transferat profesorul Dragomir Hurmuzescu. Aici, a fost profesor și decan al Facultății de Științe. Totodată, continuând același proiect de dezvoltare a învățământului tehnic universitar în România și în pofida opoziției unei grupări adeptă a științei pentru știință, a înființat, și la Universitatea din București, Institutul Electrotehnic și a continuat activitatea didactică și de cercetare în domeniile electricității și radioactivității. Luând în considerare rezultatele remarcabile obținute de profesorul Dragomir Hurmuzescu pe multiple planuri și în domeniul științific de vârf în acei ani, Academia Română, în data de 21 mai 1916, l-a ales membru corespondent în Secția științifică. Avea 51 de ani și era în deplină maturitate și activitate creatoare.

În august 1916, România a intrat în război. Dragomir Hurmuzescu și familia sa au părăsit Bucureștii, ajungând în final la Iași. Aici, în cadrul Societății Profesorilor Universitari, a desfășurat o activitate bogată în sprijinul ducerii războiului. Totodată, a participat activ la dezbateri legate de învățământul tehnic universitar în cadrul unor întâlniri cu opozanți ai acestei forme de învățământ. Informat asupra acestor dezbateri, I.G. Duca, ministrul Învățământului în acel timp, a hotărât trimiterea în Franța a unei misiuni a Societății Profesorilor Universitari, formată din zece profesori, pentru a studia împreună cu colegii francezi soluționarea învățământului tehnic universitar. Plecând pe 18 august 1917, Dragomir Hurmuzescu împreună cu soția și cei trei copii au ajuns la Paris două luni mai târziu. Aici a fost cooptat în comitetul coloniei românești și a luat parte la reuniunile și acțiunile în sprijinul României. Totodată, a reluat legăturile profesionale și științifice cu Gabriel Lippmann și cu foștii colegi din timpul studiilor de la Sorbona.

Prima ședință de lucru româno-franceză a avut loc la 18 ianuarie 1918. S-au format două subcomisii mixte (una științifică și una literară) și s-a stabilit un plan de lucru comun. Având ca bază rezultatele Institutelor Electrotehnice de la Iași și București,

proiectul profesorului Dragomir Hurmuzescu (cu mici modificări), care recomanda organizarea învățământului superior tehnic în cadrul unor institute tehnice universitare, a fost adoptat.

În intervalul 26–29 noiembrie 1918 a avut loc, la Paris, a doua Conferință a Academiiilor Țărilor din Antanta, la care a participat și România cu o delegație a Academiei Române formată din academicienii Ludovic Mrazec, Mihail Șuțu și Gheorghe Marinescu și Dragomir Hurmuzescu, membru corespondent. În cadrul reuniunii care a avut loc după armistițiul din 11 noiembrie 1918, atmosfera în ședințe era mai destinsă, legăturile pentru viitoare colaborări erau mult mai ușor de stabilit. Pentru domeniul fizicii, s-a ajuns la formarea a două comisii internaționale din care făcea parte și Dragomir Hurmuzescu. Cu acest prilej, Dragomir Hurmuzescu și-a creat noi legături științifice, care i-au fost extrem de utile în anii următori.

Revenit în țară în 1919, s-a ocupat de reorganizarea activităților întrerupte în toamna lui 1916. În octombrie, după stabilirea programelor de studii și de cercetări și după desemnarea unui suplinitor, Dragomir Hurmuzescu, delegat de Ministerul Învățământului, fiind însoțit de Ștefan Procopiu, viitor doctorand în Franța și viitor strălucit fizician la Iași, s-a întors la Paris pentru un turneu de informare la Nancy, la Strasbourg, la Grenoble și la Lyon despre tinerii români aflați la studii în universități din Franța.

Întors în țară, Dragomir Hurmuzescu și-a reluat, în primul rând, preocupările pentru dezvoltarea Institutului Electrotehnic, participarea la activitățile Academiei Române, participarea la viața politică, dar și la dezvoltarea industriei și a radiofoniei în România.

În 1926, ca delegat al Academiei Române, a participat la Varșovia la Congresul Cooperației Intellectuale, dedicat străngerii legăturilor culturale în Europa. În anul următor, a vizitat Universitatea din Neuchâtel unde a fost invitat și ca examinator la susținerea unei teze de doctorat în fizică. Apoi, la Geneva, a vizitat Biroul internațional al muncii și Biroul internațional al radiodifuziunii, recent înființat, unde s-a informat privitor la condițiile de colaborare.

La revenirea în țară, Dragomir Hurmuzescu este antrenat din nou în viața politică, fiind propus și ales senator liberal în județul Bihor. A acceptat reintrarea în politică, sperând că astfel va putea să susțină și să promoveze mai ușor Institutul Electrotehnic.

În condițiile postbelice și ale României Mari, se pune problema dezvoltării învățământului tehnic superior, pentru care dominante erau două curente

majore susținute de două grupuri sociale, relativ distincte. Pe de o parte, era activ învățământul tehnic universitar în Institutele Electrotehnice, Institutele de Chimie Industrială și Institutele de Agronomie la Universitățile din București și Iași și, pe de altă parte, era activ învățământul tehnic superior în Școlile Politehnice înființate în 1920 la București (care funcționase până atunci ca Școala de Poduri și Șosele, înființată în 1881) și la Timișoara.

Se știe că între 1920 și 1937 au apărut dispute în legătură cu diploma de inginer universitar și diploma de inginer absolvent de Politehnică. Disputele aveau loc, pe de o parte, între susținătorii Institutelor Electrotehnice, de Chimie Industrială și de Agronomie, de pe lângă Universitățile din Iași și București și, pe de altă parte, susținătorii Școlilor Politehnice din București și Timișoara. Implicarea lui Dragomir Hurmuzescu era din ce în ce mai intensă, îndepărtându-l de activitățile didactice și de cercetarea științifică. Această luptă a durat până în 1937, când problema celor două forme de pregătire a inginerilor a fost finalizată în parlament. Aici, a fost votat un proiect de lege prin care învățământul tehnic superior în școlile politehnice a rămas singura formă legală în domeniu. Institutul Electrotehnic al Universității din București a fost trecut în parte la Școala Politehnică și o altă parte la Secția de radioelectricitate a Facultății de Științe a Universității din București. Asemănător, către sfârșitul anului 1937, s-a înființat Școala Politehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, având în componență Facultatea de Electrotehnică, Facultatea de Chimie Industrială și Facultatea de Agricultură, care funcționaseră până la acea dată ca institute în cadrul Facultății de Științe a Universității din Iași. Acest rezultat a fost perceput de Dragomir Hurmuzescu ca un insucces. Dar, acesta era în realitate doar un insucces aparent, deoarece, în perspectivă istorică mai lungă, nimic din realizările lui Dragomir Hurmuzescu în domeniul învățământului tehnic superior nu s-a pierdut, așa cum se poate constata luând în considerare dezvoltarea la care au ajuns astăzi Universitatea „Politehnica” din București și Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași.

În circumstanțele disputelor între susținătorii celor două forme de învățământ tehnic, numele savantului Dragomir Hurmuzescu, care înființase Institutele Electrotehnice în Universitățile din Iași și București și care le susținuse cu hotărâre și cu argumente existența, a fost trecut cu vederea la titularizarea ca academician. Deși în anul 1923, după decesul academicianului Ștefan Hepites, s-a pus pro-

blema candidaturii sale la titularizare în Secția științifică, desemnat fiind ca posibil succesor de însuși academicianul Hepites, încă din timpul vieții acestuia. Convins de propria sa valoare, Dragomir Hurmuzescu n-a făcut uz de procedeele uzuale de convingere și de captare a bunăvoinței membrilor Academiei Române, în sensul unui rezultat favorabil candidaturii sale. În final, s-a ajuns la titularizarea unui alt candidat. Este de luat în considerare că poate și din acest motiv, în 1935, Dragomir Hurmuzescu a luat parte ca membru fondator și ca vicepreședinte, alături de alte personalități științifice și culturale de prestigiu, între care și mulți membri ai Academiei Române, la înființarea Academiei de Științe din România.

Un alt capitol important al activității lui Dragomir Hurmuzescu cuprinde începuturile și dezvoltarea radiofoniei în România. Primele experimente de comunicare prin radio, repetând experimentele lui Guglielmo Marconi și ale altora din perioada 1895–1901, le-a făcut Dragomir Hurmuzescu la Iași în 1901. El a creat, la sfârșitul anului 1924, Asociația Prietenii Radiofoniei, în cadrul Institutului Electrotehnic din București. Sub conducerea lui Dragomir Hurmuzescu s-au realizat la Institutul Electrotehnic primele posturi experimentale de radiodifuziune pe unde medii (1927) și pe unde scurte (1928). În 1927, profesorul Dragomir Hurmuzescu emitea de două ori pe săptămână, pe lungimea de undă de 350 de metri, emisiuni pentru 2000 de abonați. Dragomir Hurmuzescu a fost primul președinte, de la înființarea în 1928, al Societății de Difuziune Radiotelefonice din România, astăzi Societatea Română de Radiodifuziune.

În anul 1937, la 72 de ani, Dragomir Hurmuzescu a ieșit la pensie, dar aceasta nu a însemnat și retragerea din viața activă. Îi rămâneau mai departe îndatoririle pe care le avea ca membru în Consiliul de administrație și în Comisia tehnică a Societății Române de Radiodifuziune, în continuă dezvoltare. De asemenea, participa în Comitetul de conducere al Academiei de Științe. În afară de acestea, era prezent la ședințele diverselor instituții culturale din care făcea parte: Societatea de Fizică, Societatea de Geografie, Universitatea Liberă, Ateneul Român.

În 1948, prin decret, Academia Română, Academia de Științe și Academia de Științe Medicale au fost desființate. Cu o parte din membrii acestor Academii s-a înființat Academia Republicii Populare Române. Între membrii acesteia din urmă, nu mai figurau 113 membri ai Academiei Române (26 titu-

lari, 58 corespondenți și 29 de onoare), reprezentând mai bine de două treimi din totalul membrilor. Între ei se afla și Dragomir Hurmuzescu și mulți alții, precum Lucian Blaga, Silviu Dragomir, Al. Lapedatu, Ioan Lupaș, Simion Mehedinți, Vintilă Mihăilescu, Constantin Rădulescu-Motru, Octav Onicescu, Constantin C. Popovici, Petre Sergescu, Horia Hulubei, Ștefan Procopiu, Nicolae Ionescu-Șișești, Dimitrie Gusti, Iuliu Hosu. Și nu trebuie uitat că 31 de membri ai Academiei Române au fost condamnați la un total de 120 de ani de închisoare. Iar nouă dintre aceștia și-au sfârșit viața în temnițele comuniste. Tot în acel an, 1948, Academia Republicii Populare Române a devenit instituție de stat, finanțată de stat, și-a pierdut autonomia și a fost deposedată de bunurile mobile și imobile pe care le primise prin donație sau legate testamentare.

Dragomir Hurmuzescu a murit la 89 de ani. Moartea l-a surprins pe 31 mai 1954, la masa de lucru unde își redacta memoriile. Dacă mai trăia un an, în perioada de scurtă „liberalizare” de după moartea lui Stalin, este posibil ca excluderea lui Dragomir Hurmuzescu din Academia Română să fi fost reconsiderată. Evident, aceasta este o simplă presupunere. Dar, ea se bazează pe cazurile similare ale fizicienilor Horia Hulubei și Ștefan Procopiu care, fiind încă în viață, au fost reprimiți în 1955 în Academia Republicii Populare Române. În sprijinul acestei presupuneri vine și faptul că Academia Republicii Populare Române, prin Secția de fizică și științe tehnice și prin Filiala Iași, i-au solicitat profesorului Dragomir Hurmuzescu să-și scrie memoriile, lucru pe care l-a făcut până în ultima clipă a vieții. Parte din memorii, și anume cele privind anii 1873 și 1913, adică studiile școlare și universitare în țară și la Paris și activitatea de la Universitatea din Iași, au fost publicate³ în 1956, la Iași.

Dar, trecerea timpului și mersul istoriei au acționat ceva mai târziu, în sensul restabilirii drepturilor și cinstirii depline a memoriei sale. Mai întâi, în 1965, la aniversarea a 100 de ani de la naștere, la recomandarea UNESCO, Dragomir Hurmuzescu a fost comemorat în toată lumea ca personalitate eminentă a științei universale. Firește, conducerea României, care avea acum noi orientări în politica externă, nu a mai putut ignora aceste recomandări. La Academia Republicii Socialiste Române, s-a instituit Premiul „Dragomir Hurmuzescu” pentru fizică, dar nu s-a admis și reprimirea sa ca membru post-mortem. Apoi, s-au organizat sesiuni de comunicări științifice, s-au publicat articole în reviste ști-

ințifice⁴ și în presa culturală⁵ și s-a publicat chiar și o carte⁶. Apoi, în decursul timpului, au mai apărut câteva evocări⁷ ale personalității lui Dragomir Hurmuzescu. Dar, în niciuna dintre acestea nu se aminteste ceva, nici măcar subtextual, despre excluderea lui Dragomir Hurmuzescu, în 1948, din Academia Română. Restabilirea completă, deplină și definitivă a drepturilor și memoriei personalității profesorului și savantului Dragomir Hurmuzescu a avut loc abia pe 3 iulie 1990, când a redevenit membru (post-mortem) al Academiei Române.

Privind întreaga activitate a lui Dragomir Hurmuzescu, desfășurată succesiv la Sorbona – dedicată exclusiv cercetării științifice, la Universitatea din Iași – dedicată în mod prioritar domeniului didactic, organizării și dezvoltării învățământului universitar și abia apoi cercetării științifice, la Universitatea din București, dedicată organizării și dezvoltării învățământului universitar și cercetării științifice, la Academia Română, la activitățile politice, la misiunile în străinătate, la Radiodifuziune, la Academia de Științe și la diverse alte organizații – se constată că realizările lui Dragomir Hurmuzescu, în toate domeniile de care s-a ocupat, și-au demonstrat viabilitatea perenă. Luând însă în considerare în primul rând rezultatele în domeniul didactic și în domeniul cercetării științifice, se constată că datorită lui Dragomir Hurmuzescu fizica experimentală și electrotehnica au fost întemeiate pe fundații solide. La Iași și la București și în general în mediul universitar românesc, profesorul Dragomir Hurmuzescu este considerat și astăzi un eminent savant și fondatorul școlii de fizică experimentală și al învățământului electrotehnic din România, motiv pentru care, în mod periodic, i-a fost și îi este cinstită cu recunoștință memoria și munca sa de pionierat.

Note

¹ Pentru postul de secretar general al Ministerului Învățământului între anii 1904–1907.

² Dragomir Hurmuzescu, *Amintiri, Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași* (serie nouă), Secțiunea I (matematică, fizică, chimie), *Tomul II*, anul 1956, Fasc. 1-2; citatul este preluat de la pag. 374.

³ *Ibidem*, pp. 356–379.

⁴ „Revista de filosofie”, Editura Academiei RSR, 13 (1966), 7, pp. 927–986; „Revista de pedagogie”, nr. 10 din octombrie 1965.

⁵ „Contemporanul”, nr. 12 din 19 martie 1965; „Gazeta învățământului superior”, nr. 4 din aprilie 1965.

⁶ C.C. Ghica, *Dragomir Hurmuzescu*, Editura Științifică, București, 1967.

⁷ ****Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii*, Editura Științifică, București, 1982; E. Nicolau și I. M. Ștefan, *100 de oameni de știință și inventatori români*, Editura Ion Creangă, București, 1987.

Al IV-lea Congres Național „Bolile Cronice Netransmisibile“, desfășurat sub egida Academiei Române

*Cornelia Bala**

Bolile Cronice Netransmisibile (BCN), reprezentate de bolile cardiovasculare, cancer, diabet și bolile respiratorii cronice, au fost responsabile, la nivel mondial, de 38 milioane de decese în anul 2012, din care peste 40% sunt decese premature, afectând persoane sub 70 de ani. Aceste date provin dintr-un raport recent al Organizației Mondiale a Sănătății asupra situației bolilor cronice netransmisibile în 2014. În același raport, se arată că în perioada 2011–2025, în țările cu nivel economic scăzut și mediu se vor înregistra pierderi de șapte trilioane dolari, dacă nu sunt implementate măsuri eficiente de control al acestor boli, în timp de costurile estimate pentru aceste măsuri ar fi de doar 11,2 miliarde de dolari.

În acest context, al preocupărilor la nivel mondial, în perioada 27–28 februarie 2015, a avut loc la București Congresul Național „Bolile Cronice Netransmisibile“, ajuns la a IV-a ediție și organizat anual sub egida Academiei Române, începând cu februarie 2012.

Organizatorul științific al acestei manifestări este Federația Română de Diabet, Nutriție, Boli Metabolice, copreședinții congresului fiind academician Maya Simionescu și profesor dr. Nicolae Hâncu, membru de onoare al Academiei Române. Această ediție a fost organizată în colaborare cu 13 societăți și asociații științifice din domeniul cardiologiei și hipertensiunii arteriale, neurologiei, diabetului, obezității și nutriției, oncologiei, pneumologiei și medicinei de familie și a reunit peste 800 de medici din diverse specialități, fiind cea mai numeroasă participare înregistrată până în prezent.

Programul științific al celui de al IV-lea Congres Național „Bolile Cronice Netransmisibile“ a fost organizat în nouă sesiuni științifice, ce au inclus 36 de conferințe plenare susținute de personalități de renume din domeniul bolilor cronice netransmisibile.

Programul științific a fost deschis cu prezentarea doamnei academician Maya Simionescu, având ca temă *Celula – sediul vieții și al bolii; patologia organelor*, un exemplu perfect al legăturii între medicina experimentală și medicina clinică.

Prezentările din cadrul congresului au fost grupate în trei mari secțiuni: epidemiologie, proiecte, inițiative; aspecte particulare ale prevenției bolilor cronice netransmisibile; prevenție secundară.

În prima secțiune, au fost prezentate și discutate rezultatele unor studii epidemiologice naționale, recent desfășurate în domeniul diabetului (studiul PREDATORR, studiul privind neuropatia diabetică) și obezității (studiul ORO), acțiunile prioritare din cardiologie și terapia accidentelor vasculare acute 2014–2015, inițiativele europene din domeniul oncologiei, la care participă instituții din România, noile asocieri de boli respiratorii cronice, impactul complianței la tratament asupra ameliorării controlului tensiunii arteriale și s-au făcut propuneri de colaborare și coordonare a acțiunilor prin crearea Grupului de Educație Terapeutică în Bolile Cronice Netransmisibile (GET BCN).

În cea de a doua secțiune, au fost abordate teme legate de rolul nutriției în prevenția BCN, prevenția primară a bolilor cardiovasculare, rolul medicinei de familie în prevenția BCN, obezitatea ca factor de risc major în cancer, aspecte legate de rolul preventiv al controlului tensiunii la pacienții cu diabet, sau prevenția sindromului de apnee în somn.

Cea de a treia secțiune, cea adresată prevenției secundare, a inclus prezentări legate de controlul complicațiilor hipertensiunii arteriale și diabetului zaharat, terapii în astmul bronșic sever, în controlul glicemic, tensiunii, lipidic și antiplachetar. Au fost prezentate acțiuni ale societăților și instituțiilor medicale și științifice în domeniul prevenției secundare.

*Șef lucrări, dr., secretar general al Congresului

Eveniment organizat sub egida Academiei Române

**AL IV-LEA CONGRES NAȚIONAL
BOLILE CRONICE NETRANSMISIBILE**

27 - 28 februarie 2015
Hotel Ramada Parc, sala Terra, București

Evenimentul va fi creditat cu puncte EMC

- Actualități în contextul bolilor cronice netransmisibile
- Alinierea României la planul global al Organizației Mondiale a Sănătății privind bolile cronice netransmisibile
- Proiecte și inițiative în combaterea bolilor cronice netransmisibile în România
- Prevenția primară și secundară în bolile cronice netransmisibile

PREVENȚIE - TRATAMENT - MONITORIZARE
*Manifestarea se adresează exclusiv profesioniștilor din domeniul medical!

•Boli cardiovasculare •Diabet și obezitate •Boli pulmonare •Afecțiuni oncologice

Organizator științific: Inscrisura este gratuită și se realizează pe site-ul: www.bolicronice-netransmisibile.ro Management eveniment: Sănătatea PRESS GROUP
Specialist în comunicare pe domeniul medical

dare din domeniul bolilor cardiovasculare, pulmonare, obezității și controlului cancerelor.

Prin conferințele și dezbaterile din cadrul programului său, Congresul Național „Bolile Cronice Netransmisibile“ 2015 a avut în centrul preocupărilor contribuția pe care comunitatea științifică, prin acțiunile sale, o poate aduce la realizarea obiectivelor pe care Organizația Mondială a Sănătății le propune pentru anul 2025 și între care se regăsesc: reducerea aportului de sare, a fumatului și a consumului excesiv de alcool, scăderea numărului de persoane sedentare și a celor afectate de hipertensiune arterială, oprirea creșterii prevalenței diabetului zaharat și obezității, creșterea accesului la tehnologii și medicații esențiale pentru controlul BCN. Toate aceste obiective se subsumează scopului de a reduce cu 25% mortalitatea prematură prin cele patru boli cronice netransmisibile (boli cardiovasculare, cancer, diabet și boli respiratorii cronice) până în anul 2025.

Întâlnirea dintre participanții la acest congres și experți în domeniile incluse în grupul bolilor cronice netransmisibile are rolul de a facilita și încuraja dialogul între factorii implicați în tot ceea ce înseamnă prevenția și controlul bolilor cronice netransmisibile, astfel încât cele mai noi metode de prevenție și control, precum și programele de intervenție la nivel populațional și al grupurilor cu risc să fie dezbătute și puse în aplicare, în cel mai eficient mod, pentru atingerea scopurilor propuse de Organizația Mondială a Sănătății.

O poziție comună și acțiuni concertate ale societăților științifice din domeniu pot contribui, de asemenea, la susținerea importanței prevenției și a controlului bolilor cronice netransmisibile în fața factorilor implicați în luarea de decizii de politici de sănătate și politici globale, care au un rol important în reducerea impactului social și economic negativ, pe care acest grup de boli îl are, în prezent, la nivel național.

50 de ani cu G. Călinescu*

Ionuț Vulpescu

Ministrul Culturii

Comemorând 50 de ani de la plecarea dintre noi a lui G. Călinescu, noi consemnăm, de fapt, un paradox. Deși plecat dintre noi, G. Călinescu este în continuare o prezență permanentă.

Ne lipsește, desigur, omul de zi cu zi: complex, șarmant, câteodată, mizantrop și retractil, alteori, imprezvizibil, cel mai adesea. Dar, criticul și pedagogul literar național sunt în continuare prezenți. Mai mult chiar decât unii protagoniști vocali, însă nu foarte convingători, ai momentului.

A contribuit la această supraviețuire a lui G. Călinescu nu numai geniul său critic, evident pentru oricine nu este – vorba sa – *surd la sublim*. Ci și adversitățile care l-au însoțit, ca un blestem, la tot pasul, în cariera sa, adversități ale oamenilor și ale istoriei, prin care i-a fost dat să treacă.

Practic, în urmă cu cinci decenii, când pleca (mult prea timpuriu) dintre noi, G. Călinescu se afla în situația bizară de a fi, concomitent, un autor oficial – adică, aflat în libertate, posesor al unor demnități publice în regimul comunist – și un scriitor interzis.

Se afla în libertate și nu făcuse, desigur, nicio zi de pușcărie, spre deosebire de alții. Dar, fusese dat afară de la Facultatea de Litere, fiind înlocuit de un medic dentist, marxist de conjunctură. Dat afară, el a transformat ofensa în șansă, creând prima structură modernă de cercetare științifică în domeniul umanist din România, și anume Institutul de Istorie Literară, care astăzi îi poartă numele. Era deputat în acea ridicolă „Mare Adunare Națională”, dar, când a apărut *Bietul Ioanide*, în 1953, critica oficială și ideologiei partidului l-au făcut praf, romanul a fost, după un timp, retras din librării, iar publicarea lui a fost considerată *o eroare*. Putea să publice monografiile de scriitori clasici și avea o foarte gustată rubrică în „Contemporanul”, ba chiar primise, din partea partidului, sarcina de a coordona un utopic „tratat” de istorie a literaturii române. Însă *istoria sa*, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, era o carte interzisă. Nu putea fi citată, iar

lectura ei putea aduce grave consecințe pentru cel surprins în flagrant. Avea să fie una dintre cele mai lungi interdicții ale perioadei comuniste, căci de-abia în 1982 a văzut lumina tiparului ediția a II-a a acestei cărți fundamentale a literaturii române... 41 de ani de interdicție pentru întâiul monument închinat literaturii române...

În chip straniu, această interdicție, în loc să facă uitată fundamentala sinteză, a transformat-o într-un cult. Între 1982 și 1989, în acei ani întunecați ai finalului de dictatură ceaușistă, *Istoria literaturii române...* se dădea „pe sub mână”, împreună cu alimentele și bunurile de strictă necesitate. Era o modă, desigur, dar, ca orice modă, avea în spate un autentic interes și un adevărat cult pentru această carte unică, nu numai în critica noastră, ci și în cea europeană.

După 1989, G. Călinescu a rămas în actualitate. Într-un mod regretabil, o serie de critici lipsiți de merite civice sau profesionale l-au făcut responsabil de toate relele perioadei 1948–1965. O perioadă în care criticul nu s-a comportat ireproșabil, fără îndoială. Însă nici nu a fost el campionul realismului socialist ori aedul literar al regimului. Jocul său complicat de acte de curaj și de concesiile surprinzătoare i-a făcut rău lui și bine tuturor celor pe care, într-un fel sau altul, i-a protejat. Era singurul care le putea oferi, de pildă, unor deținuți politici, ca Dinu Pillat sau Ovidiu Papadima, posturi de cercetători științifici în Capitală, și a făcut-o. Era singurul care putea angaja un fiu de preot (agent al răspândirii „opiului pentru popor”, nu?), – este vorba de eminentul istoric literar Teodor Vârgolici –, pe un post de asistent de cercetare, în locul stagiului la țară, în noroaiile din creierii munților, sau al șomajului. Și iarăși a făcut-o. Era singurul care a înțeles că eliminarea lui Tudor Vianu din facultate era (întrucât Vianu nu era membru de partid) un preludiv la arestarea profesorului și s-a grăbit să-l angajeze la Institut, pe un post și cu un salariu echivalent celui de la facultate.

* *Alocuțiune susținută la Sesiunea de comunicări dedicată lui George Călinescu la trecerea unei jumătăți de secol de la înveșnicirea sa (12 martie 2015, Aula Academiei Române)*

Acest comportament complicat, în care compromisurile erau dublate de acte de curaj și insubordonare – uneori, în cadrul aceluiași articol! –, a fost transformat într-o culpă globală. Am auzit chiar un critic, el însuși lipsit de orice merite civice în perioada comunistă, declarând senin că G. Călinescu „*nu avea niciun pic de caracter*”. Ce să mai zici, în fața unei asemenea judecăți (mai bine zis, *execuții*) morale? Doar că Mântuitorul ne-a recomandat să nu aruncăm primii piatra, dacă nu suntem siguri că suntem fără păcat, iar despre caracterul criticului în cauză îl las tot pe Atotputernicul să se pronunțe...

După contestarea morală, a urmat cea critică. S-a spus că este un critic „superficial”, că „*nu i-a citit pe scriitorii despre care a scris*”, iar *Istoria...* a fost considerată „*o pacoste, care a blocat receptarea literaturii române*”. Dacă în materie morală aveam de-a face cu *imoralitatea moralizatoare*, în cea critică ne aflăm în plin absurd. Singurul geniu pe care l-a dat critica noastră, un superficial? Nu a citit scriitorii despre care a scris? Ediția critică realizată de colectivul Institutului a reprodus cronicile pe care le-a dedicat tuturor scriitorilor contemporani, chiar și celor minori, cronici care arată că G. Călinescu i-a citit pe toți cu creionul în mână. Și și-a recitat cronicile, redimensionând judecata din momentul cronicii, în contextul istoric al întregii literaturi române. O pacoste, care a blocat receptarea literaturii române? S-ar putea argumenta, poate, că *Istoria...* a inventat literatura română, imprimând, pentru prima dată, o istoricitate coerentă și o tradiție verosimilă unui morman de texte.

Contestat, fără dovezi, în primul deceniu de democrație – sau, poate, de *capitalismul literar sălbatic* – G. Călinescu a revenit în forță în următoarele două. Ediția critică, realizată, sub coordonarea lui Nicolae Mecu, de către Oana Soare, Pavel Țugui și Magdalena Dragu, a constituit o adevărată restituire. Căci, ne-a arătat că G. Călinescu a planificat ani îndelungați – încă de prin 1930 – elaborarea *Istoriei literaturii române...*, dar și că, după 1948, el planifica o a doua ediție, radical diferită, a acestei sinteze. O ediție mult amplificată – față de dimensiunile, deja monumentale, ale primeia –, în care elementul istoric și documentar să prevaleze. Ediția critică a Academiei constituie, fără îndoială, o piatră de hotar în înțelegerea lui G. Călinescu.

G. Călinescu este prezent în actualitate și prin Institutul care-i poartă numele. Singurul institut de literatură care derulează proiecte fundamentale, ca *Dicționarul general al literaturii române*, *Cronologia vieții literare românești*, edițiile critice din colecția „Opere fundamentale” și altele, unele dintre

ele, chiar în cadrul unor proiecte POSDRU cu finanțare europeană. Este un institut care, sub conducerea academicianului Eugen Simion, posedă atât expertiză, cât și tinerețe. Intenționez să invit Institutul – ca și Academia Română în întregul ei – să fie partener în demersul Ministerului Culturii de elaborare a unei Strategii culturale naționale. Expertiza Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române, în materie de conservare și explorare a memoriei literare, este esențială pentru succesul oricărei strategii culturale în materie de literatură și de memorie culturală.

Închei prin a vă spune că sunt onorat, ca fiu de profesoară de limba și literatura română, să particip, în această ilustră Aulă a Academiei Române, la celebrarea a cinci decenii de posteritate călinesciană. Am crescut cu *Viața lui Mihai Eminescu*, cu *Opera lui Mihai Eminescu*, cu *Ion Creangă*. *Viața și opera și cu Istoria literaturii române de la origini până în prezent* nu în bibliotecă, ci pe masa de lucru. Ca elev, am avut șansa unei incursiuni fascinante printre straturile istorice ale literaturii noastre, vegheat de spiritul critic și ghidat de uriașa cultură literară și filosofică a lui G. Călinescu. Romanele sale, de asemenea, m-au fascinat și nu pot să uit replica dată de un prozator optzecist unui contestatar, care acuza scăderile morale și literare ale *Scrinului negru*: „*Ai dreptate, e un roman ratat, dar în acest roman ratat se află 200 de pagini pe care încă nu le-a scris toată generația noastră la un loc...*” Poate că exagera, dar este cert că, și dacă arătăm onest scăderile geniului, geniul rămâne ceea ce este, în raport cu mediocritatea contemporană.

Ne aflăm la ceas aniversar, în care ne amintim de unul dintre cele mai strălucite spirite românești ale secolului al XX-lea. Ne aflăm într-un loc drag lui, Academia Română, unde spiritul său s-a alăturat celor ale înaintașilor iluștri. Se cade să fim mândri că aparținem unei culturi care, deși mică, a dat, între alții, un Călinescu, și să îl celebrăm, studiindu-i opera și continuându-i demersurile în domeniul proiectelor fundamentale pentru identitatea noastră.

Închei, spunând că, dacă G. Călinescu avea dreptul să simtă *cum îl roade melancolia și îi vine să se prindă de marginile cerului*, noi suntem obligați să nu ne lăsăm cuprinși de lenea valahă, nici de blazarea postumanistă, ci să privim cu încredere viitorul unei culturi care este, după cum a arătat chiar cel omagiat astăzi, veche, dar, în același timp, tânără. Am convingerea că, dacă România se va împlini în cadrul familiei europene, ea se va împlini, întâi și-ntâi, prin cultura ei.

Identitate și diferență în promovarea „spiritului european” în epoca globalizării

Acad. Alexandru Boboc

1. Titlul acestui articol este puțin baroc, punând accent pe o centrare (să-i zicem tonală) a ceea ce se va desfășura într-un orizont (sonor și ideatic, totodată), vizat mai mult ca spațiu de așteptare (în acest sens: „în epoca globalizării”), centrare tematică motivată printr-o intenție precisă („promovarea spiritului european”), care nu se poate însă concepe fără înțelegerea de fond a ideii de bază: identitatea și diferența (sau, poate, identitatea *prin* diferență), ceea ce angajează principiul logic fundamental: *principiul identității*.

Identitate (termen ce provine din latinescul *idem*, iar mai departe, din grecescul *tó autó*), *identicul* (acelașul, unicitatea, exemplaritatea chiar) înseamnă că ceva, *A* este identic cu el însuși, dacă în diferitele stări de fapt și împrejurări rămâne totdeauna același, și, astfel poate să fie identificat ca același. *Principiul identității* sau legea identității ($A=A$) preconizează că în decursul unui act de gândire coerent orice concept își păstrează exact aceeași semnificație. Riguros considerat, un lucru poate să fie identic numai cu el însuși; între două sau mai multe lucruri putând să existe *asemănare* sau *egalitate* (concordanță în toate trăsăturile esențiale).

Identitate este „relație între două entități α , β (indivizi, clase, proprietăți) notată în mod obișnuit \equiv sau mai simplu cu $=$ (semn utilizat în mod tradițional numai pentru egalitate)... Definiția a fost dată de Leibniz, deși într-o formă mai puțin precisă: „*Eadem sunt quorum unum potest substitui alteri salva veritate*“ („Toate obiectele prin substituție își păstrează puterea fără schimbarea sensului”), Gh. Enescu, *Dicționar de logică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 144. Din punctul de vedere al naturii relației, *identitate* este o relație de echivalență, este reflexivă, simetrică și tranzitivă, aceleași proprietăți avându-le și „*echivalența formală; deosebirea dintre ele este de ordin: o relație de ordin inferior este definită printr-o relație de ordin superior*” (*Ibidem*).

Principiul identității sună într-o formulă curentă $A=A$. „*Principiul este considerat cea mai înaltă*

lege a gândirii. Încercăm să reflectăm asupra acestui principiu, deoarece am putea să aflăm prin el ce este identitatea” (M. Heidegger, *Der Satz der Identität*, în: *Identität und Differenz*, 2. Aufl., Neske, Pfullingen, 1957, p. 9).

În ultimă instanță, principiul identității „*presupune dimpotrivă deja ceea ce se numește identitate și la ce aparține ea. Cum obținem o informație despre această presupuziție? Principiul identității ne-o dă când ascultăm cu atenție tonul său fundamental, când reflectăm asupra lui, în loc să spunem ușurete formula «A este A». Propriu-zis, formula sună A este A. Ce auzim? În acest «este» principiul spune cum este fiecare ființă și anume: el însuși cu sine însuși același. Principiul identității vorbește despre ființa fiindului. Ca lege a gândirii, principiul este valabil numai în măsura în care el este și o lege a ființei; aceasta sună: fiecărui fiind ca atare îi aparține identitatea, unitatea cu el însuși*” (*Ibidem*, p. 12).

Așadar, „mijlocirea înlăuntrul identității” anunță o perspectivă de înțelegere a identității pe fondul mai larg al tezei că principiul identității este valabil ca lege a gândirii și ca „lege a ființei”, iar, mai îndeaproape, a ființei „fiindului uman” (*Dasein*) (*Ibidem*, p. 19).

Este interesant că textul lui Heidegger se încheie cu o frază greu (dar nu imposibil) de descifrat: „*Abia când ne întoarcem gândind asupra deja gânditului suntem folositori pentru ceea ce este încă de gândit*” (*Ibidem*, p. 30): este ideea rolului activ al gândirii (mai exact, a omului-individ) de deschizător al unor noi orizonturi prin ceea ce a gândit deja și depășirea acestora, adică: un comportament, totodată, reflexiv și tranzitiv.

Astfel identitatea coexistă cu diferența, mai exact: diferența se află în inima identității și o resemnifică, particularizându-o, localizându-o. În același orizont (de așteptare, cum am subliniat mai sus) au loc procese multiple de identificare prin determinare (și autodeterminare), anunțându-se că ceva este „același” (el însuși identic) prin diferența pe care și-a autoînstituit-o.

2. O altă perspectivă asupra identității e furnizată de Leibniz prin *lex identitatis indiscernabilium*, principiul „identității indiscernabililor; merit (în cadrul general al teoriei leibniziene a principiilor) să corecteze într-o anumită măsură principiul continuității. Acesta din urmă privește gândirea noastră (pentru care confuzia a două existențe infinite învecinate este posibilă) și trece drept principiu al ordinii generale: «*Tout... est partout comme ici, dans l'invisible et dans le visible*», numit de Leibniz „*le Principe d'Arlequin*“ („*Empereur de la lune, qui trouvait tout, dans la lune, analogue à ce qui se voit chez nous*“), o generalizare a principiului matematic al limitei.

Dar, considera Leibniz, „*există ordine în măsura în care se observă mai mulți (multe) într-o multitudine*”. Și aceasta în virtutea principiului *nil sine ratione* (principiu de inteligibilitate și de existență, totodată): „*Pentru a fi posibil ceva, este suficientă inteligibilitatea; dar pentru a exista, e necesară o prevalență a inteligibilității sau o ordine*” (*Philosophische Schriften*, Editura Gerhardt, III, 558).

Aceasta este necesară, întrucât principiul de ordine generală (o extensie a metodei limitelor) este un principiu de *uniformitate*. Propozițiile care enunță ordinea sunt însă reflexive: se referă la maniera noastră de a concepe lucrurile, nu la natura acestora. Dar, Leibniz vrea „*une ordre selon nature*“, „*bien fondé*“, într-o lume care înseamnă prezența unor substanțe individuale *discernabile* una față de alta, având caractere variabile și combinații de însușiri cărora nu li se poate pune o limită: „*O idee relativă dintre cele mai importante este aceea a identității sau a diversității... Latura clară și precisă a identității și diversității nu se bazează pe timp și spațiu*”; „*dacă doi indivizi ar fi perfect asemenea și egali (și într-un fel) nediferențiat prin ei înșiși, nu ar exista principiul individuației... nu ar exista (de exemplu) două frunze perfect asemănătoare... căci întotdeauna există diferențe*” (*Nouveaux Essais*, II, 27).

Principiul de indiscernabilitate ne poate autoriza să clasăm diferențele după *ordinea* și *mărimea* lor. Ordinea este, totodată, un termen de enumerare și un principiu de organizare a enumerării însăși. Indiscernabilitatea este o relație de asemănare completă (după conținut, identitate), dar nu este o identitate numerică, ci o diversitate (după conținut) a indiscernabililor.

Principiul „identității indiscernabililor“ este principiu al individuației, principiu de diferențiere și conduce la unicitatea fiecărui dintre termeni. Așadar, corectează principiul uniformității: „Identita-

tea“ aici e „după natură“ (după conținut) și se asociază cu diversitatea (diferențierea). Diferența este totdeauna mai mult decât numerică, angajează contrariul, calitatea și centrează orizontul plural al celor identice numai în unitatea dintre unicitatea și diferențierea prin unitate: „*omne individuum est ineffabilis*“.

3. „*Orizontul plural al celor identice*” este un orizont de așteptare și de acțiune, în care timpul se asociază tot mai mult cu subiectivitatea activă, cu ceea ce noi suntem, dar nu în timp, ci *ca* timp. Căci „*timpul trăit de un om este numai timpul aceluia om*”, întrucât „*fiecare interval de timp este hotărât de totalitatea vieții aceluia om*” (C. Rădulescu-Motru, *Timp și destin*, București, Fundația, 1940, p. 7).

Înțelegerea orizontului pentru om înseamnă cumva situarea acestuia în mod intenționat și expres în timp, asocierea timpului la propria realizare, redistribuirea timpului din unghiul de vedere al creației valorice și al dobândirii simțului istoric. Pe acest fond al orizontului istoric se evită și „modernizarea“ și domnia universalității, tendințele de a impune unui spațiu socio-cultural, căruia îi este proprie o anumită măsură, un anumit specific, regulile unei universalități nediferențiate, globale.

Și întrucât ne preocupă înscrierea în orizontul contemporaneității, devine necesar să promovăm, pe fondul spiritului umanității (*humanitas*, sensul clasic), semnificația identității prin diferență și a pluralismului cultural, structural secolului nostru. Căci, ceea ce dă unitate pe acest fond nu este o universalitate abstractă, ci una non-generică a ființării umane în forme plurale, istorice ele însele, dar marcate valoric prin ceea ce aduce clipa viețuirii fiecărei culturi în interacțiunea civilizațiilor.

În discuțiile contemporane despre „*moștenirea spirituală a Europei*“ (încă în 1994 a apărut volumul *Das geistige Erbe Europas*, Napoli, întrunind colaborări din spații culturale diferite; cercetările sub acest generic rămân o dominantă în preocupările filosofilor și politicienilor), revine cu insistență ideea pluralității și diversității, într-o unitate (*Europa*) în care au relief configurații culturale specifice. Ceea ce se vrea și se caută este o nouă formă de unitate, numită *Europa multiplă*.

Este interesant că (în contextul volumului menționat mai sus), se precizau următoarele: „*A vieții împreună cu celălalt, ca altul al celui alt, – iată ceea ce valorează ca măsură, în mare și în mic, a menirii omului. Așa cum învățăm să trăim împreună cu celălalt, tot așa trebuie să fie și pentru formele de asociere umană, pentru popoare și state. Aici, pare să se afirme o preferință a Europei, anume: să se*

poată, și chiar să trebuiască, să se învețe a trăi împreună cu alții, chiar dacă aceștia «alții» sunt «altfel»” (p. 65).

4. „Universalismul” capătă astfel o semnificație determinată într-o lume a pluralismelor, a conținuturilor culturale care s-au afirmat istoricește. Hotărâtoare devine, tot mai mult, diversitatea orizontului istoric al fiecărei națiuni și culturi naționale. Fără înțelegerea (și acceptarea) acestui orizont, „modernizarea”, globalizarea (ca temă a Europei de azi) riscă forme de organizare ce nu se vor închea (sau se vor închea cu greu!) în forme de viață care să aducă laolaltă universalitatea și specificitatea în noile instituiții valorice specifice lumii europene.

Nu este de neglijat faptul că imaginea pe care o proiectează teoriile globaliste este aceea a unei lumi ordonate ca un „cosmos ierarhic” (metaforă utilizată de Thomas Mann în romanul *Der Zauberberg – Muntele vrăjtit*). Ceea ce nu spun aceste teorii și multe discursuri despre „globalizare”, privește faptul că ordinea aici este asimetrică și nu poate oferi o bază pentru egalitate. Căci, lipsește tocmai recunoașterea valorii diversității, care este o caracteristică ireductibilă a umanității și justifică pe deplin ceea ce tot mai mult se numește „dreptul la diferență”.

Pentru „noua identitate” a Europei, moștenirea venită prin *humanitas* poate îndeplini o funcție de rebusolare și resemnificare în cunoaștere și acțiune, în depășirea tendințelor de marginalizare a diversității. Prin forța lucrurilor, pentru toate acestea este oricând binevenită invocarea genericului *umanitate*, venit de la cei vechi și pilduitor pentru ceea ce modern s-a numit *umanism*.

Concepția despre *humanitas*, formulată de Cicero (*De Officiis*, I, 4), privește natura umană, omenescul din omul-individ, virtuțile sufletului uman: „Și tot natura, – scria Cicero – prin puterea rațiunii, îi unește pe oameni într-o comunitate de limbă și viață [...] și nu este un neînsemnat privilegiu natural al rațiunii umane faptul că această ființă simte ce este ordinea, ce este cuviința: în vorbe și fapte, ce este măsură în ele”. În același context, și textul lui J.G. Herder (*Briefe zur Beförderung der Humanität*) este grăitor: „Suntem cu toții oameni și, ca urmare, purtăm umanitatea în noi sau aparținem umanității; umanitatea este caracterul genului nostru; el nu este însă înăscut decât numai ca predispoziție și, de fapt, trebuie educat: educația pentru umanitate este o operă ce trebuie continuată fără încetare!”

Umanitatea, solidaritatea omului cu natura și lumea omului, precum și conștiința poziției omului în Univers este axa înțelegerii omului în orizontul modernității (și postmodernității) și, fiind „ceea ce ne unește”, conduce la ideea unei universalități nongenerice în orice nouă situație istorică, inclusiv astăzi, când diversitatea riscă să devină mărunț discordiei!

De aceea, și preocuparea pentru a înțelege sensul noii istorii a Europei. Pentru aceasta: un gând semnificativ (în volumul *Das geistige Erbe Europas*, X. Tilliette): „Fiecare dintre noi este conștient de faptul că, pentru a construi Europa, nu este de ajuns o voință politică. Nu se pot șterge cu buretele atâtea secole de istorie! [...] Fără un spirit european, care abia se face simțit, este de neconceput o viață politică comună”. Așadar, un „spirit european” trebuie format treptat și numai astfel se vor renaște toate, tradiția și contemporaneitatea, universalitatea și specificitatea, unitatea și diversitatea ș.a. Dar, această înțelegere își asociază o înaltă conștiință a timpului, venit ca o clipă a fiecăruia situat în timp (individ, comunitate istoricește constituită, națiune).

5. Această poziționare în *timpul nostru* presupune o înaltă conștiință a valorilor și a interacțiunii culturilor în istoria lumii și în actualitate, și are o strânsă legătură cu „educația pentru umanitate” (Herder) în contextul de astăzi al unui „spirit european”, a cărui formare este hotărâtoare pentru ceea ce se vrea astăzi: o viață politică comună; *Europa multiplă*, „integrarea europeană” fără sacrificarea diferenței, a diversității – trăsătură caracteristică ireductibilă a umanității (inclusiv a „umanității europene” de astăzi). În principal, promovarea „spiritului european” rămâne oricând de asociat cu promovarea „spiritului umanității” și are ca domeniu de afirmare unitatea prin diferență, prin ceea ce fiecare cultură înscrie ca o contribuție proprie în ceea ce s-a numit „harta universalității”. În noua lume, aflată în căutarea unui nou sens al vieții, este loc pentru cei care sunt și pentru cei care vor veni de-acum înainte! Poate că „pericolul cel mai mare care amenință Europa” nu este „oboseala” (cum credea Husserl în: *Criza umanității europene...*), ci blocajul comunicării, al deschiderii spre noi orizonturi de realizare și resemnificare a valorilor umane.

Poate că cea mai bună dintre „lumile posibile” (Leibniz) ar fi aceea în care cei care vorbesc (și con-vorbesc) pot să realizeze și comunicare și colaborare. Nu-i târziu niciodată!

Diferențierea valorilor și idealul umanității

*Marin Aiftincă**

Între fenomenele majore ale contemporaneității atrage atenția cu precădere tensiunea dintre intensificarea globalizării și accentuarea diversității. Doi factori ce acționează divergent, marcând profund existența umanității în acest moment istoric. Tendinței de anihilare a particularităților identitare și de omogenizare culturală, specifică primului factor, i se opun diferențierea și eterogenitatea – proprii celui de-al doilea. Situată la intersecția celor două forțe opuse, persoana umană, în dubla sa ipostază – individuală și colectivă (comună) – le suportă efectele contradictorii, încercând prin acțiune și creație să-și conserve și să-și afirme identitatea, să se înțeleagă pe sine și să descifreze sensul lumii în care trăiește.

Firește, vorbim aici despre persoana umană privită în orizont filosofic, înțeleasă, cum spune Scheler, ca un centru acțional, în a cărui existență finită, interioară, apare spiritul¹. Sau, într-o altă accepțiune, persoana văzută ca identitate relațională a existenței umane, distinctă prin singularitatea și rolul ei în lume².

Realitatea conturată mai sus, ne aduce în atenție cel puțin două interogații esențiale: cum reacționează persoana³, în raport cu diferențierea valorilor? Și, de asemenea, ce relație se instituie între valorile personale (individuale) și cele comune (colective)? Pentru aflarea răspunsurilor căutate, demersul nostru pornește de la teza potrivit căreia persoana, având spiritul ca determinantă esențială, trăiește într-un univers valoric iluminat. Pe această prezență a spiritului, ea își fundează conștiința valorii, care o îndrumă în alegerea liberă a valorilor personale, la care aderă și le transformă în repere ale vieții proprii.

Ideea enunțată ne obligă să reamintim că ființa valorii, în idealitatea sa, este altceva decât ființarea ei sau, altfel spus, decât realitatea în care se întrupează. Aceasta înseamnă că, spre deosebire de valoarea „pură”, la nivelul experienței, valoarea ni

se înfățișează într-o modalitate determinată a realului. Ea ne apare, astfel, împreună cu ființa purtătorului ei, care poate fi o persoană, un bun utilitar, o operă de artă etc. Rezultă că persoana este numai purtător al valorilor și în această calitate reprezintă doar condițiile întrupării valorilor⁴. Ca urmare, valorile personale, cum sunt demnitatea, prietenia, sacralul, iubirea, cutezanța, smerenia, fidelitatea, prudența etc., se întrupează într-o persoană, fără să însemne epuizarea conținutului și afectarea universalității lor. Oricine prețuiește aceste valori, le poate da viață sau „realiza” prin atitudinea și comportamentul său. Este un aspect încărcat de semnificații, care atestă, pe de o parte, diferența și, totodată, unitatea dintre ființa transcendentă a valorii și ființarea sa empirică, iar pe de altă parte validează puterea extraordinară a valorii de a solidariza oamenii în jurul ei.

Se cuvine să mai adăugăm că alegerea valorilor personale nu este un simplu exercițiu funcțional. Aceasta presupune, mai întâi, sesizarea universului axiologic și perceperea pluralității valorilor. Ca acte de conștiință, ele au limite inerente și, în consecință, nu pot cuprinde concomitent toate valorile. Fenomenul este surprins de Scheler prin conceptul de „cecitate la valori” sau, mai adecvat, „îngustime a conștiinței valorii”, cum spune N. Hartmann. Desigur, conștiința nu recuză vreo valoare pe care o sesizează, însă capacitatea ei de cuprindere a valorilor este determinată, pe lângă limitarea amintită, și de posibilitățile deschiderii de sine către acestea⁵.

Oricât de mare ar fi deschiderea conștiinței axiologice, alegerea și aderarea persoanei la anumite valori implică actul preferinței, care atestă diferența dintre valori și structurarea acestora într-un sistem ierarhizat. Acela care preferă o valoare sau alta nu neagă celelalte valori pe care le subordonează, după cum nu exclude posibilitatea ca ele să fie obiectul preferinței altor conștiințe, care nu sunt totdeauna incompatibile cu ale sale. În asemenea situații, pre-

ferința, care presupune, după Scheler, vizarea intențională a unei pluralități de valori, angajează doar individualitatea persoanei, condiționată de vocația proprie și situarea sa în lume⁶. De aceea, în fața pluralității și diferențierii valorilor, preferința se exercită în funcție de o serie de criterii, cum sunt: tradiția culturală, maturizarea sentimentului valorii, schimbarea condițiilor istorice de viață și, poate, în primul rând, de vocația și aspirațiile subiectului axiologic. Ca urmare, preferința, în funcție de rafinamentul său, influențează decisiv alegerea valorilor personale și determină voința de a le realiza sau a le întrupa în bunuri culturale, întreținând astfel mișcarea în orizontul umanului și dând sens vieții.

Delimitându-și valorile proprii potrivit criteriilor amintite, persoana umană își profilează un stil constant, unitar de gândire și acțiune exprimat într-o poziție specifică în lume, ceea ce îi conferă identitate de sine în raport cu ceilalți. Aceasta înseamnă, după cum susține un autor, că persoana se afirmă ca o „*unitate ontologică a unui subiect, care se modelează în unitatea unei istorii și a unei biografii specifice*”⁷. Din cele afirmate, se poate deduce cu ușurință că persoanele se diferențiază, cu precădere, în funcție de valorile pe care și le asumă cu deplină libertate și, totodată, prin acțiunea de a le realiza în existența individuală și socială.

Fără îndoială, setul de valori asumate de persoana umană (individuală și colectivă) nu rămâne mereu identic cu sine. În mod firesc, ele cunosc un neîntrerupt proces de diferențiere generat și întreținut de mai mulți factori. În primul rând, este menționat că valorile însele au un caracter diferențial⁸. Deși au unele trăsături comune, ca autonomia și ireductibilitatea, valorile se disting prin însușiri caracteristice, care fac posibilă gruparea lor în clase diferite (economice, politice, morale, teoretice, estetice etc.) și diferențiate între ele. Dar, și în interiorul aceleiași clase, există diferențe clare între valori. În clasa valorilor estetice, de exemplu, frumosul, caracterizat prin armonie, proporție, măsură, se distinge de tragic, sublim sau comic, care au alte însușiri proprii.

După cum se știe, valorile sunt într-o strânsă legătură cu realul. Acest adevăr explică un alt factor extrem de important, cel puțin din perspectiva abordării de față, care determină diferențierea valorilor. În funcție de realitatea căreia i se aplică și de aspirațiile sufletești care le satisfac prin întruparea lor, valorile ni se înfățișează în modalități determi-

nate ale realului. În continuarea acestei idei s-a formulat o teorie referitoare la volumul valorii⁹, care susține că valorile, deci inclusiv cele personale, cunosc o diferențiere graduală generată de actele de dorință care le cuprind: dorințe intermitente sau permanente, dorințe mai intense ori mai puțin intense¹⁰. „*Variațiile de volum ale valorii pot fi urmărite și în lăuntrul conștiințelor individuale*”¹¹ sau în conștiința anumitor epoci istorice. Există persoane pentru care o valoare sau alta poate fi mai mult sau mai puțin importantă, în funcție de actele deziderative aferente, ce pot fi mai frecvente ori mai rare. La fel se întâmplă și în cazul conștiinței culturale a unei epoci istorice. De aici, ne apare limpede ideea că actele de conștiință, ca dorința, preferința, la care ne-am referit anterior, sunt corelate strâns cu fluiditatea raporturilor de viață.

Ca urmare, valorile personale și cele comune stau sub acțiunea unor factori determinanți, cum sunt: educația, extensia și profunzimea cunoașterii, tradiția, schimbările istorico-sociale, circulația rapidă a informației, participarea la creația culturală etc. Aceștia produc o neconținută diversificare și diferențiere a valorilor. Spiritul însuși este căutător de noi și noi valori, întrucât „*ele însele există independent de acesta*”¹².

Fenomenul diferențierii valorilor, care a străbătut veacurile din adâncurile istoriei culturii, are consecințe contradictorii. Critica filosofică pune în relief avantajele, dar și riscurile acestui fenomen, fundat pe principiul ireductibilității valorilor formulat de Kant. Conform acestui principiu, valoarea nu are un alt *genus proximum* decât totalitatea valorilor, întrucât orice valoare, în genere, are o finalitate intrinsecă și, ca atare, este autonomă, deoarece nu poate fi subordonată pentru definirea alteia sau altora¹³.

Din perspectiva tezei menționate, analiza întreprinsă de Tudor Vianu reliefează faptul că diferențierea modernă a valorilor este apreciată ca fiind o condiție a progresului cultural și, totodată, a libertății individuale, dar și a toleranței sociale. Fenomenului în discuție i se atribuie, însă, și unele neajunsuri, în sensul că a produs o „*dezorganizare a societății*”, precum și faptului că ar fi indus omului modern „*sentimentul deprimant al lipsei unei teme centrale de viață*”. Aceasta l-a pus în imposibilitatea cuprinderii totalității vieții, contribuind astfel la știrbirea ei.

Consecințele ruinătoare generate de diferențierea valorilor afectează destinul omului modern și, deopotrivă, al întregii societăți. Aceste argumente

sunt invocate adeseori și nu fără justificare în sprijinul tezei că diferențierea valorilor este cauza esențială a conflictului valorilor și, în continuare, a crizei culturii moderne.

Trebuie să precizăm că ideea de criză a culturii o luăm în accepțiunea nu de distrugere, ci de creație și, mai ales, de reaşezare a valorilor după alte criterii¹⁴.

Deși sunt demne de toată atenția, nu vom stăruia aici asupra avantajelor și inconvenientelor diferențierii moderne a valorilor; vom insista cu precădere asupra conflictului valorilor, ale cărui efecte tulburătoare sunt mai vizibile în vremea noastră. Desigur, nu este vorba de un conflict între valorile însele, cu toate că, fiind autonome, ele sunt implicate într-o autentică competiție pentru realizarea fiecăreia. Acest conflict îi vizează, în primul rând, pe purtătorii valorilor, care intervin printr-un proces de apreciere sau de valorizare și acționează în favoarea întrupării și susținerii unor valori, intrând astfel în dezacord cu celelalte. Din acest moment, se poate spune că o valoare se află în conflict cu altele.

De exemplu, o persoană, individuală sau colectivă, poate îmbrățișa o valoare, cum este cea religioasă și își organizează viața din perspectiva acestei valori, privind cu indiferență sau chiar intoleranță la toate celelalte. Rezultatul este fanatismul religios, care face ravagii astăzi, ca și în alte momente ale istoriei.

Exemple similare, de exclusivism axiologic, pot fi întâlnite și în cazul altor persoane, care trăiesc din unghiul de vedere al unei singure valori, fie cea care îi dă specialitatea sa ori altă valoare, cum este cea economică, politică, estetică etc., dovedind o comprimare excesivă a conștiinței axiologice, cu efecte nefaste asupra celorlalți și a culturii în ansamblu.

Referindu-se la această problematică, un autor remarcă adevărul că diferențele comunității umane au evoluat de-a lungul istoriei în condițiile unei mari varietăți a sistemelor de valori, pe care s-au configurat diferitele modele culturale, unele neschimbate până astăzi¹⁵. Acesta este, fără îndoială, temeiul conflictului actual dintre valorile civilizației vestice și cele estice, conflict care, în condițiile accentuării comunicării interculturale, nu a slăbit, ci a sporit în intensitate. Ca urmare, același autor susține că: „*This is the chief feature of value conflicts in the present world. This kind of value conflict is much more different from those occurred before the twentieth century, especially before mo-*

dern time”¹⁶. De aceea, nu poate fi negat că, în prezent, una dintre consecințele diferențierii și conflictului valorilor, atât la nivelul persoanei individuale, cât și al celei colective consistă în faptul că, cel puțin în cazul valorilor fundamentale, umanitatea este marcată, într-o anumită măsură, nu de izolare, ci de tendința fuziunii și contopirii valorice. În locul unor valori personale, venite prin tradiția culturală locală ori națională, sunt acceptate gradual, sub presiunea globalizării, idei și valori ca: libertatea, egalitatea, democrația, justiția, economia de piață, protecția mediului etc., care au căpătat valabilitate universală și au devenit, potrivit lui Jiang Chang, scopuri ale întregii lumi¹⁷.

Diferențierea modernă a valorilor, însoțită de conflictul pe care îl generează, este asociată, între altele, cu fenomenul globalizării, care constituie, după cum se știe, una dintre cele mai șocante provocări ale contemporaneității. Urmărilor acesteia nu se rezumă la universalizarea unor valori și anihilarea altor valori personale.

Criticii globalizării îi atribuie efecte grave asupra individului și comunității umane. Sursă a nemulțumirilor și conflictelor diverse, globalizarea este resimțită în viața oamenilor sub forma nesiguranței, anxietății, făcându-i vulnerabili la tiranii și diverse culte, migrația capitalului și dispariția locurilor de muncă, șocul războaielor locale și coliziunilor religioase, divizarea societăților în grupuri antrenate, în ciudate divergențe ruinătoare. Toate acestea influențează negativ structura valorilor persoanei individuale și colective, cedând, uneori, tentației nonvalorilor.

Susținută de câțiva factori definatorii, ca informațiile, finanțele, comerțul, producția și tehnologia, globalizarea este agentul unei civilizații unice sau al unei așa-zise „culturi globale”, desprinsă de orice tradiție culturală¹⁸. Produsele acestei culturi, constituită din bunuri și simboluri realizate în unul sau câteva centre de putere tehnologică și financiară, stimulate de un comerț în expansiune, sunt o marfă destinată consumului. În același timp, ele sunt și o ideologie mai puțin dogmatică și amețitoare, dar mai persuasivă, care modifică scara axiologică, detronând valorile spirituale și așezând pe treapta cea mai de sus valorile utilitare. Prin natura lor facilă, hedonistă și superficială, acestea din urmă au o neobișnuită forță de persuasiune, prin care pun stăpânire pe conștiințele orientate, îndeosebi, spre exteriorul sinelui. Întotdeauna, valorile utilitare ne îndrumă pe o cale mai ușoară și tentantă, dar per-

versă, întrucât împinge ființa umană în derizoriu; pe când valorile spirituale, călăuzind persoana pe calea cunoașterii de sine, a devenirii întru umanitate, implică eforturi imense, renunțări și sacrificii. Este ușor de înțeles, astfel, de ce valorile utilitare sunt atât de seducătoare. Acest dezechilibru al structurii valorilor persoanei ascunde golul interior al omului, privit atât ca individ, cât și ca membru al comunității, fascinat de exterioritate, de varietatea multicoloră și superficială a realității de dincolo de sine. Destructurarea raportului dintre valorile spirituale și cele utilitare, asigurând prevalența celor din urmă, explică actuala criză a culturii, care prevestește un alt fel de barbarie, ale cărei semne sunt prezente astăzi în ansamblul culturii, dar mai ales în comportamentul cotidian.

În contextul abordărilor actuale pe tema destinului omenirii, reflecția critică, preocupată de schimbările ce asaltează societățile umane într-un ritm ce sfidează percepția și adaptarea, a reliefat, pe lângă globalizarea societății, o tendință divergentă, concretizată în atomizarea societății prin divizarea omenirii în grupuri și regiuni, fragmentarea comunității, care merge până la limita individului dezorientat, în căutare de identitate și sens. Oricât de mult am prețui revoluția tehnologică integratoare, universală, la care asistăm, nu poate fi neglijată revoluția culturală paralelă, care, sub influența remanentă a nihilismului postmodernist, aduce în atenție deconstrucția instituțiilor, a mentalităților, negarea și răsturnarea vechilor valori și modele culturale acuzate de fals și ipocrizie. În căutarea obstinată a autenticității, bazată pe transgresarea modelului clasic, sunt denunțate raționalismul, adevărul, universalitatea, tradiția, valoarea, realitatea obiectivă și orice alt concept cu putere generalizatoare, care au asigurat evoluția culturii și a societății umane. În locul conceptelor anatemezate, s-a introdus o serie de noțiuni ca: relativism, diversitate, particularism, emotivitate, multiculturalism. Acestea susțin un individualism emoționalist și extremist, care devine o componentă hedonistă, ușor manipulabilă, a unei globalități uniformizatoare, dominată de consum.

Dincolo de avantajele indiscutabile aduse de cunoaștere, comunicare și convegența unor interese generale la nivel planetar, civilizația contemporană afectează grav ființa umană prin ofensiva contra modelelor clasice de viață, în locul cărora se propun comportamente, valori fondate pe liberalismul excesiv, consumism, setea de senzațional, plasând per-

soana în instabilitate, fragmentar, inadaptabilitate, individualism exacerbant. Astfel, purtătorii noilor valori sunt în imposibilitatea cuprinderii totalității vieții. Este și acesta un rezultat al diferențierii valorilor, care pune valorile persoanei, individuale și comune, într-un conflict dramatic cu cele promovate de schimbările actuale, susținute în cea mai mare măsură de bani și profitul economic.

Deși fenomenele și faptele evocate mai sus întrețin conflictul valorilor și, în consecință, criza culturii contemporane, ele nu pot constitui un motiv suficient de solid pentru acuzarea diferențierii valorilor, care este un proces însoțitor al evoluției vieții. Dimpotrivă, cu argumente temeinice se afirmă că *„diferențierea valorilor este un câștig modern, asupra căruia nu se mai poate reveni, că ea este condiția esențială a acelei teme «prometeice», de cucerire cât mai întinsă a naturii și spiritului, pe care omul modern și-a propus-o”*¹⁹.

Psihologia individuală ne indică posibilitatea ca, *„din însuși punctul de vedere al unei valori diferențiate, omul să recucerească perspectiva totalității”*²⁰. Aceasta este deosebit de importantă pentru funcționarea valorilor personale și a celor comune. Ne fiind unilaterală, structura teleologică a sufletului este ierarhizată și, totodată, aptă de a percepe și înțelege toate celelalte valori. Ca urmare, avem posibilitatea de a ne organiza viața în funcție de o valoare supraordonată, fără a exclude pe celelalte; ele pot fi grupate prin relații de subordonare în jurul valorii principale, care ne îndrumă existența personală. Valorificarea acestei șanse, la îndemâna oricui, impune ca, trăind în acord cu o singură valoare, să avem, grație educației, sufletul deschis către universul tuturor valorilor și de a cuprinde întregul lumii. Fără a exemplifica aici, o astfel de posibilitate este confirmată, în mare parte, de experiența individuală și, totodată, de întreaga experiență a culturilor istorice²¹.

Ca ființă umană, persoana, identificată prin valorile proprii, este parte atât a comunității la toate nivelele ei structurale (familie, națiune, comunitate mondială), cât și a umanității în integralitatea ei. În această calitate, ea este solidară și poate interacționa cu toți cei ce prețuiesc și trăiesc în perspectiva acestorași valori. Totodată, poate și trebuie să fie deschisă pentru a primi valorile comune ce călăuzesc structurile comunității și umanitatea în ansamblu. Astfel de valori, ca: pacea, libertatea, bunăstarea, justiția, binele, egalitatea, adevărul, frumosul, sacralul, demnitatea etc., completează sfera valorilor personale.

Corelarea rațională a valorilor personale cu cele proprii comunității astfel încât, păstrându-ne individualitatea ca sursă și potențial creativ, să respectăm valorile comunității, care fac posibilă coexistența demnă a tuturor ființelor umane și a culturilor în ansamblu. Prin urmare, nu absolutizarea valorilor personale împotriva celor ale comunității sau invers, ci un echilibru firesc, armonios între acestea, păstrându-ne atașamentul deplin față de o valoare, pe care am ridicat-o la rangul unui ideal de viață. Întrucât nu există persoană umană perfectă, în schimb există ideea autoperfecționării morale, Husserl formulează idealul autoperfecționării astfel: „*Doresc ca de acum încolo să-mi trăiesc întreaga viață, cu actele și conținuturile lor, ca pe cea mai bună viață cu putință*”²². Este un imperativ categoric în manieră husserliană, care acordă virtuții morale considerația cea mai înaltă, lăsând în plan secund celelalte valori culturale, așa cum se întâmpla în Evul Mediu. De aceea, ni se pare că această proiecție a idealului este limitativă.

Credem că mult mai complex și adecvat esenței omului, dar și timpului nostru străbătut de un patos activist, este idealul ce consistă în desăvârșirea de sine a persoanei umane. Formulată astfel, acest ideal, cu rădăcini vechi în istoria culturii, nu este redus la moralitate, oricât de importantă este aceasta. El angajează persoana în integralitatea sa, implicând cunoașterea, creația și acțiunea sub semnul moralității.

Ființa umană este mai mult decât nu este. Prin educație neîntreruptă, energiile sale, călăuzite de Logosul universal, scot la lumină și pun *in actu*, armonizându-le, toate potențialitățile spirituale existente în interioritatea sa. Ceea ce omul nu este încă, poate astfel deveni realitate, prin cunoaștere, creație și acțiune susținută de voința liberă, sub semnul desăvârșirii de sine. O singură dată în viața noastră finită avem posibilitatea să desfundăm izvoarele mirifice ale sufletului și să ne dăruim liberi și cu responsabilitate acestui ideal, ce are puterea de a solidariza în jurul său toate persoanele, dincolo de diferențele valorice, culturale și istorice. Conștiința de „*clipa cea repede ce ni s-a dat*”, cum spune Eminescu, nu se cuvine să irosim această șansă și, totodată, datorie supremă. Chiar dacă infinitatea acestui ideal ne poate aduce, uneori, clipe de cum-pănă, el rămâne o chemare eternă spre absolut, căreia trebuie să-i subordonăm valorile personale și

cele colective, animați de speranța într-o „*lume mai bună*” și de voința de a nu trăda esența omului.

Note

¹ M. Scheler, *Die Stellung des Menschen im Kosmos (Poziția omului în Cosmos)*, traducere în limba română de Vasile Muscă, București, Editura Paralela 45, 2001, p. 40.

² *L'Enciclopedia della Filosofia e delle Scienze Umane (Enciclopedia de filosofie și științe umane)*, traducere în limba română, colectiv, București, Editura AII Educațional, 2004, p. 814.

³ Facem distincție între individ și persoană. Individul înseamnă ființa umană, luată separat, spre deosebire de persoană, care accentuează pe elementele relației cu ceilalți.

⁴ N. Hartmann, *Vechea și noua ontologie și alte scrieri*, traducere din limba germană de Alexandru Boboc, București, Editura Paideia, 1997, p. 104.

⁵ See: *Ibid.*, pp. 109–110.

⁶ See: Louis Lavelle, *Traite des valeurs*, Tome Premier, *Theorie generale de la valeur*, Paris, Presses Universitaires de France, 1951, p. 601.

⁷ Em. Housset, *Personne et sujet selon Husserl*, Paris, P.U.F., 1997, p. 84.

⁸ T. Vianu, *Filosofia culturii*, în „Opere”, vol. 8, București, Editura Minerva, 1979, pp. 164–165.

⁹ Volumul valorii consistă în „*raportul psihologic dintre constituția empirică a conștiinței deziderative și obiectul ei*” (Tudor Vianu, *Introducere în teoria valorilor*, în „Opere”, vol. 8, București, Editura Minerva, 1979, p. 83).

¹⁰ T. Vianu, *Op. cit.*, p. 83.

¹¹ *Ibidem*, p. 84.

¹² N. Hartmann, *Op. cit.*, p. 110.

¹³: T. Vianu, *Op. cit.*, pp. 162–164.

¹⁴ M. Aiftincă, *Filosofia culturii*, București, Editura Academiei Române, 2008.

¹⁵ J. Chang, *Value Conflict and Identifying in the Background of Globalization*, comunicare prezentată la cel de-al XXI-lea Congres Mondial de Filosofie, Istanbul, august 2003.

¹⁶ *Ibidem*, p. 1.

¹⁷ *Ibidem*, p. 2.

¹⁸ Mai pe larg despre acest fenomen, vezi: Marin Aiftincă, *Op. cit.*, pp. 127–149; Varghese Manimala, *Towards a Dialogical Philosophy and Culture*, în: „*Philosophy, Culture and Traditions*”, *A Journal of the World Union of Catholic Philosophical Societies*, Volume 1, 2002.

¹⁹ T. Vianu, *Op. cit.*, pp. 172–173.

²⁰ *Ibidem*, pp. 172–179.

²¹ *Ibidem*.

²² E. Husserl, *Einleitung in die Ethik. Vorlesungen Sommersemester 1920/1924*, Husserliana XXXVII, hrsg. Von Henning Puecker, Kluwer Academic Publishers, 2004.

Profesorul Zeno Simon, membru corespondent al Academiei Române, la 80 de ani

Acad. Păun Ion Otiman

În data de 23 aprilie 2015, colegul nostru, profesorul Zeno Gheorghe Simon, membru corespondent al Academiei Române, a ajuns la frumoasa și împlinită vârstă de 80 de ani, din care 55 de ani dedicați cercetării științifice în chimia computațională, domeniu care l-a consacrat ca reputat cercetător, atât în România, cât și pe plan internațional. Cu acest prilej, colegii și cercetătorii de la Filiala din Timișoara a Academiei Române, de la universitățile și institutele de cercetări timișorene, l-au aniversat și, totodată, i-au lansat cartea de evocări *Memoriile chimistului timișorean*, apărută recent la binecunoscuta editură timișoreană Marineasa.

Cartea profesorului Zeno Simon, membru corespondent al Academiei Române, este o scriere de evocări cronologice, care reprezintă, cum spune autorul în introducere, o nouă versiune a cărții *O stea de nu primă mărime*, apărută la aceeași editură la începutul anului 2014.

Cartea debutează, cum este firesc, cu perioada copilăriei, în care, cu talent literar, descoperit relativ târziu, autorul descrie atmosfera multiculturală și interetnică specifică Timișoarei ultimei părți a perioadei interbelice, celei din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și începutului de regim comunist.

Descendent al unei familii mixte, tata român, avocat renumit în Timișoara, liberal, mama nemțoaică-șvăboaică din Banat, de origine dunăreană, bunicul din partea mamei fost ofițer chesaro-crăiesc în armata habsburgică, Zeno Simon s-a născut, de Sfântul Gheorghe, pe strada Miron Costin, lângă istorica Piață Maria și a crescut pe strada care poartă numele marelui arhitect peisagist Wilhelm Mühle, horticultorul orașului și creatorul rozariului din Timișoara, lângă Piața Lahovary.

Copilul Zeno Simon a crescut în atmosfera acestei familii mixte, în care, conform tradiției și puterii unei astfel de familii, obligatoriu copilul trebuia să aibă o *Kinderfräulein* (desigur, ungueroaică, pentru că era mai greu și mai scump de găsit o franțuzoaică sau o englezoaică).

În această atmosferă specific bănațeană, timișoreană, deși afectat de mic copil de o poliomielită care-i va marca, din punctul de vedere al locomoției, toată viața, depășește cu tărie handicapul, integrându-se în climatul mic burghez de bunăstare economică, specifică sfârșitului de perioadă interbelică. Călătorește cu mama sa la băi în Cehoslovacia, la Techirghiol, face lungi excursii în zonele turistice de seamă ale Banatului, în podgoria Aradului, la Măderat, petrece verile la casa de vacanță a unei familii prietene în frumoasa stațiune Moneasa, se împrietenește cu copiii de vârsta sa, într-un cuvânt, apreciază autorul, „*Am fost relativ retras de felul meu. Gașca de care m-am cvasiatat se constituie din români sau copii care vorbeau și românește*”.

Această perioadă fericită din copilăria sa, Zeno Simon, cu talent, o caracterizează ca „*o viață de aur [...] bine că am prins-o și am profitat de ea* (este vorba de familia sa și ale prietenilor de familie), *că peste mai puțin de zece ani schimbarea de regim, de nivel de trai, au făcut ca bieteile foste (destul de)...* *doamne să devină slujnice acasă și lucrătoare la amărâte de cooperative, [...] soții, avocați, au*

ajuns... deținuți la canalul Dunăre-Marea Neagră”, iar „imediat după 23 august, va consemna autorul, odată cu ocuparea țării de către «Armata Roșie și Eliberatoare», situația clasei de mijloc (și nu numai), din care făcea parte și familia Simon, este foarte bine caracterizată de titlul acestui capitol «Se împute brânza»”.

În perioada studiilor de la renumitul liceu timișorean Loga, citește, la imboldul permanent al mamei, cu nesaț, cărți importante ale autorilor literaturii române și universale, și, tot la insistențele mamei, cu toate greutățile financiare care au apărut după război, a început să ia lecții de engleză, franceză și chiar de rusă. Se apropie de muzica clasică, Beethoven și Chopin fiindu-i compozitorii preferați la acea vreme.

După, poate, o prea lungă prezentare a copilăriei, dar care este cea mai apropiată de atmosfera Timișoarei interbelice, Timișoarei autentice, profesorul Zeno Simon intră în „istoria” studenției și a debutului în cercetare, „istorie” îndeosebi parcursă, de cei mai mulți dintre noi, pe căi (aproximativ) paralele. Studenția bucureșteană, excelentă ca performanță, este începută în plină perioadă de sovietizare a învățământului românesc comunist, finalizată în anul 1957, când este angajat cercetător la Centrul de Cercetări Chimice al profesorului Ilie Murgulescu.

Din cei cinci ani de facultate, parcurgând circa 40–45 de discipline, Zeno Simon remarcă câțiva profesori de excepție ai chimiei românești și nu numai, precum: Ilie Murgulescu, Gheorghe Spacu, V.E. Sahini, Tatiana Oncescu, V. Sergiescu, dascăli care, prin înalta lor competență științifică și imensa dăruire, au atenuat mult „efectele” sovietizării din acele grele și tulburi vremi pentru învățământul românesc, dar și pentru întreaga societate.

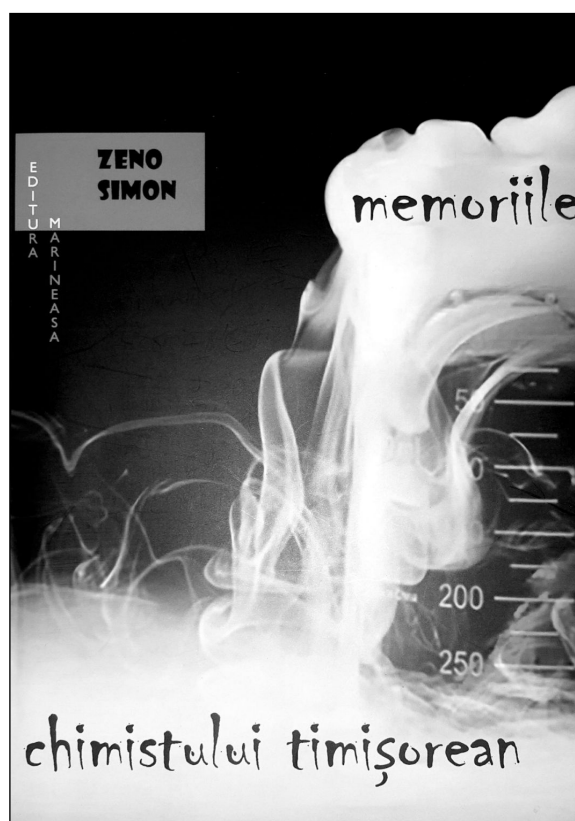
Cartea are un consistent capitol profesional, axat atât pe activitatea de profesor la Universitatea de Medicină și la Universitatea de Vest din Timișoara, cât și pe rezultatele de excepție în domeniul chimiei computaționale ale cercetătorului Zeno Simon. Dar, despre acest capitol al vieții și activității profesorului și cercetătorului Zeno Simon, autorul acestor rânduri, nefiind chimist, după cum sugerează chiar autorul în Capitolul 12, îl va sări.

Ultimul capitol al cărții, *Un soi de Simon și Metz Saga*, pentru cunoscătorii, cât de cât, ai vieții bănățene și timișorene este fascinant, iar pentru necunoscătorii sunt convins că este deosebit de interesant. În primul rând, pentru faptul că autorul descrie viața unei familii timișorene multietnice și multiconfesio-

nale, familie în care se vorbeau curent trei-patru limbi și se reuneau cel puțin patru religii (ortodoxă, catolică, protestantă și, nu în puține cazuri, mozaică).

Ce bogăție spirituală și lingvistică pentru un copil ca Zeno Simon, născut și crescut într-o atmosferă atât de bogată spiritual, cum a fost cazul familiei Simon, atât de tolerantă!

Nu pot încheia aceste prea sărace rânduri de prezentare a unei cărți atât de bogate în date, fapte, atitudini, sentimente etc., fără a răstălmăci puțin și gândurile autorului despre familia, căsnicia sa cu extrem de talentata sa soție, Pupe, pe care o cunosc bine, de peste 55 de ani, din studenție. Trebuie să spun, fără niciun ocoliș, chiar dacă nu-i convine sărbătoritului, că Zeno Simon a avut un mare noroc întâlnind-o pe Pupe, alături de care a trăit aproape jumătate de secol. Cu pasiunea și talentul binecunoscut, îmi amintesc și acum, în lungile discuții pe care le-am avut cu Pupe în biroul său de bibliograf și director, despre admirația cu care vorbea despre soțul său, savantul Zeno Simon, despre frumusețea conviețuirii cu un astfel de om, dar și despre „dificultățile” soției de a „înghiți” nu puținele „toane” ale omului de știință. Dar, mai presus de toate, Pupe îl adora ca soț, ca tată, ca om, admirându-i eleganța, comportamentul, simțul umorului și, mai presus de toate, inteligența și admirabila dedicație pentru chimie, pentru știință.

Institutul de Geografie – jubileu

Acad. Dan Bălteanu

Scurt istoric

Institutul de Geografie este o unitate de cercetare din cadrul Academiei Române, își desfășoară activitatea în București în casa academicianului Simion Mehedinți și este coordonat pe plan științific de Secția de științe geonomice.

Institutul de Geografie a luat ființă în anul 1944 sub autoritatea Ministerului Educației Naționale sub denumirea de Institutul de Cercetări Geografice al României, la inițiativa academicianului Vintilă Mihăilescu.

Pe lângă nucleul central din București, Institutul avea – și are și astăzi – două filiale, la Iași și Cluj-Napoca. La început, a regrupat cadrele didactice din învățământul superior cu preocupări de cercetare. După anul 1952, Institutul de Geografie și-a format și cadre proprii de cercetare în diferite domenii ale geografiei. În perioada 1958–1974 a funcționat sub auspiciile Academiei Române (ca Institut de Geologie-Geografie între 1958 și 1970).

Timp de un an (1974–1975), s-a aflat în subordinea Ministerului Educației și Învățământului, iar în 1975 este trecut în cadrul Universității din București. La data de 7 februarie 1990 a fost reintegrat în structura Academiei Române.

În Institutul de Geografie și-au desfășurat activitatea personalități marcante ale științei românești, cum au fost: acad. Vintilă Mihăilescu, acad. Virgil Ianovici, acad. Victor Tufescu, prof. Tiberiu Morariu, membru corespondent al Academiei Române, prof. N. Al. Rădulescu, membru corespondent al Academiei Române, dr. doc. Ion Conea, prof. dr. doc. Raul Călinescu, prof. dr. doc. Petre Coteș, prof. dr. doc. Ion Gugiuman, prof. dr. doc. Constantin Martiniuc.

În acest context, Institutul a dezvoltat numeroase relații de colaborare științifică cu numeroase instituții din România și alte țări, participând la diferite proiecte de cercetare. Totodată, Institutul de Geografie a stabilit convenții de colaborare în cadrul schimburilor interacademice cu instituții similare din: Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, China, Franța, Israel, Marea Britanie, Polonia, Republica Moldova, Slovacia și Ungaria.

În ultimele două decenii, în Institut s-a format o generație nouă de cercetători, care, în prezent, are realizări deosebite, reușind să efectueze studii valoroase, publicate în volume și reviste naționale și internaționale.

Directorii Institutului de Geografie au fost: acad. Vintilă Mihăilescu (1944–1950), prof. Nicolae Al. Rădulescu (1950–1952), prof. Maria Sârbu (1952–1954), prof. Constantin Herbst (1955–1958), acad. Virgil Ianovici (1958–1970), dr. Horia Grumăzescu (1970–1975), prof. Grigore Posea (1975–1976), prof. Grațian Cioflica (1976–1984), prof. Ioana Pană (1984–1986), prof. Doina Ivan (1986–1989), prof. Dan Bălteanu, membru corespondent al Academiei Române (1990–1995), prof. Ion Zăvoianu (1996–1999), acad. Dan Bălteanu (din 2000).

Structura organizatorică

În prezent, Institutul de Geografie are 45 de angajați, structura de organizare fiind următoarea:

- director: acad. Dan Bălteanu,
- director adjunct: dr. Monica Dumitrașcu.

● *Secția de geografie fizică*: 14 persoane (12 cercetători, din care zece cu titlul științific de doctor, doi personal tehnic):

- șef de secție: dr. Sorin Geacu,
- membri: dr. Carmen-Sofia Dragotă, dr. Petru Enciu, dr. Dana Micu, dr. Mihai Micu, dr. Marta Jurchescu, dr. Mihaela Constantin, dr. Cristina Dumitrică, dr. Cătălina Mărculeț, dr. Loredana-Elena Havriș, Dănuț Călin, Daniel Ciupitu, Vasila Velișcu, Carmen Crăciun.

● *Secția de geografie umană*: opt persoane (opt cercetători, toți cu titlul științific de doctor):

- șef de secție: dr. Bianca-Dana Mitrică,
- membri: dr. Daniela-Violeta Nancu, dr. Claudia Popescu, dr. Radu Săgeată, dr. Mihaela Persu, dr. Irena Mocanu, dr. Dragoș-Mihail Baroiu, dr. Răzvan Paul Șerban.

● *Secția de geografia mediului și sisteme informaționale geografice*: nouă persoane (șapte cer-

cetători, toți cu titlul științific de doctor, doi personal tehnic):

- șef de secție: dr. Mihaela Sima,
- membri: dr. Ines Grigorescu, dr. Ana Elena Popovici, dr. Gheorghe Kucsicsa, dr. Diana Dogaru, dr. Nicoleta Damian, dr. Viorel Chendeș, Cristian Gheorghiu, Cătălin Ciubuc.

- *Serviciul de contabilitate și administrativ:* (șapte persoane):

- șef de serviciu: economist Cristian Vonica,
- membri: Maria David, Ion Deaconu, Constantin Maxim, Valerica Ilie, Niculina Drumașu, Marius Androne.

- *Serviciul secretariat-biblioteca* (patru persoane):

- membri: Lilioara Codrea, Hermine Maersohn, Elena Teodorescu, Laura Lepădatu.

- *Centrul pentru studiul hazardelor naturale de la Pătârlagele, județul Buzău* (o persoană):

- Nicolae Barbu.

- *Colectivul de Geografie din Iași*

Coordonator: prof. dr. Constantin Rusu

Cercetările sunt concentrate asupra studierii complexe a mediului geografic, o atenție deosebită fiind acordată genezei și răspândirii solurilor. Totodată, membrii colectivului efectuează studii asupra populației și așezărilor Moldovei. Are zece angajați, din care opt cercetători, toți cu titlul de doctor și doi personal tehnic.

- *Colectivul de Geografie din Cluj-Napoca*

Coordonator: prof. dr. Pompei Cocean

Are ca preocupări cercetarea geografică regională, realizarea unor hărți tematice, domeniul preferențial al colectivului fiind spațiul Transilvaniei. Are nouă angajați, toți cercetători, din care șapte cu titlul de doctor.

Direcții de cercetare și lucrări reprezentative

Încă de la înființare, Institutul de Geografie și-a propus următoarele obiective: încurajarea și sprijinirea cercetărilor privind geografia pământului și poporului român; coordonarea activității și colaborării științifice a geografilor români; strângerea și publicarea materialului documentar necesar pentru cunoașterea țării, în vederea elaborării unui *Atlas geografic național* și a unui *Tratat de geografie*;

stabilirea legăturilor cu institute similare din alte țări.

Institutul de Geografie este specializat în studiul corelat al componentelor fizice și biotice ale mediului (relief, aer, apă, sol, vegetație și faună) și al relațiilor acestora cu cele sociale și economice în desfășurarea lor spațială. Menținându-se în spiritul tradiției cercetării și gândirii geografice românești, dar ținând cont și de problemele actuale de interes major pe plan intern și mai ales internațional, Institutul de Geografie și-a concentrat preocupările asupra următoarelor aspecte:

- cercetări fundamentale și aplicate în domeniile Geografiei fizice, Geografiei umane, Geografiei regionale și Geografiei mediului;

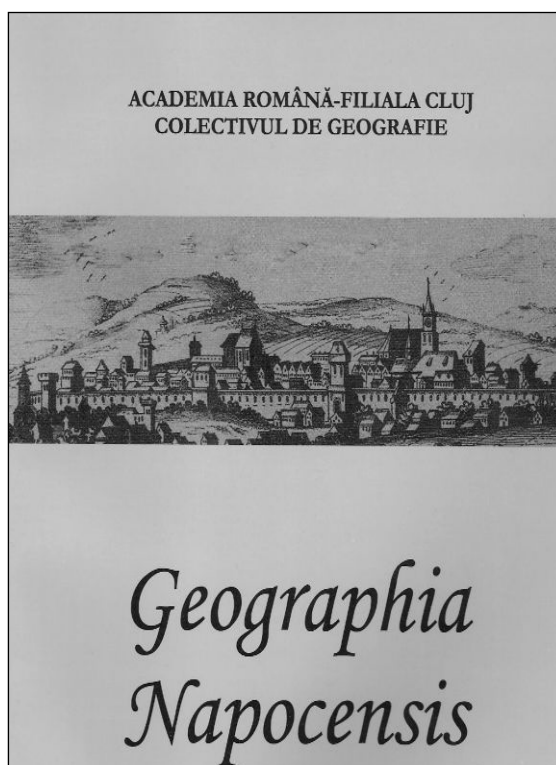
- cercetări asupra diverselor componente geografice ale mediului și studierea efectelor presiunii antropice asupra calității mediului;

- efectuarea de studii interdisciplinare asupra regiunilor cu mediu critic și regiunilor transfrontaliere;

- cercetări geografice integrate asupra riscurilor naturale și tehnologice;

- elaborarea unor studii privind dinamica sistemelor locale și regionale de așezări, în funcție de potențialul natural, uman și economic al ariilor adiacente; cercetarea relațiilor teritoriale specifice între resurse, populație și infrastructura economică;

- elaborarea și editarea unor lucrări de sinteză referitoare la România (tratate, atlase, studii regionale).

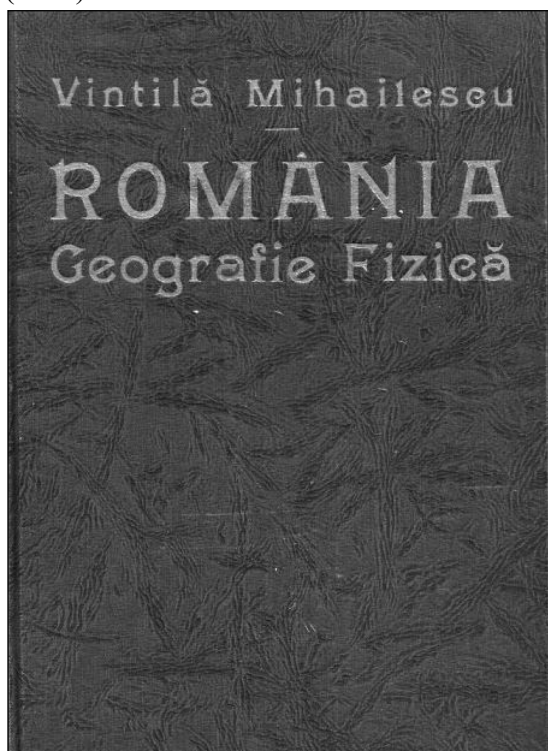
Activitatea din Institut cuprinde atât cercetări pe domeniile geomorfologie, climatologie, hidrologie, biogeografie, geografia populației și așezărilor, geografia utilizării terenurilor, geografia industriei și serviciilor, geopolitică, cât și integrate. Acestea din urmă includ:

- studii geografice asupra mediului la nivel național sau pe unități geografice;
- studii de geografie aplicată pentru elaborarea politicilor de dezvoltare regională, în colaborare cu instituții de profil în domeniul amenajării teritoriului, dezvoltării urbane și rurale;
- studiul hazardelor naturale și tehnologice la nivel național și regional;
- studii geografice corelate cu programele globale de cercetare.

Ca singur institut de profil din țară, Institutul de Geografie, în colaborare cu cadrele didactice universitare și cu alți specialiști, a elaborat și a publicat, potrivit obiectivelor propuse încă de la înființarea sa, lucrări fundamentale pentru știința și cultura românească.

Primele lucrări publicate de Institut au fost:

- *Considerații asupra geografiei ca știință* (Vintilă Mihăilescu, 1945),
- *Introducere în Biogeografia României* (Raul Călinescu, 1946),
- *Bibliografia geografică sumară a României* (Victor Tufescu și Ana Toșa, 1947),
- *Din lucrările Institutului de Cercetări Geografice* (1950).

Ulterior, s-au elaborat:

- *Monografia geografică a României* (două volume, 1960),
- *Geografia Văii Dunării românești* (1969),
- *Piemontul getic* (1971),
- *Atlasul Geografic Național* (1972–1979),
- *Tratatul de geografie României*, cinci volume (1983–2005),
- *România. Atlas istorico-geografic* (două ediții, 1996, 2007),
- *Hazardele naturale din Carpații și Subcarpații dintre Trotuș și Teleajen. Studiu geografic* (2005),
- *România. Spațiu. Societate. Mediu* (în limbile română și engleză, 2005, 2006),
- *Dicționarul geografic al României* (două volume, 2008–2009),
- *Bibliografia lucrărilor științifice ale membrilor Institutului de Geografie* (2014),
- *Euroregiunile de cooperare transfrontalieră din bazinul inferior al Dunării. Studiu geografic* (2014) ș.a.

S-a elaborat și publicat Colecția „Județele Patriei” între anii 1970 și 1980, reluată de curând sub titlul „Județele României”, din care au apărut până în prezent patru (Cluj, Bistrița-Năsăud, Suceava și Harghita), altul (Prahova) fiind finalizat.

În colaborare cu diferite instituții, Institutul de Geografie a publicat lucrările:

- *România, mediul și rețeaua electrică de transport. Atlas geografic* (2002),

- *România. Calitatea solurilor și rețeaua electrică de transport. Atlas geografic* (2004),

- *Delta Dunării. Rezervație a biosferei* (două ediții, 2006, 2008).

Programele de cercetare fundamentală și aplicată sunt finanțate de Academia Română și alte organisme științifice naționale și internaționale.

Ulterior, Institutul a fost solicitat să participe la o serie de proiecte din cadrul programelor europene FP6 și FP7. Astfel, în perioada 2006–2009, a fost implicat în proiectul „Impactul cercetărilor climatice și al variabilității climatice asupra Europei Centrale și de Est” (CLAVIER), coordonat de Institutul de Meteorologie „Max Planck” din Hamburg. Au fost efectuate analize referitoare la impactul schimbărilor climatice asupra activităților turistice, producției de energie și asupra degradării terenurilor.

Un alt proiect, coordonat de Universitatea din Geneva, a fost referitor la „Realizarea în bazinul Mării Negre, a unor capacități de observare și evaluare a dezvoltării durabile” (ENVIROGRIDS, 2009–2012). Institutul a fost implicat în evaluarea schimbărilor din agricultură și din parcurile naționale. În acest context, au fost utilizați diferiți indicatori de evaluare a mediului și a fost stabilit un sistem GIS pentru plantele invazive. Aspectele referitoare la utilizarea resurselor de apă în agricultură, în strânsă legătură cu fragmentarea terenurilor agricole din țara noastră, au fost analizate într-un alt Proiect FP7 intitulat „CC-Waters” și coordonat de Primăria din Viena.

În proiectul european „Dezvoltarea unor servicii de informare climatică pentru Europa” (ECLISE), coordonat de Institutul Meteorologic Regal din Olanda (2011–2014), echipa din Institutul de Geografie efectuează cercetări asupra impactului variabilității și schimbărilor climatice până în 2050, în trei domenii referitoare la orașe (Baia Mare), agricultură (Câmpia Bărăganului) și degradări de teren (Regiunea seismică Vrancea). Aspecte privind evaluarea calității mediului, hazardele naturale și tehnologice într-o regiune transfrontalieră, au fost realizate împreună cu cercetători din Bulgaria, pentru sectorul Calafat-Turnu Măgurele (2012–2013).

În ultimul deceniu, Institutul a fost implicat în diferite proiecte finanțate de British Academy, NATO și Banca Mondială, referitoare la poluarea cu metale grele pe Dunăre și rețeaua de râuri din partea

de vest a României și la riscurile generate de alunecări la nivel național.

Tematica proiectelor finanțate pe plan intern cuprinde aspecte referitoare la: impactul activităților miniere asupra mediului; transformarea unor saline vechi în areale turistice; realizarea unor indicatori pentru activități de management al resurselor naturale; cercetări geografice pentru planificarea teritorială a rețelelor de transport și sisteme GIS pentru elaborarea hărților de hazard și evaluarea vulnerabilității mediului și localităților la inundații.

Institutul a fost implicat într-o colaborare internațională amplă, finanțată și coordonată de United Nations Environmental Programme și finalizată prin lucrarea *Carpathians Environment Outlook* (2007), care include diferite scenarii privind evoluția în viitor a mediului carpatic și a societății.

Institutul participă, alături de alți zece parteneri din diferite țări europene, în cadrul Programului european „Marie Curie-CHANGES” (2011–2014), la formarea interdisciplinară a tinerilor cercetători în domeniul hazardelor hidro-meteorologice și al riscurilor asociate.

Institutul de Geografie organizează sesiuni științifice anuale de comunicări și diferite alte reuniuni tematice.

Cercetătorii din Institutul de Geografie sunt implicați în diferite programe naționale și internaționale interdisciplinare, fac parte din diferite comisii naționale și internaționale de specialitate.

Totodată, câteva reviste editate în alte țări au inclus în comitetele lor de redacție și membri din Institutul de Geografie.

Centrul de documentare

Institutul de Geografie este unul dintre cele mai importante centre naționale de documentare din domeniul geografiei. Aici se află cea mai importantă *bibliotecă de profil geografic din România*, deținând inclusiv fondul de cărți al fostei Societăți Române de Geografie (înființată în anul 1875). Astfel, biblioteca are peste 52 000 de volume (19 000 de cărți, 31 000 de exemplare de periodice, 2000 de atlase și hărți). Prin relațiile de schimb cu peste 150 de instituții din diferite țări ale lumii, se primesc anual numeroase publicații, la care se adaugă cele achiziționate și donate.

În bibliotecă, se află valoroase fonduri de carte ce au aparținut academicienilor: George Vâlsan, George Macovei, Vintilă Mihăilescu, Victor Tufescu; profesorului Nicolae Al. Rădulescu membru corespunzător al Academiei Române.

pondent al Academiei Române; profesorului dr. Aurel Banu; cercetătorilor dr. Constantin Drugescu și Ion Ionescu-Dunăreanu.

Arhiva Institutului de Geografie cuprinde rapoarte în manuscris, incluzând rezultatele cercetărilor de teren și ale studiilor de sinteză, realizate în cadrul proiectelor de cercetare, finanțate de Academia Română, dar și cele rezultate din colaborarea cu alte instituții (în total peste 350 de volume). La acestea, se mai adaugă peste 8000 de materiale cartografice la diferite scări, editate în ultimele două secole (unele cu valoare de patrimoniu național) și peste 58 000 de aerofotograme.

Centrul pentru Studiul Hazardelor Naturale de la Pătârlagele (județul Buzău)

A fost înființat în anul 1968 sub denumirea de Stațiunea de cercetări geografice. Este situată în Subcarpații Buzăului, într-o regiune care poate fi considerată un adevărat laborator natural, datorită condițiilor critice de mediu, dinamicii foarte accentuate a reliefului și presiunii antropice ridicate. Regiunea aparține uneia dintre cele mai active unități seismice din Europa și se caracterizează printr-o rată ridicată a eroziunii medii specifice. Se urmăresc aspecte privind dinamica proceselor geomorfologice actuale, caracteristicile topoclimatelor, efectele modificării modului de utilizare a terenurilor asupra dinamicii peisajelor. O pondere însemnată o dețin cercetările de geografie umană în spațiul rural, cu precădere cele orientate spre surprinderea efectelor perioadei de tranziție în plan social și economic.

După patru decenii de funcționare, în anul 2008, Stațiunea de cercetări geografice de la Pătârlagele a căpătat un nou impuls, prin transformarea ei în Centrul pentru Studiul Hazardelor Naturale.

Acest centru a găzduit – începând cu anul 2001 – Școala de vară cu participare internațională, pe probleme de hazarde naturale și dezvoltare durabilă.

Programul de studii doctorale

Sub coordonarea Academiei Române, Institutul asigură pregătirea superioară în domeniul geografiei, prin activitatea desfășurată de cinci conducători științifici de doctorat: prof. dr. doc. Petre Gâștescu (din 1972), dr. Lucian Badea (din 1972), acad. Dan Bălțeanu (din 1990), prof. dr. Ion Zăvoianu (din 1990) și prof. dr. Octavia Bogdan (din 1996). În total, au fost susținute circa o sută de teze de doctorat. În prezent, în cadrul Institutului de Geografie, sunt

înmatriculați 30 de doctoranzi, aflați în diferite etape ale pregătirii doctorale. Doctoranzii sunt implicați în organizarea anuală a unor *workshop*-uri ale tinerilor cercetători.

Reviste științifice editate de Institutul de Geografie

Încă de la înființare, Institutul de Geografie a publicat „Revista Geografică”, periodic științific care a apărut în primii ani cu trei-patru numere/an. În anul 1948 a fost suspendată publicarea acestei reviste.

La aniversarea semicentenarului funcționării Institutului de Geografie, în 1994, se reia publicarea ei, constituindu-se seria nouă a „Revistei Geografice”, periodic ce apare cu un singur număr pe an.

Între anii 1954–1963, Institutul a editat revista „Probleme de Geografie”, transformată apoi în „Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică și Geografie”, Seria Geografie (1964–1989) și care, va apărea – numai până în anul 2008 – sub titlul „Studii și Cercetări de Geografie” cu unul-două numere pe an.

Revista în limbi străine „Revue de Géologie et de Géographie”, cu apariție între anii 1957 și 1963, s-a transformat în „Revue Roumaine de Géologie Géophysique et Géographie”, Série de Géographie și a apărut până în 1989. În 1990, aceasta s-a transformat în „Revue Roumaine de Géographie”, iar din 2009 are titlul bilingv „Revue Roumaine de Géographie”/„Romanian Journal of Geography”. Dacă până în 2008 a apărut cu unul-două numere pe an, din anul 2009 apare cu două numere/an. Unele dintre acestea au fost dedicate Congreselor Internaționale de Geografie.

Manifestări științifice importante organizate în ultimele două decenii

- Seminarul geografic româno-polonez „Socio-Economic Changes in the Suburban Areas of Large Cities in Romania and Poland”, București, 1996;

- Conferința internațională a Comisiei de Dezvoltare Urbană și Viață Urbană din cadrul Uniunii Internaționale de Geografie „Integrated Urban Systems and Sustainability of Urban Life”, București-Sinaia, 1998;

- Conferința carpato-balcanică de geomorfologie, Băile Herculane, 1998;

- *Workshop*-ul internațional „Vegetation, Land Use and Erosion Processes” în organizarea UNESCO, București, 1998;

- *Workshop*-ul internațional „Documentation of Mountain Disasters”, București, 1999;
 - Simpozionul internațional „Protecția și managementul deltelor”, Tulcea, 1999;
 - A IV-a Conferință Națională „Modificările globale ale mediului. Contribuții științifice românești”, București, 2000;
 - *Workshop*-ul româno-italian de Geomorfologie „Procesele geomorfologice în ariile cu tectonică activă”, București, 2000;
 - Simpozionul româno-israelian „Modificări socio-economice și de mediu în sistemele rurale din România și Israel”, București, 2000;
 - Simpozionul internațional „Impactul pe termen lung al activităților miniere în bazinele hidrografice Someș-Tisa. Protecția mediului și strategii manageriale”, București-Baia Mare, 2001;
 - Simpozionul româno-slovac „Dinamica și transformarea mediilor vulnerabile”, București, 2001;
 - *Workshop*-ul româno-britanic „Spațiul Rural și Dezvoltarea în România”, București, 2001;
 - Sesiunea „Cercetarea geografică românească. Tendințe actuale și perspective de dezvoltare”, București, 2001;
 - Al II-lea Simpozion internațional „Impactul pe termen lung al activităților miniere în bazinele hidrografice Someș-Tisa. Protecția mediului și strategii manageriale”, București-Satu Mare, 2002;
 - Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională „Natural hazards: towards culture of prevention”, București, 2002;
 - Masa rotundă „Probleme ale cooperării româno-germane”, București, 2002;
 - Conferința „The 34th International Association for Danube Research”, Tulcea, 2002;
 - Conferința internațională „The environmental and socio-economic impact of industrial tailing ponds”, București, 2003;
 - Seminarul internațional „Dinamica urbană și dezvoltarea durabilă”, București, 2003;
 - *Workshop*-ul româno-britanic „Dimensiuni ale evoluției spațiului rural românesc în perioada de tranziție”, București, 2003;
 - A V-a Conferință națională „Modificări globale ale mediului. Relații om-mediu”, București, 2003;
 - Colocviul „Studii geografice complexe în bazinul râului Prut”, organizat în colaborare cu Academia de Științe a Republicii Moldova, 2003, București;
 - Masa rotundă „Perspective ale colaborării româno-austriece în perioada 2002–2004”, București;
 - Conferința națională a utilizatorilor de tehnici GIS, București, 2004;
 - Seminarul româno-polono-slovac „Central Europe – Socio-Economic Disparities, Rural and Regional Development”, București, 2008;
 - Conferința regională a Asociației Internaționale de Geomorfologie, Brașov, 2008;
 - Seminarul româno-turc „Present-day environmental changes in Romania and Turkey”, București, 2009.
 - *Workshop*-ul „GEOSS for Decision Makers in the Black Sea Area”, București, 2010;
 - Conferința internațională „The first Romanian-Bulgarian-Hungarian-Serbian Conference. Geographical Research and Cross-Border Cooperation within the Lower Basin of the Danube”, Craiova, 2010 (co-organizatori);
 - Joint Rund-Table „Natural and technological hazards. Mapping, assessments and management” , București, 2012;
 - Masa rotundă „Cercetări interdisciplinare românești pentru Strategia Dunării”, Academia Română, București, 2013, 2014;
 - Conferința internațională „The First International Conference 3E-2013. Energy, Environment and Efficiency. Interdisciplinary Researches in the Danube and Black Sea areas”, Galați (co-organizatori);
 - Simpozionul „Land Use-Land Cover and Land Degradation” al Comisiei LUCC a UIG, București, 2014.
- Proiecte de cercetare cu finanțare internațională realizate în ultimele două decenii**
- Proiect internațional România-Elveția *An integrated assessment of environmental impacts of mining activities in two selected catchments (upper Crișul Alb and Certej) in the Apuseni Mountains, Romania, and transboundary river pollution, ESTROM*;
 - Grant NATO (ESP, EAP, CLG 981640) – *Sedimentation/contaminant history in floodplains – lower Danube River*, în colaborare cu Universitatea Santa Barbara, California, SUA;
 - Proiect finanțat de Banca Mondială – *Consultancy services for integrated disaster risk management study*;
 - GRANT FP6 CLAVIER – *Climate Change and Variability: Impact on Central and Eastern Europe*;

- Grant FP7 no. 226740 EnviroGRID – *Building Capacity for a Black Sea Basin Observation and Assessment System supporting Sustainable Development*;

- Grant FP7, no. ENV.2010.1.1.4-1 ECLISE – *Enabling CLimate Information Services for Europe*;

- Grant SEE – Proiectul de cooperare transnațională în sud-estul Europei *Climate Change and Impacts on Water Supply – CCWaters*;

- Cross-Border Cooperation Programme – *Romanian-Bulgarian cross-border joint natural and technological hazards assessment in the Danube floodplain. The Calafat-Vidin-Turnu Măgurele-Nikopole sector*;

- FP7-Marie Curie – *Changing Hydro-Meteorological Risks – As Analyzed by a New Generation of European Scientists – CHANGES*;

- Grant-in-Aid for Scientific Research *Changing Social Conditions and their Impacts on Sheep Transhumance in Romania and Bulgaria* supported by the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, Japan;

- DIGI-CLIMA, *Mainstreaming Climate Change into CSF-Funds 2014–2020*, ref. CLIMA. C.3/SER/2012/0011;

- Proiect internațional – *Crossing the borders: Geographic and Structural Characteristics of Cross-Border Cooperation in the Danube Region*, European Institute for Cross-Border Studies, Esztergom, Hungary;

- Proiect COST Action ES1306 *Connecteur – Connecting European Connectivity Research*;

- Proiect finanțat de Ministerul German al Cercetării – *Establishment of a research network for a Global Change Atlas of the Danube Region (GLOCAD)*.

Cercetări derulate după 1995

cu suport financiar acordat de Academia Română

- Modele geografice privind dinamica sistemului urban românesc (1995–1996);

- Cauzele și consecințele hazardelor naturale (1995–1998);

- Efecte ale activității antropice în Subcarpații de Curbură și Getici (1995–1998);

- Studiarea condițiilor geografice actuale din Delta Dunării și de pe litoralul românesc al Mării Negre, în scopul protecției ecosistemelor naturale și al dezvoltării durabile (1995–1999);

- Studiul geografic al toponimiei din Carpații Orientali (1996–1997);

- Monografia biogeografică a Provinciei Pontice (1998–2000);

- Repertoriul denumirilor geografice standardizate din România (1999–2009);

- Studii geomorfologice regionale asupra teritoriului României (1999–2011);

- Studiul geografic al hazardelor naturale și antropice și implicațiile lor asupra mediului din România (1999–2007);

- Studiul geografic al sistemelor de așezări din România în concepția dezvoltării durabile (1999–2000);

- Cercetări geografice privind dezvoltarea regională a României (2001–2009);

- Studiul geografic al ariilor naturale protejate din România (2001–2011);

- Cercetări geografice privind elaborarea hărților tematice și digitale ale României (2001–2003);

- Atlasul Geografic Național al României (2002–2014);

- Studiul geografic al euroregiunilor și al potențialului de cooperare transfrontalieră în condițiile integrării în Uniunea Europeană (2008–2009);

- Evaluarea hazardelor naturale și tehnologice la nivel național, regional și local (2008–2014);

- Studiul geografic al dezvoltării regionale durabile în România în context european (2010–2014);

- Studiul geografic al Văii Dunării românești (2011–2014).

Premii ale Academiei Române

Activitatea desfășurată de cercetătorii din cadrul Institutului de Geografie, în perioada 1995–2014, a fost recunoscută de Academia Română prin atribuirea următoarelor premii:

- Premiul Simion Mehedinți (Dan Bălțeanu, Maria Sandu, Claudia Popescu, Monica Dumitrașcu, Daniel Ciupitu, Carmen Dragotă, Bianca Mitrică, Ines Grigorescu, Ana Popovici, Viorel Chendeș);

- Premiul Gheorghe Munteanu-Murgoci (Petru Enciu, Mihaela Sima);

- Premiul Grigore Antipa (Sorin Geacu).

Atlasul istoric al orașelor din România

*Dan Dumitru Iacob**

Atlasul istoric al orașelor din România este unul dintre principalele proiecte ale Comisiei de Istorie a Orașelor din România (CIOR), comisie care își are sediul la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu și care, la fel ca instituția gazdă, aparține de Academia Română. Proiectul a fost conceput după cele mai noi standarde europene, mai ales în ceea ce privește conținutul, formatul editorial și limbile de publicare, standarde fixate de Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor încă din 1968 (Oxford), reactualizate în 1996 (Münster) și 2013 (Lisabona).

Pe aceste coordonate, din 1968 – anul în care programul atlaselor istorice ale orașelor (inițiat în 1955) a dobândit o dimensiune europeană – și până în prezent, au fost publicate atlase pentru mai mult de 500 de orașe din 18 țări europene: Germania, Anglia, Irlanda, Islanda, Finlanda, Danemarca, Suedia, Franța, Olanda, Austria, Italia, Belgia, Elveția și, după 1989, țări din spatele Cortinei de Fier, respectiv Polonia, Cehia, Croația, Ungaria și, din 2000, România. Cel care a „înscris” România în proiectul european a fost prof. univ. dr. Paul Niedermayer, membru corespondent al Academiei Române și primul reprezentant al României în Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor. Tot Domnia Sa a realizat și primul atlas de acest fel din România, dedicat orașului Sighișoara, a cărui cetate se află pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

Obiectivul fundamental al atlaselor istorice, fixat de Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor, este crearea unei baze de date cu documente cartografice standardizate, care să servească cercetărilor comparative referitoare la procesul de urbanizare în Europa.

Atlasele sunt necesare atât pentru identificarea tipologiei istorice a orașelor, cât și pentru surprinderea modificărilor structurale majore care le-au marcat evoluția în timp. De exemplu, există momente istorice – cum ar fi Revoluția industrială, cele două războaie mondiale, regimurile comuniste – care au

avut efecte majore asupra evoluției urbanistice, de la modificări parțiale sau radicale ale formelor urbane tradiționale, până la dispariția efectivă a unor orașe vechi sau apariția unor orașe noi, construite de la zero.

Din această perspectivă, aderarea României la Uniunea Europeană reprezintă, pe de o parte, un cadru optim pentru accelerarea cercetărilor naționale din domeniile istoriei orașelor și a urbanismului și armonizarea lor cu cele mai avansate rezultate internaționale. Pe de altă parte, pe lângă finalitățile teoretice și practice cărora le corespunde proiectul *Atlas istoric al orașelor din România*, realizarea acestuia sub coordonarea unor foruri internaționale și simultan cu proiecte similare din alte țări europene, contribuie la dezvoltarea colaborării științifice cu statele membre ale Uniunii Europene, implicit la creșterea vizibilității internaționale a României în plan științific.

Conceptul *Atlasului istoric al orașelor din România* pornește de la faptul că doar o analiză sistematică a tuturor factorilor istorici relevanți face posibilă înțelegerea evoluției istorice a unui oraș. Acest obiectiv este însă dificil de realizat fără prezența, în circuitul științific, a unor surse cartografice detaliate, numeroase, ușor accesibile și de cea mai bună calitate.

Inițiativele de identificare și inventariere a hărților referitoare la teritoriul românesc, nu au stimulat, din păcate, și preocupări similare pentru repertorierea planurilor urbane. Mai mult decât atât, nici măcar fondurile cunoscute și accesibile din țară nu au fost valorificate corespunzător, fiind semnalate și publicate doar ocazional planuri istorice ale orașelor, majoritatea dintre acestea fiind tipărite la dimensiuni și scări care le fac improprii pentru analiza științifică. În plus, numeroase hărți și planuri istorice se află în arhivele străine, fiind greu accesibile celor interesați. De aceea, scopul principal al atlasului este de a reuni, pentru prima dată într-o lucrare amplă, informațiile esențiale (istorice, urba-

nistice, arheologice, geografice, demografice etc.) despre o serie de orașe reprezentative în privința importanței istorice și a moștenirii arhitectonice și urbanistice, aflate în strânsă concordanță cu un amplu material cartografic, în mare parte, inedit.

Un alt obiectiv al publicării atlasului este de ordin practic, recuperator, atlasul fiind deosebit de util pentru proiectele de restaurare a zonelor istorice urbane. După o nefericită perioadă în care orașele românești au suferit sistematizări aberante și distrugerii grave ale centrelor istorice, se constată astăzi un interes crescut pentru detectarea, conservarea și valorificarea patrimoniului istoric, pentru descoperirea și revitalizarea identității istorice a orașelor. Acest lucru nu se poate însă realiza fără consultarea planurilor istorice ale orașelor.

Până acum, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu au fost realizate șapte volume ale atlasului, repartizate pe cele trei serii corespunzătoare celor trei mari provincii istorice românești.

În Seria A – *Moldova* au fost publicate volumele *Suceava* (2005) și *Siret* (2010).

În Seria B – *Țara Românească* au fost publicate volumele *Târgoviște* (2006), *Câmpulung* (2008) și *Brăila* (2013).

În Seria C – *Transilvania*, au apărut volumele *Sighișoara* (2000) și *Sebeș* (2004). În prezent, se lucrează la volumul *Târgu Secuiesc*.

În privința structurii atlasului, fiecare volum este alcătuit din două părți: text și hărți. Textul este împărțit pe capitole care se referă pe scurt la: date fizico-geografice, istoria și cronica orașului, evoluția populației, dezvoltarea urbanistică, monumente istorice, descrieri istorice ale orașului, descoperiri arheologice, nomenclatura stradală și bibliografie. De asemenea, textul cuprinde și ilustrații cu detalii cartografice și urbanistice, monumente de arhitectură, planuri arheologice și altele.

Partea cartografică a atlasului cuprinde, în general, trei tipuri de hărți și planuri: hărți istorice ale zonei geografice în care se află orașul, cel mai nou plan topografic al orașului și un plan istoric al orașului, de obicei de la mijlocul secolului al XIX-lea sau din prima jumătate a secolului al XX-lea. Acesta din urmă este suport de lucru pentru mai multe tipuri de hărți, cum ar fi: structura parcelară a orașului, etapele de evoluție ale orașului, denumirile de străzi și tipologia clădirilor în funcție de materialele de construcție.

Întregul material cartografic este prelucrat pe calculator, prin scanare după hărțile originale, rede-

senare, dimensionare la o scară dată, completare cu nume de străzi și monumente, numere de casă etc. Scările standard utilizate pentru planurile redeseinate sunt 1:2 500, 1:5 000 și 1:10 000. Tot în cadrul acestei secțiuni, atlasele mai cuprind, de la caz la caz, reproduceri de planuri istorice, vederi aeriene sau aerofotograme, planuri cu obiective arheologice și planșe cu vechi reprezentări grafice (vedute, gravuri și litografii). Majoritatea planșelor din secțiunea cartografică au dimensiuni de 31 × 45 cm și 70 × 90 cm.

Din perspectivă editorială, menționăm că publicarea celui mai recent volum, *Brăila* (2013), a însemnat, pe lângă suplimentarea conținutului grafic, un progres calitativ, deoarece resursele financiare alocate proiectului de Muzeul Brăilei, instituția parteneră, au permis tipărirea atlasului color.

Atlasul este redactat de un colectiv pluridisciplinar, diferit de la un volum la altul și care cuprinde istorici, istorici de artă, arheologi, arhitecți, geografi, cartografi și traducători.

Majoritatea autorilor provin din diverse centre universitare, academice și muzeale din țară, coordonarea colectivului și editarea atlaselor fiind asigurată de Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, în cadrul căruia există un sector de istoria orașelor și un laborator cu resursele tehnice, necesare prelucrării materialului cartografic.

Colaborarea interinstituțională este extinsă și la nivel internațional, nu doar în privința normelor metodologice, formatului editorial și diseminării rezultatelor, ci și în privința identificării și procurării surselor grafice și cartografice, în acest sens fiind ajutați de biblioteci și arhive din Austria, Germania, Turcia și SUA.

În cea mai mare parte, resursele financiare pentru publicarea atlaselor au fost obținute prin granturi naționale și sponsorizări acordate de instituții private.

Prin faptul că introduce în circuitul științific și public, într-un tiraj adecvat (circa 500 de exemplare), principalele hărți istorice și actuale ale orașelor, atlasul constituie principalul izvor cartografic pentru istoria urbană, de importanță similară cu cea a colecțiilor mari de izvoare diplomatice interne, cum ar fi *Documenta Romaniae Historica*. El reprezintă un util instrument de lucru pentru cei interesați de istoria orașelor, istoria arhitecturii și istoria urbanismului (istorici, restauratori, arhitecți, urbaniști).

Atlasul este un reper bibliografic indispensabil pentru instituțiile locale cu atribuții edilitare (de exemplu, departamentele de cadastru și planificare

urbanistică ale primăriilor) sau educaționale (universități și școli). Textul bilingv (în română și germană) facilitează consultarea acestei publicații nu doar de către cititorii din țară, ci și de către cei din străinătate, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei urbanismului românesc pe plan internațional.

Atlasul istoric al orașelor din România se bucură de o bună receptare națională și internațională, fiind prezentat în diverse reviste științifice din țară (inclusiv în revista de profil „Historia Urbana”) și din străinătate, în buletinele informative și în cadrul manifestărilor științifice periodice ale Comisiei de Istorie a Orașelor din România și ale Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor.

Lucrarea este indexată în principalele bibliografii și baze de date referitoare la atlasele publicate în Europa (*Datenbank „Europäische Städteatlanten”* – Institut für Vergleichende Städtegeschichte, Münster și *European towns atlases list* – The Royal Irish Academy), în cataloagele a numeroase biblioteci științifice din țară și străinătate și, mai ales, în cataloagele a patru mari biblioteci internaționale care și-au asumat, la solicitarea Comisiei Internaționale pentru Istoria Orașelor, depozitarea colecțiilor integrale ale atlaselor orașelor din Europa (The University of Chicago Library, Bayerische

Staatsbibliothek München, Bodleian Library Oxford și Institut für vergleichende Städtegeschichte Münster). De asemenea, *Atlasul istoric al orașelor din România* a fost publicat și în variantă digitală pe internet, fiind distribuit de DIBIDO, divizia de carte a bazei de date internaționale Central and Eastern European Online Library (CEEOL), care se va relansa la sfârșitul anului într-un nou format ce va putea fi accesat și prin intermediul tuturor bibliotecilor abonate la CEEOL.

Bibliografie

Atlas working group, „Newsletter of the International Commission for the History of Towns”, 35, March, 2014, pp. 17–27.

Conzen, Michael, *Retrieving the pre-industrial built environments of Europe: the Historic Towns Atlas programme and comparative morphological study*, „Urban Morphology”, 12, 2008, pp. 143–156.

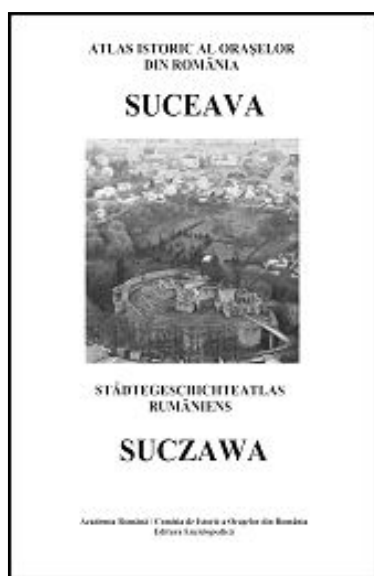
Ferdinand Oppl, *The European Atlas of Historic Towns. Project, Vision, Achievements*, „Ler história”, 60, Lisboa, 2011, pp. 169–182.

Slater, Terry R., *The European Historic Atlas*, „Journal of Urban History”, 22, 1996, pp. 739–749.

<http://www1.ivv1.uni-muenster.de/litw3/Istg/Staedteatlanten/>

<http://www.ria.ie/Research/IHTA/European-Project.aspx>

http://www.lib.uchicago.edu/e/collections/maps/Hist_Towns_Atlas.html

SERIA A – MOLDOVA

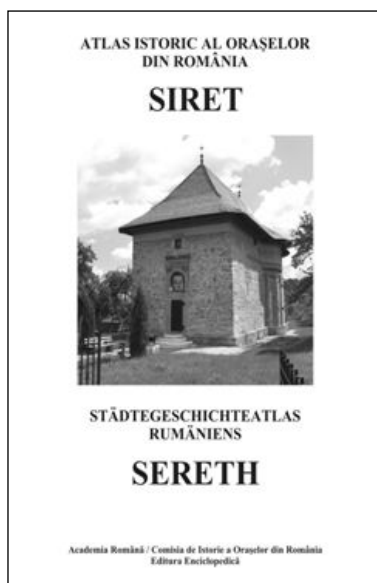
Atlas istoric al orașelor din România, Seria A, Moldova, Fascicula 1, Suceava, / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe A, Moldau, 1. Lieferung – Suceava (Suczawa);

- text: Victoria Paraschiva Batariuc, Teodor Octavian Gheorghiu, Dan Dumitru Iacob, Mircea D. Matei (coordonatori);

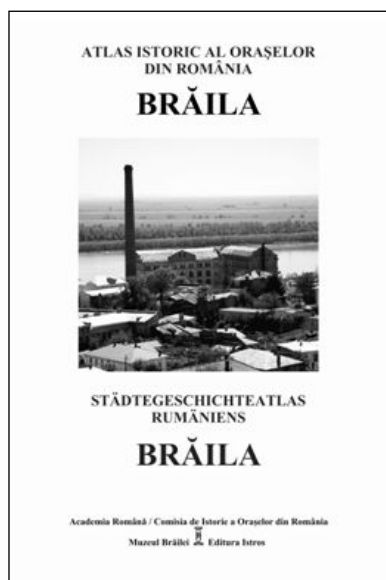
- hărți: Simona Bondor;

- traducere: Sigrid Pinter și Winfried Ziegler;

Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Editura Enciclopedică, București, 2005, XIX + 19 p. + 8 hărți + o stampă.

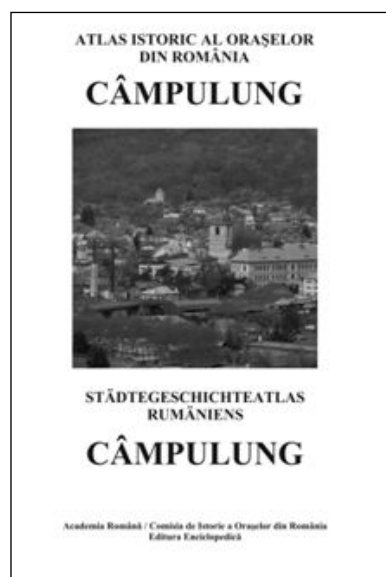

Atlas istoric al orașelor din România, Seria A, Moldova, Fascicula 2, Siret, / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe A, Moldau, 2. Lieferung – Sereth;
 - text: Victoria Paraschiva Batariuc, Șerban Dragomirescu, Dan Dumitru Iacob (coordonatori);
 - hărți: Mariana Vlad;
 - traducere: Sigrid Pinter;
 Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Editura Enciclopedică, București, 2010, XII + 12 p. + 7 hărți.

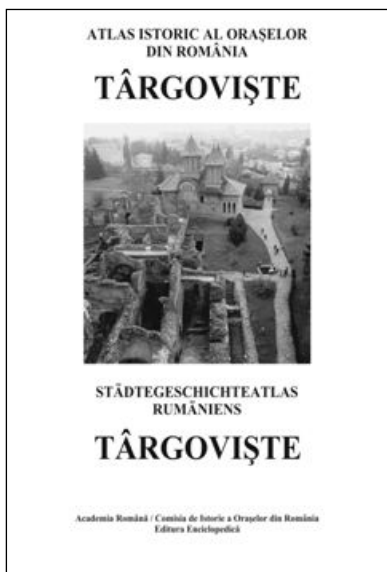

Seria B – ȚARA ROMÂNEASCĂ

Atlas istoric al orașelor din România, Seria B, Țara Românească, Fascicula 3, Brăila / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe B, Walachei, 3. Lieferung – Brăila;
 - Ionel Cândea, Dan Dumitru Iacob (coordonatori);
 - text: Ionel Cândea, Maria Stoica;
 - hărți: Mariana Vlad;
 - traducere: Sigrid Pinter;
 Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România – Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2013, XXII p. + 22 p. + 33 planșe.

Atlas istoric al orașelor din România, Seria B, Țara Românească, Fascicula 2, Câmpulung, / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe B, Walachei, 2. Lieferung – Langenau;
 - text: Gh. I. Cantacuzino, Șerban Dragomirescu, Dan Dumitru Iacob (coordonatori), Carmen Oprescu;
 - hărți: Mariana Vlad;
 - traducere: Sigrid Pinter;
 Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Editura Enciclopedică, București, 2008, XVIII + 18 p. + 8 hărți + o stampă.

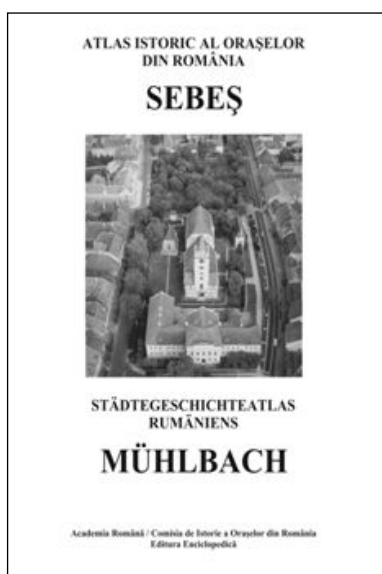
Atlas istoric al orașelor din România, Seria B, Țara Românească, Fascicula 1, Târgoviște, / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe B, Walachei, 1. Lieferung – Târgoviște;

- text: Gh. I. Cantacuzino (coordonator), Ovidiu Cîrstina, Petru Virgil Diaconescu, Teodor Octavian Gheorghiu, Dan Dumitru Iacob, Gheorghe Olteanu, Mihai Oproiu,

- hărți: Simona Bondor și Mariana Vlad;

- traducere Sigrid Pinter;

Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Editura Enciclopedică, București, 2006, XVII + 17 p. + 9 hărți + o stampă.

SERIA C – TRANSILVANIA

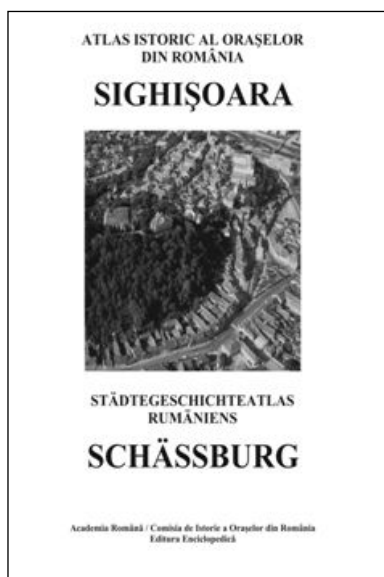
Atlas istoric al orașelor din România, Seria C, Transilvania, Fascicula 2 – Sebeș / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe C, Transsylvanien, 2. Lieferung – Mühlbach;

- text: Dan Dumitru Iacob (coord.), Paul Niedermaier, Judit Pál, Zeno Karl Pinter, Mihaela Sanda Salontai;

- hărți: Simona Bondor;

- traducere: Sigrid Pinter și Gudrun-Liane Ittu;

Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Editura Enciclopedică, București, 2004, XIV+14 p. + 10 hărți + o stampă.

Atlas istoric al orașelor din România, Seria C, Transilvania, Fascicula 1 – Sighișoara / Städtegeschichteatlas Rumäniens, Reihe C, Transsylvanien, 1. Lieferung – Schässburg;

- text: Paul Niedermaier;

- hărți: Reinhold Gutt, Simona Bondor;

Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Editura Enciclopedică, București, 2000, XII+12 p. + 10 hărți + o stampă.

Neculai Culianu

Magda Stavinschi*

Unul dintre primii profesori români de astronomie a fost Neculai Culianu.

S-a născut la Iași, la 28 august¹ 1832. Din genealogia celebrului său strănepot Ioan-Petru Culianu², aflăm că familia Culianu era de origine macedo-română, primul cunoscut fiind Ștefan (I) Culianu, care locuia la Șumla (Bulgaria) și a murit în 1828. Acesta a avut trei fii: Ștefan, Radu și Dumitru (Dobre). Ștefan a avut următorii copii: Alecu (medelnicer), Vasile, Iancu (clucer), Gheorghe, o fiică și Stamati (clucer).

Cel de-al treilea fiu al lui Ștefan (I) Culianu, Dumitru (Dobre) a avut copiii Pavlake (clucer), Gheorghe, Mihalake, Ștefan, Tinca, Ioan, Zoița și încă o fiică.

Ioan (Iane) Culianu (m. 1841) s-a căsătorit cu Smaranda Vlahu (m. 1875), fiica lui Neculai Vlahu, originar din orașul Trabzon³. Ioan Culianu a murit tânăr, astfel că fiii săi, așadar și Neculai Culianu, au fost crescuți de Enake Vlahu.

Prin mama sa, Neculai Culianu era văr cu Xenofon Gheorghiu și Christofor Gheorghiu, acesta, căsătorit cu Clara Gorovei, soră cu folcloristul Artur Gorovei (1864–1951).

Ioan (Iane) Culianu și Smaranda Vlahu au avut șase copii. Primii au fost Ștefan (II) (1830–1916), președinte al Curții de Apel la Iași, consilier la Curtea de conturi și deputat, Neculai (astronomul), Maria (1833–1915), soția lui Iordake Nanu (părinții diplomatului Constantin G. Nanu, tatăl diplomatului Frederic Nanu, al avocatului Nicolae Nanu, căsătorit cu Valeria Micle, fiica Veronicăi Micle și a profesorului Ștefan Micle, al Adelei Nanu, viitoarea soție a lui Valerian Ursianu, profesor de drept internațional la București și al lui Iorgu Nanu). Lor le-au urmat Sofia și Suzana (moarte tinere), Elena (1835–1906), căsătorită cu Pavel Zarifopol (1826–1881), părinții criticului literar Paul Zarifopol.

Neculai Culianu a urmat primele clase la școala de la Trei Ierarhi, pe cele secundare în familie, deve-

nind apoi student al Academiei Mihăilene⁴, unde a excelat pe toată durata studiilor la materia „comptul cu cifre”, așa cum era denumită pe atunci matematica.

Deși mai târziu i se va spune „Papa Culianu” pentru caracterul lui domol, ba chiar timid, în tinerețe a fost atât de prins de politică și mai ales de realizarea Unirii, încât a fost și arestat.

La 23 de ani a plecat la Paris pentru completarea studiilor liceale (*classe de mathématiques spéciales* la Liceul Louis le Grand), dar și pentru cele universitare (Sorbona). Obținuse o bursă a statului român împreună cu Gheorghe Mârzescu (1834–1901). Este interesant că bursele erau distribuite exact invers: Culianu la drept, iar Mârzescu la matematici, dar la fața locului situația s-a inversat. Așa se face că Neculai Culianu va deveni matematician și astronom, iar Gheorghe Mârzescu jurist.

La Sorbona a urmat cursurile unora dintre cei mai iluștri profesori ai vremii: la analiză l-a avut profesor pe Joseph Bertrand (1822–1900), la mecanică aplicată pe Charles-Eugène Delaunay (1816–1872), la calculul probabilităților pe Gabriel Lamé (1795–1870), la mecanică pe Joseph Liouville (1809–1882), la mecanică cerească pe Pierre-Henri Puiseux (1855–1928), la astronomie Joseph Serret (1819–1885), la fizică pe César-Mansuète Despretz (1891–1863), iar la chimie pe Antoine-Jérôme Balard (1802–1876). Aceste cursuri vor fi încununat de teza de licență obținută la 30 decembrie 1860, după care Neculai Culianu mai rămâne la Paris până în 1863, pentru a lucra la Observatorul Astronomic condus de Le Verrier⁵. La 5 iunie este numit profesor provizoriu de calcul diferențial și integral la Universitatea din Iași, sub ministeriatul lui Christian Tell. Este abia la începutul carierei: în 1864 este numit profesor definitiv, iar la 15 februarie 1865 trece la Catedra de astronomie și geodezie, unde va rămâne până la pensionarea sa la 9 noiembrie 1906. Catedra fusese înființată în 1860, dar nu a fost găsit profesorul care s-o slujească până la Neculai Culianu.

*Profesor dr., Institutul Astronomic București

Carierea sa didactică a urcat până la numirea ca decan al Facultății de Matematică, în 1874 și chiar de rector din octombrie 1880 până în octombrie 1898 (era vreme când rectorii nu primeau indemnizații pentru această responsabilitate deloc ușoară), când a redevenit decan, după ce a terminat construcția noului sediu (1893–1897) al Universității din Copou, inaugurat la 21 octombrie 1897, în prezența Regelui Carol I și a Reginei Elisabeta.

Profesorul Culianu a mai predat Studiul geometric al curbelor uzuale la Institutul Academic (fondat în 1866 de Culianu, Ioan D. Caragiani, Ion Melik, Pavel Paicu, Titu Maiorescu, A.D. Xenopol, Ștefan Vârgolici și Petru Poni), pentru care a donat și un corp de clădiri. Acest grup, care a fondat Institutele Culturale Române, s-a constituit în „Asociația Institutului Academic” și a fondat și Pensionatul de Domnișoare (1871), devenit ulterior Institutul liceal de domnișoare Humpel, sub conducerea Emiliei Maiorescu-Humpel, sora lui Titu Maiorescu (1871–1901).

Neculai Culianu a publicat următoarele cursuri:

- *Lecțiuni de calcul diferențial și integral (cu figuri intercalate în text)*, volumele I-II, Iași, Editura și Tipografia Societății Junimea, 1870 (1 f. + 210 p.);

- *Curs elementar de algebră*, Iași, 1872 (2 f. + 264 p), reeditat de cinci ori;

- *Lecțiuni de calcul diferențial și integral*, volumul I, Iași, 1874 (17 file + 345 + V p.);

- *Curs elementar de trigonometrie plană*, Iași, 1875, 114 p. cu ilustrații;

- *Curs elementar de algebră*, Ediția a II-a, Iași, 1879 (2 f + 256 p.), Ediția a III-a, 1883, Ediția a IV-a, Iași, 1890;

- *Curs elementar de trigonometrie plană și sferică*, Ediția a II-a, Iași, 1886 (2 f + 206 p);

- *Curs de cosmografie pentru usul școalelor secundare*, Iași, 1893 (371 p. cu fig. pe copertă 1895), Ediția a II-a, Iași, 1902, 369 p;

- *Curs de cosmografie* (1893), reeditat în 1902;

- *Curs de trigonometrie plană*, 1894.

Profesorul Culianu este preocupat, desigur, și de progresul învățământului, atât la nivelul secundar, cât și universitar. Realizează nu numai importanța cursurilor, dar și pe cea a instrumentelor didactice, inclusiv a unui Observator astronomic, mai ales după ce văzuse cum arată o astfel de instituție în timpul studenției sale la Paris.

Un adevărat program reformator al învățământului din Iași a fost lucrarea, realizată în colaborare cu Titu Maiorescu, *Raporturi despre starea școalelor*

publice din Iași la finea a. șc. 1866–67, pronunțate înaintea M.S. Domnitorului Carol I în 2 iulie 1867, Iași [1867] – 3 f.

Împreună cu Constantin Climescu și I. Melic, profesori la Facultatea de Științe, G. I. Lucescu și V. Paladi, profesori de matematică la Liceul Național, G. I. Roșiu și I. D. Rallet, profesori de matematică la Școala Militară, G. Zarifopol, profesor de fizică și chimie la aceeași Școală Militară, I.V. Praja, profesor de matematică la Școala Normală „Vasile Lupu” și I.M. Dospinescu, profesor de matematică la Gimnaziul „Ștefan cel Mare”, Neculai Culianu fondează la 15 ianuarie 1883, la Iași, revista „Recreații Științifice”, menită să contribuie la educația științifică a elevilor, care va apărea până în decembrie 1888, fiind și precursora a „Gazetei Matematice” (ce va apărea în septembrie 1895).

Dar Neculai Culianu avea nu numai pregătire astronomică, ci și dragul pentru această știință, care abia își intra în drepturi în acea vreme.

Un eveniment avea să-i ofere șansa de a participa la o campanie mondială de observații astronomice, extrem de rară. La 9 decembrie 1874, Venus va trece prin fața discului solar. Acest eveniment are loc ori de câte ori Venus trece exact între Pământ și Soare. În timpul tranzitului, planeta poate fi văzută chiar și cu ochiul liber (evident, protejat de un filtru), ca o mică pată traversând discul Soarelui.

Doar că dimensiunile corpurilor care intră în acest joc și traiectoriile lor fac ca aceste fenomene să fie extrem de căutate: ele au loc în secvențe care se repetă la 243 de ani, cu perechi de tranzituri la câte opt ani, separate de 121,5, apoi de 105,5 ani; în secolul al XVIII-lea au avut loc două tranzituri, în 1761 și 1769, în secolul al XIX-lea alte două, în 1874 și 1882, alte două în 2004 și 2012, iar următoarea pereche va avea loc abia în 2117 și 2125; nu numai că sunt rare, dar nu întotdeauna pot fi observate toate foarte bine din același loc.

Poate că vă mai amintiți cât de spectaculos a fost tranzitul, observat în anul 2004, spre deosebire de cel din 2012, care s-a putut vedea abia în zorii zilei.

Cred că acum ne dăm seama de ce tranzitul din 1874 a fost atât de important pentru comunitatea științifică internațională, când orașul Iași a avut șansa să ofere condiții bune de vizibilitate pentru acest fenomen rarissim.

Doi mari astronomi străini se decid să observe fenomenul de la Iași. Primul era Theodor Ritter von Oppolzer (1841–1886), unul dintre cei mai talentați astronomi ai secolului al XIX-lea. Profesor de

mecanică cerească și geodezie la Viena, director al Rețelei Geodezice a Austriei, membru al Academiei Imperiale de Științe de la Viena, a scris peste 300 de lucrări, cele mai multe despre comete sau asteroizi. Reputat matematician, renumit pentru memoria sa ieșită din comun (știa aproape 14.000 de logaritmi pe dinafară), a participat în 1868 la observarea unei eclipse de Soare, care l-a determinat să elaboreze faimosul său *Catalog al eclipselor (Canon der Finsterisse)* din 1887; și astăzi lucrare de referință, în care a adunat informații privind 8000 de eclipse de Soare și de Lună, din perioada 1207 î.Hr. – 2161 d. Hr. (Soare), respectiv, 1206 î.Hr. – 2163 d.Hr. (Lună).

Cel de-al doilea astronom era austriacul Edmund Weiss, profesor titular la Universitatea din Viena, membru de onoare al Royal Society din Londra, doctor onorific al Universității din Dublin, specialist în teoria meteoriților, și el cu experiență în observarea eclipselor. Acestea erau personalitățile care au venit la Iași să observe tranzitul, împreună cu profesorii de la Universitate: Ștefan Micle (1817 sau 1820–1879), rector al Universității între anii 1867 și 1875, dar mai cunoscut ca soț al Veronicăi Micle și Neculai Culianu.

Nu este locul să insistăm aici asupra detaliilor expediției⁶ pentru observarea tranzitului lui Venus peste discul Soarelui la 9 decembrie 1874 la Iași, mai ales că despre acest fenomen vorbesc chiar cei doi austrieci în celebra revistă a vremii „Astronomische Nachrichten”⁷.

Succesul acestei expediții îl determină și mai mult pe Culianu, împreună cu alți profesori ai vremii, să facă tot posibilul pentru ca și Iașiul să aibă un observator astronomic, în special pentru pregătirea studenților Universității. Va putea să-și vadă visul împlinit când, la 12 septembrie 1912, se pune piatra de temelie a mult așteptatului Observator, pentru ca numai după 15 luni, la mijlocul lui decembrie 1913, să se facă recepția construcției. Primul director al acestui Observator va fi profesorul Constantin Popovici (1878–1956).

Neculai Culianu s-a căsătorit în 1867 cu Aspazia Stamati-Ciurea (1848–1942), nepoata scriitorului Constantin Stamati-Ciurea și soră a doctorului Ioan Ciurea din Iași. Au avut împreună 11 copii: Smaranda (n. 1869), căsătorită cu Paul Capeleanu; Petru (29 iunie 1870–ianuarie 1951), licențiat la Sorbona în 1882, conferențiar de matematici elementare și aplicații de geometrie analitică și superioară la Universitatea din Iași, începând cu 1 octombrie 1896, iar din 1910 numai conferențiar de analiză matematică

căsătorit cu Natalia Gâlcă; Alexandru (Alec) (1871–1956), căsătorit cu Maria Borănescu (1875–1948), bunicii lui Ioan Petru Culianu (1950–1991), istoric al religiilor, scriitor și eseist; Lucia (n. 1873), căsătorită cu Octav Erbiceanu; Adriana (n. 1874), căsătorită cu Emil Winkler; Corina (1882–1972), căsătorită cu Anibal Ciurea; Ada (n. 1875) căsătorită cu Georges d’Albon; Sofia (n. 1885); Livia; Mircea (n. 1887) căsătorit cu Suzana Nanu; Ștefan (1869–1963), căsătorit cu Filofteia Iovanovici.

Culianu s-a remarcat încă dintru începuturi și prin activitatea sa de membru al Junimii, asociație culturală înființată la Iași în anul 1863 de către Iacob Negruzzi, Petre Carp, Gheorghe Racoviță, Theodor Rosetti, Vasile Pogor și Titu Maiorescu, asociație care a definit și curentul literar ce-i poartă numele.

Dar, pentru că unul dintre membrii săi mai tineri, George Panu⁸, își va depăna mai târziu amintirile de la Junimea⁹, avem ocazia de a-l cunoaște mai bine pe Culianu, sau Papa Culianu, cum i se spunea în cercul de prieteni, din pitoreștile sale descrieri:

„Papa Culianu se făcuse roș de emoție, el vedea probabil înaintea sa în acel moment toate stelele pe care cu telescopul le vedea din observatorul de la Universitate.”

„Junimea s-a împărțit în două în discuție. D-nii Naum, Vârgolici, Culianu, Melik au apărât pudicitatea în literatură. Când zic că d-nii Culianu și Melik au apărât, zic că au dat din cap, aprobând pe ceilalți, căci papa Culianu n-avea obicei să-și susțină părerile.”

„Al patrulea fiecare junimist trebuie să aducă o bucată literară plină de spirit, iar Culianu este special invitat să prepare o asemenea bucată, căci toată speranța noastră de veselie o punem în verva lui Culianu și în calitățile sale literare.

Aici Papa Culianu plecă ochii în jos și mormăi ceva, Junimea izbucnește în aplauze.

– Papa Culianu a vorbit, strigară cu toții și l-a pus la rezon pe Negruzzi.”

„Apoi, din vorbă în vorbă și din scrutarea trecutului, a ieșit mai la urmă că numai trei n-au comis nici un vers, anume: Papa Culianu, Melik și Vasile Tasu.”

„...până și Papa Culianu devenea elocvent.”

„La aceasta, Junimea întregă pufnește în râs, dl. Pogor bătea din picioare și din mâini, iar unii adresându-se d-lui Culianu îi zise:

–Papa, aș voi să-ți văd catastihul. N-ai și d-ta cheltuieli știute numai de d-ta?

Papa Culianu se înroșea.”

„Aceștia erau cei trei: Papa Culianu, Melic și dl. Naum, cei trei pudici...”

„Papa Culianu, Melic, Naum etc. erau de o sobrietate de fată mare.”

„Auzi, Papa Culianu și ștregar!”

Și totuși acest om sobru, puțin elocvent, timid, va face și politică, dirijând din 1866 „Vocea Națională”, publicație proprie a Junimii și ajungând chiar vicepreședinte al Senatului în timpul guvernării conservatoare conduse de Lascăr Catargiu (1892–1896). Din 1898 a făcut parte din Consiliul general al învățământului din România.

În 1889, Neculai Culianu a fost ales membru corespondent al Academiei Române. În scrisoarea trimisă președintelui Academiei Mihail Kogălniceanu la 9 aprilie 1889 (primită la Academie trei zile mai târziu), scria:

„Am primit cu bucurie comunicarea D-voastră din 5/17 aprilie curent sub no 4442. Sunt mult simțitor la aprecierea binevoitoare pe care docta Academie Română a făcut-o asupra modestelor mele produceri științifice, alegându-mă membru al ei corespondent pentru Secțiunea științifică. Rămân adânc recunoscător tuturor d-nilor membri ai acelei savante societăți pentru votul dat în primirea mea în ședința din 1/13 aprilie. Mă voi sili, D-le Președinte, a răspunde în limita puterilor mele la nobila așteptare a Înaltei Instituțiuni Naționale ce aveți onoarea a prezida.

Primiți, D-le Președinte, asigurarea respectuoasei considerațiuni ce vă păstrez.

N. Culianu”

În ședința din 21 aprilie 1889, sub președinția lui Mihail Kogălniceanu, „se dă citire scrisorilor prin care d-nii Neculai Culianu, dr. C. Istrati, dr. Dimitrie Onciul și Constantin Gogu, mulțumesc pentru alegerea lor ca membri corespondenți”.¹⁰ Cu alte cuvinte, în aceeași ședință au fost aleși doi astronomi: Neculai Culianu și Constantin Gogu.

Și acum se păstrează în arhiva Academiei Române o telegramă trimisă de Culianu secretarului Academiei Române, în care solicita trimiterea biletelor de tren, pentru a putea participa la ședința solemnă a acesteia. Dar, viața sa atât de bogată pentru Universitatea ieșeană, care va lăsa urme importante în începuturile astronomiei românești, se va sfârși la 28 noiembrie 1915.

Aflând de decesul profesorului Neculai Culianu, președintele Academiei dr. Constantin Istrati a transmis o telegramă la Iași familiei, la 1/14 decembrie 1915, ora 3.20 p.m.:

„Academia Română ia vie parte la durerea Dumneavoastră pentru pierderea colegului nostru venerat care părăsește această viață consacrată îndeplinirii tuturor datoriilor de profesor, cetățean și român.” La aceasta, Aspazia N. Culianu împreună cu familia mulțumesc „pentru a nu fi uitat pe fostul dumneavoastră coleg recunoscându-i activitatea”.

Iată că, după o sută de ani, românii încă își amintesc cu respect de figura atât de interesantă a lui Papa Culianu.

Note

¹ Dorina Rusu, *Membrii Academiei Române: Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2003, sau 28 august 1834, cf. *Enciclopedia României* din 1940 a lui Lucian Predescu, Editura Cugețarea – Georgescu Delafras din București, 1940.

² M.S. Rădulescu, *Ascension et hypostases initiatiques de l'âme. Mystique et eschatologie à travers les traditions religieuses*, tome I, Actes du Colloque international d'histoire des religions „Psychanodia”, Paris, INALCO, 7–10 septembre 1993, eds.: Ara Alexandre Shismanian, Dana Shismanian, *Les Amis de I.P. Coulioano*, 2006.

³ Cunoscut în acea epocă sub numele de Trebizonda.

⁴ Academia Mihăileană din Iași a funcționat între anii 1835 și 1847, numită după 1850 „baziliană”, precursora a Universității din Iași și a Colegiului Național. Aici se țineau cursuri de istorie, drept, chimie, matematică și arhitectură.

⁵ Urbain Jean Joseph Le Verrier (1811–1877), astronom și matematician francez, specializat în mecanica cerească, descoperitor, prin calcule, al planetei Neptun, director mult contestat al Observatorului din Paris, începând cu anul 1854.

⁶ Magda Stavinschi, *Romanian Astronomy and the 1874 Transit of Venus*, „Journal of Astronomical History and Heritage”, 15 (1), 15–18 (2012) și Magda Stavinschi, *După 122 de ani, Venus și Soarele*, ed. CD Press, București, 2004.

⁷ T.R. von Oppolzer, 1875a, *Beobachtung des Venusdurchganges in Jassy* von Prof. E. Weiss und Prof. Th. v. Oppolzer, „Astronomische Nachrichten”, 85, 69–70.

⁸ G. Panu (1848–1910), avocat, om politic, ziarist, scriitor și memorialist român.

⁹ G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, Editura Polirom, București, 1913. Citatele pot fi identificate ușor, datorită „Indicelui de nume de persoane” de la sfârșitul volumului.

¹⁰ *Analele Academiei Române*, Partea Administrativă și Dezbaterele, Seria 2, tom 12, 1889–1890.

Veniamin Ciobanu – in memoriam

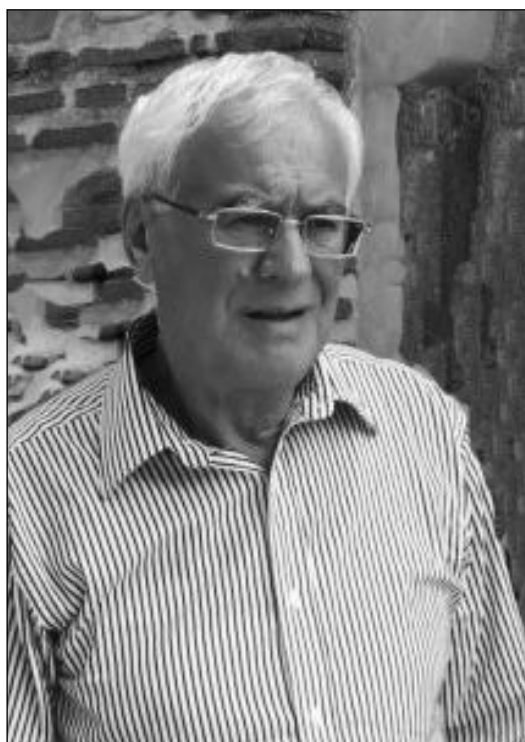
Acad. Alexandru Zub

S-a stins, de curând, într-o discreție deplină, istoricul ieșean Veniamin Ciobanu, a cărui activitate în domeniu comportă o legitimă recunoaștere. Născut la 6 septembrie 1938, în comuna Udești din părțile Bucovinei, el s-a format la Școala Pedagogică din Suceava și la Universitatea din Iași, unde a devenit doctor în istorie și s-a impus apoi ca un cercetător de seamă la Institutul de Istorie (și Arheologie, până în 1990) „A.D. Xenopol”, așezământ de care și-a legat indisolubil numele în ultima jumătate de secol. Studios de vocație, a lăsat mereu impresia că valorifică intens și un cult al strădaniei profesionale.

Vocația istoriografică, în cadrul umanioarelor, e dintre cele care se definesc și se estimează mai anevoie, dată fiind imensa întindere a domeniului și complexitatea lui indicibilă. Oriunde s-ar plasa, ca aspirație, ca proiect, la nivelul editării de surse, la nivel monografic sau la cel de teorie și metodă, dacă admitem o mai veche clasificare, istoricul se arată a fi un personaj complex, a cărui confruntare cu trecutul uman e mereu plină de surprize, de atitudini aporetice, de greutatea reînnoirii continue a cursului profesional.

Se întâmplă rar ca un devot al istoriei să răspundă cum se cuvine în toate ipostazele, mai ales în timpurile moderne, tot mai exigente sub unghi informațional, monografic sau de reflecție bine condusă asupra devenirii umane. Cei mai stimați, în cadrul breslei, ca și de publicul mare, par a fi cei care s-au manifestat convingător în primele ipostaze. Este cazul lui Veniamin Ciobanu care și-a desfășurat întreaga activitate, peste un demisecol, la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, institut care a avut întotdeauna o cotă valorică aparte, iar în ultimul sfert de secol și un statut de excelență indiscutabil.

Istoria veche, medievistica, epoca modernă, contemporaneitatea s-au bucurat de atenția studioșilor, adesea cu rezultate demne de estimări superlativă. S-au distins însă mereu, îndeosebi de pe la mijlocul anilor '60, studiile elaborate, indiferent de epocă, de cei care se ocupau de relațiile externe ale românilor, mai ales a celor din Moldova istorică, dat fiind că în acel domeniu se puteau aduna importante

contribuții documentare și exegetice. L. Boicu, Gh. Buzatu, Veniamin Ciobanu, D. Ciurea, N. Corivan, Val. Dobrinescu, N. Grigoraș, Șt. Lemny, Stela Mărieș, Gemil Tahsim, D. Vitcu se cuvin amintiți în acest cadru, ca unii ce au adus contribuții semnificative la cunoașterea statutului geopolitic și al relațiilor externe privitoare la principatele extracarpatine, uneori și la Transilvania.

Dintre toți, Veniamin Ciobanu pare a-și fi trasat cel mai riguros domeniul de strictă specialitate, ocupându-se de relațiile româno-polone, iar prin extensie, progresiv, de spațiul baltic și de țările scandinave.

Opțiunea sa tematică decurgea dintr-o legitimă preocupare de a satisface, istoriografic, exigența cunoașterii cât mai depline a țărilor române în context internațional, ceea ce însemna cunoașterea istorico-lingvistice și de drept, familiarizarea cu istoria vecinătăților în cauză, explorări arhivalice, analize secvențiale și monografice, cu grija de a raporta cât mai fidel realitățile noastre la cele externe, viziunea istoricului fiind mai ales una politico-juridică, pe

linia deschisă cândva de Al. Boldur, G. Brătianu, A. Oțetea, istorici ale căror rezultate se leagă și de *Alma Mater Iassiensis*.

În pofida restricțiilor de tot felul, această linie a continuat și sub regimul comunist, cu unele ajustări și reduționisme, datorită unor dascăli și cercetători notabili, între care Veniamin Ciobanu ocupă, desigur, un loc aparte, grație modului în care a știut să-și aleagă temele, să extindă sensibil orizontul documentologic, să restituie segmente semnificative din trecutul românesc, în conexiune cu alte popoare, începând anume din secolul al XVII-lea până în epoca formării statului român modern.

Secolul Luminilor l-a preocupat cel mai mult și cu bun temei, ca parte a complexe probleme orientale, dar și ca emergență a unor proiecte românești de „integrare europeană”, dacă se poate folosi o atare sintagmă pentru epoca fanarioților.

Amintim, din lunga listă de cărți personale, câteva mai definitorii pentru ansamblul activității sale:

- *Relațiile politice româno-polone între 1699 și 1848* (București, 1980, lucrare distinsă cu un premiu de Academia Română);

- *Jurnal ieșean la sfârșit de veac, 1775–1800* (Iași, 1980);

- *Les Pays Roumains au seuil du 18e siècle. Charles XII et les Roumains* (București, 1984);

- *La granița a trei imperii* (Iași, 1985);

- *Românii în politica est-central europeană, 1648–1711* (Iași, 1997);

- *Statutul juridic al Principatelor Române în viziune europeană: secolul XVIII* (Iași, 1999);

- *Europe and the Porte: New Documents on the Eastern Question* (Iași/Oxford/Portland, 2001 etc.), serie tematică din care s-au editat câteva tomuri, ultimul aflându-se momentan la editură.

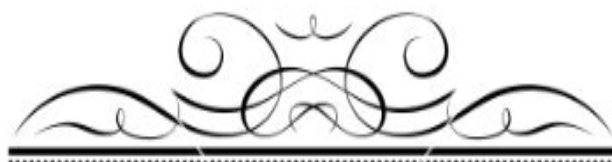
Medievist ca formație, orientat din capul locului spre istoria raporturilor politico-juridice cu statele vecine, Veniamin Ciobanu a adus contribuții importante la cunoașterea crizei orientale, din secolul al XVII-lea până la mijlocul secolului al XIX-lea, perioadă extrem de complexă, în care românii și-au forjat un statut geopolitic onorabil, pentru care au

pus la lucru abilități politico-diplomatice demne de toată stima, însușiri pe care istoricul Veniamin Ciobanu a știut să le evidențieze, cu eforturi admirabile, sub unghi profesional.

În spiritul școlii române de relații politico-diplomatice, istoricul ieșean a depus mari strădanii pentru a spori materialul documentar, concomitent cu eforturile unei tematizări mai nuanțate și a unor restituții mai ample de tip monografic sau de sinteză, după cum se degajă lesne din ampla sa bibliografie. Colaborând cu istorici din alte țări, îndeosebi din Polonia și Germania, el a realizat unele studii de mare interes științific, pentru care se bucură și de stima confrăților străini.

Exigent și tenace în studiul oricărei teme, Veniamin Ciobanu deține un loc proeminent în istoriografia contemporană, iar prin specialiștii îndrumați în cadrul doctoranturii și-a asigurat o certă posteritate profesională. Să o dorim cât mai lungă.

Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, Petre P. Negulescu – congresiști

*Petre Dan-Străulești**

În ultimul pătrar al veacului al XIX-lea, în societatea românească, aflată într-un accentuat proces de înnoire, apar primele partide politice în accepțiune modernă: Partidul Național Liberal (mai 1875, București) și Partidul Conservator (februarie 1880, București), partide care vor forma, de-acum înainte, pentru multă vreme, principala osatură a eșafodajului social-politic al României.

Într-un discurs antologic rostit de una dintre cele mai competente minți ale gândirii politice românești – l-am numit pe P.P. Carp – referindu-se la momentul apariției și al originii partidelor politice în România, afirma, în Senat, la 5 decembrie 1897, că „numai de la 1866 ... se poate vorbi de partide liberale și de partide conservatoare, care și unele și altele au originea lor ... în glorioasa generație de la 1848, care a fost generațiunea eroică a acestei țări”¹.

La început de secol XX, vlăstarul dinastiei liberale de la Florica, I.I.C. Brătianu, își afirma, în fața deputaților, convingerea că „*Partidul Național Liberal a răsărit ca expresiunea unor nevoi mari și reale ale statului și neamului nostru*”, nevoi „care pe toate le preceda și pe toate le rezuma, de la care și-a luat chiar numele ..., a fost nevoia de a asigura existența națională a românilor”².

La numai câteva decenii de la crearea sa, gruparea conservatoare se va confrunta cu unul dintre cele mai tensionate momente din zbuciumata-i existență.

Pe un fundal social-politic incendiar, speculând unele inconsecvențe politice ale echipei guvernamentale conduse de D.A. Sturdza, președintele Partidului Național Liberal, și apelând la toate armele politice din panoplia confruntărilor parlamentare, opoziția, al cărei portdrapel era reprezentat de Partidul Conservator, reușește, în anul care marca sfârșitul secolului de-acum încărunțit și trecerea la unul

tânăr și viguros, să înlăture, în aprilie 1899, pe liberali de la putere.

Românul are, printre multele și înțeleptele proverbe de care e bine și recomandabil să se țină seama, și unul care sună așa: „*N-aduce anul ce-aduce ceasul*”. În momentul când la Palat pregătirile pentru momentul festiv al investirii, de către suveran, a liderului de necontestat al conservatorilor, Lascăr Catargiu, cu mandatul de președinte al Consiliului de Miniștri, erau terminate, destinul..., printr-un atac de cord, curmă viața celui desemnat să ocupe înalta demnitate.

În aceste clipe de maximă încordare, cele două tabere, a conservatorilor „puri” din jurul lui Gh. Gr. Cantacuzino și a junimiștilor lui P.P. Carp, se reunesc de urgență, primii la Clubul Conservatorilor, ceilalți la Clubul Constituțional, ambele din Capitală.

„Cantacuzinii” (Alexandru Lahovari, Take Ionescu, Ioan Em. Florescu ș.a.) aleg, în detrimentul „carpiștilor” (Titu Maiorescu, Alexandru Marghiloman, Th. Rosetti), pe postul de președinte al Partidului Conservator, devenit vacant prin dispariția lui Lascăr Catargiu, pe „Nababul” Cantacuzino. Junimiștii, puși în fața faptului împlinit, își declară fâțiș nemulțumirile, dezaproband și contestând vehement alegerea făcută. „Cantacuzinii” nici nu vor să audă de încriminările și reproșurile celor care, până ieri, le-au fost coechipieri, și formează, la 11 aprilie 1899, un nou executiv, eminent din adepții proaspătului președinte. Dar, guvernarea este o treabă grea și complicată care presupune pregătire, cunoștințe aprofundate, experiență, într-o formulare sintetică, arta de a governa. În fața unor greutăți inerente actului de conducere a treburilor statului, la care se adaugă, în acei ani, și o acută criză a finanțelor țării, formațiunea lui Cantacuzino își arată limitele. Părăsirea puterii, cu multiplele ei „delicii”, nu intra în

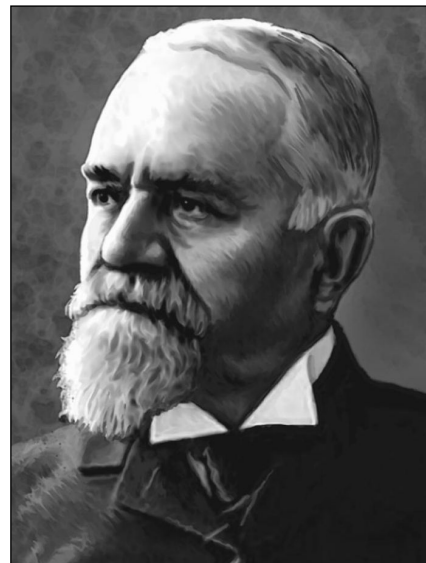
* Cercetător științific, Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, București

calculul conservatorilor „puri”. Ce era de făcut? De făcut era un singur lucru, să încerce o reconciliere cu foștii colegi de drum, junimiștii. În urma unor conciliabile, cu concesi reciproc greu de acceptat și urmat în condiții normale, dar, mai ales, cu sabia lui Damocles deasupra capului, adică cu sumbra perspectivă a trecerii din nou în opoziție, conservatorii din cele două tabere își strâng rândurile și-și dau mâinile, conform unui vechi și etern nou slogan „spre binele țării”, și alcătuiesc, la 7 iulie 1900, sub conducerea intransigentului P.P. Carp, un nou executiv și pornesc la drum. Preluând frâiele puterii, „*uriasul generației sale*”, cum i se spunea lui Carp în cercul restrâns al amicilor, schițează un dur program de reforme menite a asana finanțele țării, program care nu numai că stârnește dezaprobarea și criticile virulente ale adversarilor politici liberali, trecuți acum în opoziție, dar și ale colegilor din propriul partid, *recte* ale „cantacuzinilor”. Pentru a fi implementat, Programul Carp trebuie votat de parlamentul recent ales și care era controlat de „takiști” (adeptii lui Take Ionescu, cel alintat de fani „gură de aur”), adversar declarat și reductabil, totodată, al noului prim-ministru junimist.

Politician cu vechi state de serviciu, confruntat nu o dată în vulcanica-i viață politică, cu crize majore, Carp realizează că viitorul său politic se află într-un moment delicat, de cumpănă. Intuind, și fiind convins, că legislativul în această compunere nu-i va vota programul lansat, el plusează, cerând votul de încredere. Și-l obține. După ce votarea s-a terminat (miniștrii s-au abținut), la numărarea bilelor albe „pentru” și a celor negre „împotriva”, din cele două urne unde au fost introduse de parlamentari, spre crunta sa deziluzie, află că cele negre sunt mai multe cu o singură bilă. Moțiunea de încredere fiind respinsă cu 74 de voturi „pentru” și 75 de voturi „împotriva”, guvernul este obligat să demisioneze (13 februarie 1901). Așa s-a scris istoria de șapte luni și șase zile a Guvernului Carp.

Simultan cu declanșarea noii crize guvernamentale, falia dintre junimiști – grupare politică ce nicio dată nu s-a integrat organic în structurile Partidului Conservator, păstrându-și, printr-un program politic care în linii generale răspundea imperativelor politice și economice ale societății românești din acei ani, identitatea – și cantacuzini, se adâncește.

Momentul era favorabil marilor decizii politice care nu vor întârzia, decizii capabile să revigoreze imaginea partidului în ochii electoratului și să demonstreze totodată că ideologia conservatoare conține teze, concepte și principii viabile.

Titu Maiorescu

În această atmosferă tensionată, la 4 iunie 1902, Dim. C. Rosetti, președintele Comitetului conservator din Iași, adresează lui P.P. Carp o scrisoare³ prin care îl informa că „La 7 octombrie 1901”, deci la numai opt luni de la ruptura survenită între cele două grupări ale Partidului Conservator, „*am așternut bazele organizațiunei noastre*” sub conducerea lui Carp. În scrisoare se preciza „că triajul”, adică selecția viitorilor membri de partid „*s-a făcut cu dreptate*”, ceea ce înseamnă că au fost acceptați numai acei ce împărtășeau fără rezerve punctul de vedere al viitorului conducător al partidului, P.P. Carp. „*Comitetul Central al partidului ... a decis să se țină, în zilele de 23 și 24 iunie, un congres în București*”⁴, cu scopul informării opiniei publice românești și străine despre apariția noului partid.

Tandemul Carp-Maiorescu, tandem cu anvergură în peisajul politic autohton, va avea, în noua construcție de partid, un rol și o poziție dominante, hotărâtoare. Prezența lor în fruntea viitoarei formațiuni va reprezenta o atracție și, totodată, o garanție irezistibile pentru o mare parte a intelectualității, în special din mediile universitare, a triumfului doctrinei conservatoare.

Sub inițialele I.B. (Ion Bogdan) „*Revista Română*” publică, în numărul menționat, schema de desfășurare a reuniunii respective. Semnatarul arată că s-au dezbătut: probleme de „organizarea partidului” (vorbitor C. Arion); s-au dat explicații „*atât partidului, cât și țării*” despre „*numeroasele ade-*

Simion Mehedinți

P.P. Negulescu

ziuni ce partidul conservator a câștigat ... printre membrii învățământului public, universitar și secundar” (M.B. Cantacuzino, I. Bogdan, S. Mehedinți, P. (P., – P.D.-S.) Negulescu, C. Rădulescu-Motru); expunerea „programului politic al partidului” (N. Filipescu, T. Maiorescu, P.P. Carp). Ceilalți vorbitori „B. Delavrancea, P. Missir, C. Hiotu, Al. Florescu și I. Miculescu ating sau chestiuni speciale, cum e al Domnului Hiotu care se ocupă de finanțe, sau chestiuni generale, de principii politice”⁵.

La câteva săptămâni după ce la Teatrul Lyric din capitală, unde s-a desfășurat reuniunea în cauză, a căzut (la propriu) cortina, Titu Maiorescu trimite din St. Moritz-Bad Engadiner Hof (Elveția) o scrisoare datată „Marți, 16/29 iulie 1902” și intitulată (și, evident, adresată) „Jubite Jacques”⁶.

Titu Maiorescu, bazându-se pe discreția absolută a destinatarului (Iacob C. Negruzzi), amic al său de-o viață și om de înaltă ținută morală, își deapănă în scrisoare gândurile despre evenimentul politic petrecut. Tonul misivei este de o sinceritate rar întâlnită, caracterizările și portretizările, fără să recurgă la clișee uzate și figuri de stil căzute în desuetudine, impresionează. Avem înaintea ochilor o radiografie veridică a personajelor, cu calitățile și defectele lor, ce s-au perindat la tribună, un document istoric de o valoare literară deosebită.

„Da, congresul a fost un succes” își începe scrisoarea Maiorescu. Pe el îl interesa și „înfățișarea intelectuală și oarecum artistică (în înțelesul artei oratorice) a celor ce au vorbit, cu atât mai mult, cu

cât «debutanții» erau alături și în comparare cu oratori eminenți ca Delavrancea sau încercați ca N. Filipescu, Arion, Missir”. Dintre „debutanți”, „după impresia mea (a lui T. Maiorescu, P.D.-S.), cel dintâi între cei tineri a eșit S. Mehedinți” care are „și idee, și simțire ... și dicțiune bună, și, mai presus de toate, acel farmec nepriceput al oratorului născut, care, după cele dintâi vorbe rostite, a subjugat auditorul și-l face să se înalțe și să se coboare, să râdă și să plângă cu el parc-ar fi un singur suflet”⁷.

Despre P.P. Negulescu, alt debutant, Maiorescu spune că a fost „interesant” și continuă ca fiind „cea mai distinsă figură, gestul sobru, glasul cam încet, dar potrivit cu distincția figurei, care nu admite un șgomot mai mare”. As în arta oratoriei, Maiorescu crede că fostul său student și-a început discursul „foarte inteligent și sugestiv (în public se șoptea: viitor ministru); dar, după cea dintâi treime, o lungă, anostă expunere a relației lor cu liga culturală, pe care ei au întemeiat-o (Mehedinți, Negulescu, Dragomirescu etc.), dar care n-avea ce căuta la congres; tonul devenit doctoral, aproape pedant; din viitorul ministru ieșea actualul profesor”⁸.

Paragraful următor din scrisoare îi este rezervat lui C. Rădulescu-Motru care, afirmă Maiorescu, a avut „tact”, „mie (îmi este – P.D.-S.) dealtminteri nesimpatice”. Și mai departe „avea însărcinarea să vorbească numai zece minute ca tranziție spre oamenii de politică mai practică”, adică spre vorbitorii consacrați: Delavrancea, Filipescu, ș.c.l. „A vorbit în adevăr numai zece minute, și deși venea

imediat după Mehedinți, a știut să fie ascultat cu oarecare respect și să dea o notă nouă în accentuarea rolului presei”⁹. De la cine avea Motru „însărcinarea” de a vorbi zece minute și nu mai mult? Acest amănunt evidențiază că în culisele congresului a existat o riguroasă și minuțioasă regie, că nimic nu a fost lăsat în desfășurarea reuniunii la voia întâmplării.

„Gros la înfățișare, în haine de burtă verde, cu discursul învățat pe dinafară și simțindu-se că e așa învățat, de altminteri plin de reminiscențe din ziare, înșirate numai într-o ordine cu aparență doctrinară”¹⁰, este prezentarea făcută profesorului de slavistică, Ion Bogdan, cât și a discursului acestuia de către autorul scrisorii, criticul „despot”¹¹, cum îl numea Mite Kremnitz¹² pe Maiorescu.

În finalul scrisorii rezumative a congresului de la Teatrul Lyric, sunt menționați: „oratorul fenomenal” Delavrancea cu „puterea de a electriza un auditor popular și a-l zgudui până-n măduvă”; „Nicu Filipescu”, care a ținut „vie toată atenția auditorului”, „copilul casei, viitorul stăpân. Ce a vorbit, a fost și cu minte și cu inimă”, acum având „un cult, o religie”. Și ajunge la P.P. Carp, cel de-al 14-lea vorbitor, „cel mai aclamat și cel mai pătrunzător. Nu numai înalt ca idee, dar și foarte abil în mod de exprimare față de Rege și față de țară”. Finalul scrisorii este o autentică aureolă de legendă adresată camaradului Carp. Pentru Maiorescu „congresul s-a transformat de la sine în apoteoza” acestuia. „De acum, omul poate zice, că n-a trăit în zadar”¹³.

În principal, discursurile celor patru cărora Maiorescu le acordă favorul de a-i nominaliza (S. Mehedinți, P.P. Negulescu, Constantin Rădulescu-Motru și Ion Bogdan) au două teme predilecte ce revin cu obstinație în matricea compozițiilor oratorice.

Prima este reprezentată de recunoașterea capacităților intelectuale ale celor doi corifei ai junimismului politic, a meritelor și a succeselor repurtate, de-a lungul anilor, în activitatea lor militantă, teoretică și practică.

„Viața constituțională – în adevăratul ei înțeles – începe la noi cu guvernul conservator din 1888, al cărui suflet era d. Carp”, „omul care a înțeles mai curând și mai adânc decât ceilalți, încotro trebuie îndreptată politica noastră externă, a fost Petre Carp”, „întreaga activitate politică a acestui bărbat de stat a fost închinată principiilor conservatoare”¹⁴ (Ion Bogdan);

„Întruparea cea mai desăvârșită a ideii conservatoare e consecvența personalitate politică a d-lui

Carp, care într-o lungă carieră a avut totdeauna mai presus de toate preocuparea patriotică de a întări temelii statului, apărând tocmai caracterul românesc”, „D. Carp ... mai bine de un sfert de veac, s-a îngrijit de sufletul neamului nostru în sensul conservatismului celui mai idealizat”, „D. Maiorescu, ca o vie protestare a sentimentului nostru de rasă, deși tânăr, cu foarte puțini tovarăși, a eșit la luptă contra tuturor și le-a strigat energic tuturor năucilor: îndărăt spre poporul nostru, spre limba lui, spre sufletul lui”, „D. Carp – care a ajuns un adevărat nabab politic”, „cu ochii țintă la luceafărul, care ne licărește peste negura viitorului, linișțiți, dar hotărâți, ne-am imbarcat pe vasul conservator, condus de cârmaciul (substantiv folosit în premieră absolută în jurnalistica și literatura politică românească panegirică; utilizarea excesivă a acestuia a dus la demonetizarea lui, P.D.-S.) său istoric d. P. Carp”¹⁵ (S. Mehedinți);

„Să aducem șefului partidului conservator priinosul admirației noastre sincere”, „să-i oferim sprijinul nostru desinteresat și necondiționat de nicio aspirație personală”, „de ce am intrat în rândurile partidului conservator de sub conducerea d-lui Carp? Suntem convinși că acest partid este, din punct de vedere intelectual, mai capabil decât toate celelalte de a asigura cu temei dezvoltarea viitoare a poporului românesc”, „partidul conservator [are] cinstea de a pune temeliiile reorganizării economice a statului, prin realizarea ideilor d-lui Carp”¹⁶ (P.P. Negulescu);

„Noi am fost atrași aci prin influența d-lui Maiorescu, unul din cei mai iluștri cugetători ai neamului”, „nu tăgăduim această influență, din contră, ne facem o onoare din aceea că am primit-o”, „Influența d-lui Maiorescu a fost o binefacere pentru țara noastră ... Pe când influența acestuia s-a adresat convingerilor, aceea a altora s-a adresat părților josnice a sufletelor”, „Ne vom adresa și noi generațiilor tinere, așa cum s-a adresat și d. Maiorescu, nu deșteptând apetituri, ci deșteptând în mințile lor raționamente mature”¹⁷ (C. Rădulescu-Motru). Și exemplele ar mai putea continua.

În economia discursurilor încriminările și etichetările făcute așa-zișilor „februariști”, foștii aliați, care au „trântit”, în februarie 1901, Guvernul Carp, se constituie în cea de-a doua temă, după cum afirmam mai sus. Pentru Ion Bogdan, viitorul țării este în pericol, ca urmare a introducerii „într-o parte a Partidului Conservator (cel al lui Gh. Gr. Cantacuzino și Take Ionescu, P.D.-S.) ... a elementelor

dubioase și crearea de partizani cu orice preț, chiar cu prețul corupțiunii”. În opoziție cu acesta, noul partid de „sub conducerea d-lui Carp ... nu va ajunge niciodată prada unor deprinderi anarhice, care duc ... la coruperea vieții publice, la îngenunchierea independenței cetățenești și la dictatura demagogică”¹⁸.

„Firma pseudo-conservatoare a februaristilor, clamează S. Mehedinți, este unul dintre incidentele – ar trebui să zic accidentele – cele mai triste din viața noastră de stat cu regim constituțional; e un adevărat anacronism politic”. „Batjocura, pe care demagogii au adus-o partidului și țării”, „gloata”, „pirații momentului”¹⁹ sunt alte ingrediente folosite în ornarea discursului.

Cuvântările rostite de conservatorii „nababului”, când se aflau la putere, remarcă P.P. Negulescu, anunțau că „începe pentru țară o nouă eră financiară, era bugetelor cu excedente, veste care din nefericire a rămas deșartă laudă de sine ...”. Crezul „carpiștilor”, formulat de P.P. Negulescu, este că „mersul popoarelor” se face „cu rațiunea rece și pătrunzătoare”, nu cu „pasiunii, ambițiuni și interese personale”²⁰.

Locul tinerimii intelectuale este „aci, și nu în rândurile fracțiunii disidente conservatoare”, se subînțelege despre ce disidență face vorbire C. Rădulescu-Motru. „Acolo (la Gh. Gr. Cantacuzino et. Comp., P.D.-S.) raționamentele noastre n-au ce căuta. Pentru acei conservatori politica se conduce de interese practice, iar nu de raționamente”. „Ce deosebire!”, spune în continuare creatorul „personalismului energetic”, filosoful Rădulescu-Motru, între cele două lumi conservatoare. Unii „făcând școală și alții făcând racolagiu pentru a aduna lume la banchele”²¹ (aluzie la organizarea de către susținătorii lui Take Ionescu a unei mese festive în onoarea acestuia în timpul desfășurării congresului junimisto-conservator).

Nu întregul corp profesoral universitar al timpului împărtășea crezurile și opțiunile ideologico-dogmatice ale „urmașilor” lui Carp și Maiorescu. După cum a demonstrat viața fără de tăgadă, spre deosebire de cei care s-au urcat din proprii convingeri pe coverta „vasului conservator”, evoluția ulterioară a celorlalți, cu toate că aveau studii, competențe științifice și reputații asemănătoare, nu a cunoscut aceleași împliniri, aceleași succese. Destăinuirile sociologului și diplomatului Dumitru Drăghicescu legate de acest aspect sunt revelatoare.

„Când a devenit vacantă Catedra de sociologie și morală, pe care o suplineam, în calitate de confe-

rențiar, se confesează el, am făcut o vizită lui Maiorescu, care se retrăsese pentru limită de vârstă, de la catedră. Aceeași bunăvoință protectoare fățișe ca și altădată, recunoaște meritele mele, însă, în cele din urmă, îmi dădea următorul sfat: «Nu rămâne decât să examinezi și d-ta situația și constelațiile politice și să te alături la acel grup de oameni, care ți-ar putea da sprijinul necesar pentru a obține dreptatea ce se cuvine meritelor d-tale (subl. P.D.-S.). Am înțeles că trebuie să mă înscriu în clubul conservatorilor, compus în bună parte din profesori universitari, care erau atotputernici în atribuirea catedrelor. Or, eu eram însuflețit de convingeri socialiste și aveam aderențe liberale (subl. P.D.-S.). De atunci, n-am mai putut trece pragul casei lui Maiorescu, neputând urma sfatul ce-mi dăduse...”²². *Magister dixit.*

Note

¹ Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 151.

² *Ibidem*, p. 150.

³ „Revista Română. Politică și Literară”, no. 11–14, iulie-august, 1902, vol. I, p. 321.

⁴ *Ibidem*, pp. 321–322.

⁵ *Ibidem*, p. 322.

⁶ I.E. Torouțiu, Gh. Cardaș, *Studii și documente literare*, vol. I, „Junimea”, București, 1931, p. 31.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, pp. 31–32.

⁹ *Ibidem*, p. 32.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. XII.

¹² Mite Kremnitz (1852–1916) „scriitoare germană stabilită în România, soția doctorului Kremnitz; a publicat, în colaborare cu Regina Elisabeta, *Rumänische Dichtungen* (1885), *Aus zwei Welten* (1886) ș.a. (cu pseudonimul Dita și Idem). Singură a publicat: *Rumänische Skizzen* (1877), *Rumänische Märchen* (1882) ș.a.”. Doctorul Wilhelm Kremnitz (1841–1897) „medic german stabilit în România. Medic primar la Spitalul Brâncovenesc, a îngrijit pe regele Ferdinand, fiind prinț, când a fost bolnav de febră tifoidă în 1897” (I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, București, Editura Cartea Românească, [1931]).

¹³ I.E. Torouțiu, Gh. Cardaș, *op. cit.*, p. 33.

¹⁴ „Revista Română”, *op. cit.*, pp. 326, 327, 328.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 333, 334, 335, 336.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 338, 342.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 344, 345.

¹⁸ *Ibidem*, p. 329.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 332, 335, 336.

²⁰ *Ibidem*, pp. 337, 338.

²¹ *Ibidem*, pp. 344, 345.

²² D. Drăghicescu, *Titu Maiorescu, schiță de biografie psiho-sociologică*, București, 1940, pp. 71–72.

Cumințenia Pământului, *redivivus*

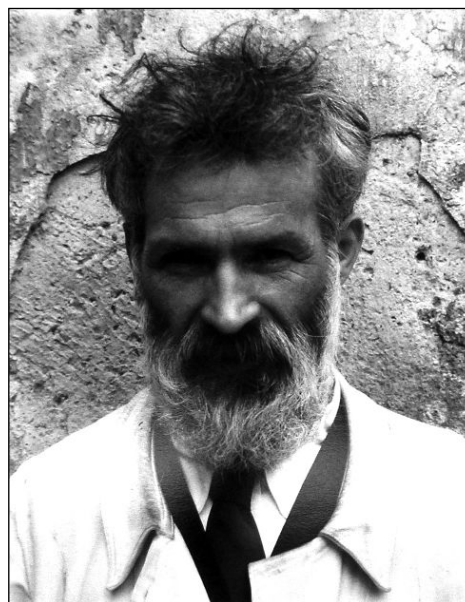
Ramiro A. Sofronie*

La 27 martie 1907 Brâncuși, în vârstă de 31 ani, părăsește, după numai două luni de practică, atelierul lui Auguste Rodin din Paris. Atunci, el a închiriat un spațiu în Rue de Montparnasse no. 54, unde a început să lucreze pe cont propriu direct în piatră. Primele lucrări executate în anul 1907, prin tehnica cioplirii, le-a intitulat *Sărutul* și *Cumințenia Pământului*. Ambele sunt miniaturale.

Sărutul este din piatră calcaroasă, are dimensiunile de 28x26,1x21,8 cm și este expus la Muzeul de Artă din Craiova, iar *Cumințenia Pământului* este dintr-un calcar crinoidal, extras din Catacombele Parisului, are dimensiunile de 56,5x16,5x24,9 cm și este expusă la Muzeul Național de Artă al României de la Palatul Cotroceni. Cele două lucrări de pionierat sunt incluse în albume, studii de artă, istorie și filosofie din cele mai elevate. Despre Brâncuși s-a scris mult și numai de bine. Opera lui atrage ca un magnet și oferă mereu noi dezvăluiri. Iată, este acum rândul mult controversatei statui numită *Cumințenia Pământului*.

Sărutul lui Rodin are o plastică desăvârșită care l-a provocat pe Brâncuși. În replica lui, Brâncuși a ales un sistem ortogonal de axe carteziane cu verticala orientată după direcția forței gravitaționale. A fost momentul inițial de conectare la Univers. Apoi, un plan care conține axa verticală a fost ales ca plan de simetrie. Raportând pe cei doi parteneri la acest plan, Brâncuși reușește un *efect de oglindă* numit în topologie congruență. Sărutul devine, astfel, transcendent în ambele sensuri. Brațele partenerilor fiind plasate de sculptor în planuri orizontale, sunt total libere de gravitație și conferă îmbrățișării, care susține sărutul, intensitatea maximă.

Un an mai târziu, soarta îi surâde lui Brâncuși. El primește comanda unei pietre funerare pentru mormântul Taniei Rachevskaia și atunci extinde grupul statuar al *Sărutului* de la busturi la corpuri întregi, dar în poziții șezânde. Monumentul funerar, cioplit în piatră de calcar, cu dimensiunile de 89,6x30x20 cm, se află acum în Cimitirul Montparnasse. După 30 de ani de la începutul acestei

competiții cu Rodin, în 1937 la Târgu Jiu, Brâncuși își prezintă *Sărutul* stilizat într-un șir de 40 de imagini identice, încrustate în plăcile de travertin ale *Porții sărutului*, numit de Mircea Eliade *Dans cosmic*. Din această competiție, *Sărutul* lui Rodin a rămas perfect, dar efemer, în timp ce *Sărutul* lui Brâncuși a devenit simbol și etern. Încă de la începutul creației sale, Brâncuși a înțeles că gravitația este ca sufletul materiei și nu se va dezice niciodată de acest crez.

Cumințenia Pământului a ajuns la București în anul 1910, pentru a fi prezentată la Expoziția organizată de Tinerimea Artistică. Din documentele vremii, reiese că de la început lucrarea a stârnit nedumerire și discuții contradictorii. Cel mai mult a derutat configurația capului. În cele din urmă, însă, statuia a fost acceptată și expusă.

Controversele pe marginea *Cumințeniei* lui Brâncuși au continuat și după închiderea expoziției depășind chiar granițele țării. S-a admis, la un moment dat, că Brâncuși s-ar fi inspirat din pastelul lui Paul Gauguin din 1889 intitulat *Eva bretonă* și expus în Muzeul de Artă din San Antonio, Texas [1]. Discuțiile pe marginea *Cumințeniei* s-au amplificat, pe măsură ce prestigiul internațional al lui Brâncuși

Cumințenia Pământului

creștea. S-au făcut și afirmații neargumentate, doar ca numele celor care le-au emis să fie asociate sculptorului. Singurul care s-a apropiat de adevăr, fără să aibă resurse să-l rostească, a fost Tudor Arghezi. El a afirmat doar, pe bună dreptate, că numai *Sfinxul* din Egipt, prin dimensiuni și vechime, depășește în valoare *Cumințenia Pământului* [2].

Din 1910 și până 1995, *Cumințenia Pământului* a fost expusă succesiv la București, Milano, Veneția, Paris, Londra, București, Philadelphia, New York, Chicago, București, Haga, București, Craiova, Paris, Philadelphia și din nou București. Interesul pentru statuie a crescut, la un moment dat, atât de mult, încât i-a fost consacrată un volum omagial, remarcabil prin conținut. Acolo, *Cumințeniei* i se asociază denumirea grecească echivalentă de *Sophrosină* [3].

În sfârșit, cu câțiva ani în urmă, statuia a fost evaluată la o sumă fabuloasă de către o instituție autorizată. Dar, atât timp cât semnificația *Cumințeniei* este îndoielnică, pe ce criterii s-a efectuat evaluarea? Să fie oare acesta prețul misterului pe care statuia îl degajă cu atâta fermitate? Sau semnătura lui Brâncuși este o garanție pentru acceptarea dictonului „*crede și nu cerceta*”? Toată această confuzie, omenească de altfel, care datează de mai bine de un secol, pleacă de la o eroare inițială.

De la început, s-a admis că statuia reprezintă o femeie, ceea ce este fals. Nimeni și nicăieri n-a pus la îndoială nicio clipă că n-ar fi femeie. Fascinația statuii este atât de puternică, încât probabil că și Schopenhauer s-ar fi lăsat amăgit. De altfel, nici *Sfinxul* din Egipt, ridicat de Cheops între 2558 și 2532 BC, nu este femeie, ci o leoaică, având doar capul de femeie. Acum, în secolul al XXI-lea, există mai multă libertate în a privi realitatea și a spune lucrurilor pe nume [4].

Cumințenia este atributul creierului uman cu funcția de a gândi, iar locul creierului este în cutia craniană, sau pe scurt, în cap. Dar, Brâncuși a spus *Cumințenia Pământului*, nu a capului. După logica neuitatului Grigore Moisil, din comparația celor două binoame, rezultă egalitatea:

Cumințenia capului = Cumințenia Pământului
→ capul = Pământul,

care satisface și prima axiomă a lui Euclid. Deci, locul capului este ocupat aici, la fascinanta statuie, de Globul pământesc. Desigur, atât Globul ca geoid, cât și trupul femeii au fost stilizate, pentru a se asorta plastic unul cu celălalt. Așadar, statuia reprezintă Pământul susținut de un trup de femeie. Trupul acesta a fost preferat celui de bărbat, deoarece este dător de viață. Nici ideea ca un obiect cosmic să fie susținut de o ființă umană nu este nouă. În Mitologia greacă, Titanul Atlas susține, de mii de ani, bolta cerească. Dar, în cazul *Cumințeniei* Brâncuși a

Poarta sărutului

umanizat Globul pământesc. În plus, el a conformat statuia după criteriile riguroase de echilibru gravitațional. Spatele trupului formează cu baza un vîncu perfect, iar „capul” este vizibil aplecat înainte ca greutatea lui să cadă în treimea mijlocie a bazei. Odată înțeles și acceptat conceptul precis al statuii, se poate discuta despre *cumințenia* propriu-zisă.

Cumințenia reală a Pământului nu poate fi decît prima dintre cele două proprietăți esențiale ale materiei, *gravitația* și *inerția*, descoperite de Isaac Newton și publicate în *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica*, Londra, 1687.

Pământul este înconjurat de câmpul său gravitațional, caracterizat în fiecare punct din spațiu printr-o anumită intensitate, care îi conferă unicitate în Univers. Dacă masei unui corp, aflat undeva pe suprafața sau în apropierea Pământului, i se asociază intensitatea câmpului gravitațional, se obține forța gravitațională. Aceasta este o forță de interacțiune sau de atracție reciprocă dintre corp și Pământ. Datorită rolului covârșitor pe care îl are asupra a tot ce mișcă pe Pământ, ea fost supranumită, în decursul timpului, *Forța vieții* sau *Forța lui Dumnezeu*.

Pe lângă forța gravitațională, în Univers, mai acționează forța electro-magnetică, forța atomică și forța nucleară. În comparație cu cele trei forțe, forța gravitațională este de departe cea mai slabă ca intensitate, dar cu bătaia cea mai lungă. Pe de altă parte, dacă natura celor trei forțe este bine cunoscută și ele sunt controlate de om după bunul său plac, natura forței gravitaționale este total necunoscută și aparent prohibită cunoașterii, iar Brâncuși împărțase această taină. Ca dovadă, stă sculptura sa în lemn *Adam și Eva* expusă acum la Muzeul Guggenheim din New York. Într-adevăr, Brâncuși simțea gravitația materiei, așa după cum și Vincent van Gogh vedea nebuloasele din unele stele de pe cer.

Genialitatea lui Brâncuși constă în faptul că toată creația sa a fost construită prin intuiție. Intuiția înseamnă cunoașterea dincolo de logică și simțirea *incognoscibilului* fără explicarea lui. Ea răspunde numai la întrebări existențiale și reușește acolo unde rațiunea eșuează. În fine, intuiția vine din suflet nu din minte și totdeauna acționează în mod spontan. Așa se explică priza fără precedent a lui Brâncuși la public.

Genialitatea i-a conferit singularitate. De aceea, limbajul său părea ciudat sau de neînțeles, dar, de fapt, el aparținea altui registru, al celor aleși. Așa se face că după omagiul adus gravitației prin *Sărut* și *Cumințenie*, într-o următoare etapă el marchează importanța gravitației pentru viața de pe Pământ prin *Narcis*, respectiv *Adam și Eva*.

În a treia etapă, prin *Păsări* și *Zbor* acceptă cu succes provocarea gravitației.

În sfârșit, în ultima etapă, prin *Memorialul de la Târgu Jiu* și mai ales prin *Coloana fără sfârșit* demonstrează că, topologic, gravitația poate fi controlată și chiar învinsă [5].

Din perspectivă gravitațională opera ilustrului nostru compatriot devine coerentă și, cu siguranță, mai poate face dezvăluiri.

Bibliografie

- [1] Bach, Friedrich Teja, Rowell Margit, Temkin Ann., 1995, *Constantin Brâncuși, 1876–1957*, Philadelphia, Museum of Art.
- [2] Brezeanu, Barbu, 2005, *Brâncuși în România*, Editura Allfa, București.
- [3] Pogorilovschi, Ion, 2005, *SOPHROSYNE or Wisdom of the Earth BRANCUSI*, Universal Publishers New York.
- [4] Nicolescu, Basarab, 2009, *Ce este realitatea?* Editura Junimea, Iași.
- [5] Sofronie Ramiro, 2001, *Brancusi and the obsession of gravity. Proc. Int. Congress of ICOMOS and UNESCO*, Special Session BRANCUSI. Maison de l'UNESCO, Paris, France, 12 September 2001: 307–313.

Coloana infinitului, Târgu Jiu

Restructurarea industriei românești în perioada postcomunistă (II)

*Silviu Costachie**

*Nicolae Damian***

*Viorel Paraschiv****

În prima parte a acestui articol, ne-am referit la baza industriei românești, care reprezintă substratul necesar dezvoltării complexe a tuturor celorlalte ramuri, dar și a economiei în ansamblu. Industria grea, nu numai că oferă „materia primă” necesară existenței și funcționării celorlalte ramuri industriale, dar, printr-un sistem de relaționare dezvoltat, atât pe orizontală, cât și pe verticală, creează cadrul în care va evolua economia țării respective. De această industrie primordială depind multe activități productive, inclusiv neindustriale, care sunt absolut necesare unei dezvoltări economice armonioase. Până și activitățile, care la prima vedere nu au nimic în comun cu industria grea¹, sunt strâns legate de aceasta, neputând exista fără substratul primar industrial. Nu în ultimul rând, trebuie să amintim faptul că, industria grea, primară, este imperios necesară pentru apărarea națională, pentru crearea unui sistem integrat de apărare, care apelează – printre altele – și la industriile componente ale acestei ramuri primare. Odată cu intrarea într-o nouă societate, industria românească a cunoscut o serie de transformări, în opinia noastră, total diferite față de ceea ce ar fi trebuit să se întâmple. Cu siguranță, populația României se aștepta, după anul 1989, la o modernizare și re tehnologizare a industriei deja existente, dar și la o dezvoltare și extindere spre noi ramuri, considerate încă din acea perioadă ca fiind „de vârf”², promotoare a progresului tehnic și formatoare de cadre cu înaltă calificare. Din păcate, acest proces nu numai că a fost minimalizat și chiar ridiculizat în multe cazuri, dar el a devenit o sursă de profit, de afaceri dubioase, în care grupuri economice de interes au reușit, prin distrugerea unor întreprinderi de renume, să obțină fonduri colosale și profituri uriașe, de multe ori, ilegale. Ramuri întregi ale industriei constructoare de mașini (ca să dăm un singur exemplu doar...) au fost implicate în această

„transformare” și „reorientare” a industriei/economiei românești. Procesul a pornit de la baza industriei, de la acele întreprinderi fondatoare ale industriei românești, care asigurau până în 1989 substratul economiei naționale. Referitor la acest proces, o abordare unică și o atenție deosebită ar trebui să fie acordată municipiului București. În prima parte a acestui articol ne-am ocupat, printre altele, și de Fabrica pentru utilaje agricole „Semănătoarea” (cândva, mândria industriei de utilaje agricole din România), exemplele³ pot continua cu alți coloși industriali care au ajuns în stare de faliment, birourile, halele și capacitățile de producție dezafectate fiind vândute la fier vechi sau demolate, pentru a face loc dezvoltării unor proiecte imobiliare. Mai amintim, în trecere doar, Întreprinderea de Mașini Grele București (IMGB), „23 August” (18 000 de angajați, cu o producție complexă: diferite motoare, locomotive, armament, instalații de foraj petrolier etc), IMUAB (Întreprinderea de Mașini Unelte și Agregate București, cu 6000 de angajați specializați în Elveția și Germania; mai funcționează în prezent cu 160 de muncitori ce produc componente pentru echipamente nucleare), Întreprinderea Danubiana București (produse chimice, în trecut cu 10 000 de angajați), Platforma industrială Pipera (produse electronice, 3000 angajați), Turbomecanica (motoare de avioane, 3000 de angajați, mare parte specializați în Marea Britanie), la fel și Platforma industrială din Băneasa (ce construia avioane; în trecut cu peste 2000 de angajați) ș.m.a. Alături de acestea, alte fabrici cu un număr mai mic de angajați (700–1800) produceau înainte de anul 1989 panouri de automatizări, calculatoare, radiouri, televizoare, conductori electrici, centrale telefonice (Automatica, IPRS Băneasa, Electromagnetica, de la 1700 de angajați, mai funcționează cu aproximativ 100; Întreprinderea Optica Română – IOR – producea

*Conf. univ. dr., Universitatea București

**Prof. dr. asociat la Universitatea București

***Prof. dr., Liceul Tehnologic Economic de Turism, Iași

aparatură optică: binocluri, lunete, aparatură optică medicală) au ajuns în prezent să aibă un cu totul alt profil de producție, sau să funcționeze cu un număr foarte mic de angajați. Uzina Policolor⁴, care reprezenta un mare producător de vopsele, coloranți, cerneleuri (inclusiv tipografice), cu 1200 de angajați, recunoscut la nivel european înainte de anul 1989, a ajuns în prezent să aibă o producție limitată, cu principalele capacități de producție mutate în Bulgaria. Întreprinderea de Țevi Sudate a fost integral dezafectată, iar terenul situat la intrarea în București încă mai așteaptă, probabil, o dezvoltare imobiliară sau un mall. A devenit amintire Întreprinderea „Vulcan”, ce avea peste 3000 de muncitori și producea cazane cu aburi de presiune pentru termocentrale. Întreprinderea de Construcții „Granitul” a fost demolată integral, iar pe terenul dezafectat au apărut complexe comerciale ale diferiților *retaileri* europeni. Fabrici (ADESGO – ciorapi, Carmen – încălțăminte, Flaros și Pionierul – încălțăminte etc.) au fost închise, iar halele lor au fost transformate în spații de depozitare, demolate sau transformate în apartamente (de un gust îndoielnic). O parte, însă, din industria textilă din România s-a adaptat realităților existente și a început să producă în sistem *lohn*⁵ pentru renumite firme din străinătate. APACA este un exemplu în acest sens, redimensionându-se de la 18 000 de angajați (în majoritate, femei) la 6000 de angajați în prezent, de ambele sexe. O parte din spațiul existent a fost închiriat unor firme cu profil divers⁶, numai o infimă parte din acesta păstrându-și profilul industrial inițial. Uzina „Timpuri Noi” cu 1600 de salariați, ce producea motocompresoare și echipamente pentru metrou, fosta fabrică din perioada interbelică „Lemaitre”, a fost preluată de producătorul suedez de mobilă IKEA, în anul 2010, pentru suma de 35 milioane euro. Deși inițial clădirile cu vechime, clasificate ca monumente istorice, nu au fost demolate, ulterior acestea au fost declassificate, iar pe o suprafață de 54 000 mp a început dezvoltarea unui proiect imobiliar⁷.

În privința industriei chimice, de care este legată indisolubil agricultura⁸, industrie aflată în picaj liber ca producție și număr de angajați, ne vom limita doar la câteva exemple negative, cum sunt platformele chimice de la Giurgiu, Borzești-Onești, Valea Călugărească și Târnăveni (ultimele două demolate complet), Chiscani-Brăila, Govora-Râmnicu Vâlcea sau Făgăraș (în curs de dezmembrare). Fabrica „Chimica Mărășești” era singurul producător din România și totodată cel mai important producător din Europa de spumogen pentru instinctoare și clei din oase⁹. În prezent, platforma industrială este acoperită

cu moloz – resturile fostelor clădiri de unde s-au extras cărămida și celelalte elemente de construcție fiind devaldate, iar fierul, oțelul, cuprul și inoxul din instalațiile tehnice au fost tăiate și vândute de romi. În câteva anexe funcționează un producător de îngrășăminte chimice și unul de confecții. Marile combinate de îngrășăminte chimice de la Făgăraș, Roznov, Arad, Bacău, Slobozia, Năvodari, Târgu Mureș ș.a. sunt închise sau produc în cantități foarte reduse, diminuându-și, de la an la an, producția și numărul salariaților. Multe din ele se vor dezmembra curând. Marile combinate de fire și fibre sintetice de la Săvinești-Piatra Neamț, Iași, Câmpulung Muscel și Vaslui, au fost închise și dezmembrate, iar activele rezultate au fost utilizate pentru plăți către bugetul de stat sau terți. Un alt exemplu negativ este dat de Fabrica LETEA Bacău¹⁰, la un moment dat, important producător de hârtie pentru ziare, cu un renume interbelic, care a fost falimentată, dezafectată, tăiată în bucăți și „valorificată” la fier vechi. Alte fabrici de hârtie sau mucavale au fost dezafectate total; „Molid” din comuna Vama, cele de la Bușteni, Brăila, Dej, Piatra Neamț („Comuna din Paris”) ș.a. având aceeași soartă. Venim și cu un exemplu pozitiv: Fabrica de hârtie pentru ambalaje „Vrancart” din Adjud¹¹. Construită printr-o colaborare cu statul canadian, firma s-a reorientat, bazându-se pe obținerea produselor finite, exclusiv pe deșeuri din hârtie, dovedind astfel o vădită atenție și grijă pentru protecția mediului, fiind – după datele economice ale anului 2013 – prima companie vrânceană ca valoare a producției. Suntem conștienți că elementele industriale (sub denumirea de fabrici, uzine, întreprinderi, societăți comerciale etc.) trebuiau redimensionate ca număr de angajați, privatizate, eficientizate și modernizate, din punct de vedere tehnologic, aduse la un nivel tehnic adaptat normelor Uniunii Europene (odată cu anul 2007), însă multe dintre acestea puteau exista în continuare, cu succese economice notabile pe piața națională sau internațională, dacă statul ar fi fost un bun gospodar și dacă nu ar fi existat interesul vădit de a distruge industria națională! În acest sens, menționăm unele exemple pozitive¹², unde foste mari combinate siderurgice și de producție asociată acestora, sunt cei mai importanți agenți economici din județele respective, la sfârșitul anului 2013: „Arcelor Mittal” la Galați și Neamț (Roman), „TMK” Reșița (fostul Combinat Siderurgic), „Tenaris Silcotub” la Zalău-Sălaj (care deține și oțelăria din Călărași). Acestea reprezintă dovada clară că industria românească a produs și este și în prezent capabilă să producă la

nivel cantitativ și calitativ european, dacă procesul privatizării este făcut într-un mod inteligent, avându-se în vedere și *interesul național al României*, nu numai profitul net. Credem că cea mai impresionantă transformare este reprezentată de mutațiile economice înregistrate de piața autovehiculelor ușoare (autoturisme), cei doi mari producători autohtoni deținând ponderi comerciale foarte mari la sfârșitul anului 2013 din totalul exporturilor românești: „Dacia” Mioveni 42,4% și „Ford” Craiova 23,9%.

Realitatea ultimilor 24 de ani a demonstrat faptul că, în ciuda crizelor economice și financiare care bântuie lumea, România a avut și încă are resursele necesare propriei sale dezvoltări economice bazate pe industrie. Astăzi, mulți „specialiști” în domeniu¹³ vehiculează ideea că dezvoltarea economică post-decembristă a României trebuie să se bazeze pe agricultură și turism. Din păcate, evoluția climatică a țării noastre, schimbările din acest domeniu și instabilitatea, lipsa de predictibilitate referitoare la evoluția climatică pe perioade lungi de timp face ca agricultura să fie doar un deziderat și nicidecum un factor sigur, pe care să ne putem baza în dezvoltarea economică a României. În același timp, fără o industrie constructoare de mașini, care să-i pună la dispoziție toate uneltele, utilajele și mașinile agricole necesare, și fără o industrie chimică care să-i furnizeze îngrășămintele chimice necesare, agricultura nu poate exista. A ne baza doar pe turism, ca motor al dezvoltării și evoluției noastre economice este mai mult decât o copilărie! Turismul poate aduce fonduri, inclusiv valutare, dar nu rezolvă necesitățile fundamentale ale dezvoltării economice ale unui stat. Situația geopolitică actuală susține pe deplin acest lucru¹⁴.

În concluzie, credem că pentru România nu există decât o singură cale pentru viitor: aceea a redezvoltării industriei, cu toate ramurile sale, prin *adaptarea activă* (și nu pasivă, cum este astăzi...) la realitățile economice mondiale. România încă mai dispune de resurse naturale substanțiale, atât cantitativ, cât mai ales calitativ, dispune de o piață de desfacere semnificativă ca stat membru al UE și în același timp dispune de cea mai importantă resursă, *resursa umană!* În acest mod, revitalizarea industriei – și implicit a economiei românești – va rezolva problemele majore cu care ne confruntăm astăzi, va dinamiza viața socială, culturală și personală a oamenilor, va readuce echilibrul atât de necesar evoluției ulterioare a țării noastre. România trebuie să redevină un stat puternic și important în această parte a Europei, trebuie să-și revină din această stare de letargie în care se zbate astăzi și, mai presus decât orice, să-și reafirme cu putere statutul de

stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil, așa cum este stipulat în articolul 1 din Constituția României!

Note

¹ Turismul, de exemplu, se bazează indirect pe dezvoltarea industriei grele, implicit a industriei siderurgice, a metalurgiei neferoase, dar și a industriei de construcții, fără de care nu poate exista în mod real activitate turistică.

² Ramuri moderne, care apelează la ultimele cuceriri științifice și au rolul de portdrapel în re tehnologizarea și modernizarea tuturor celorlalte activități economice. Industria informatică reprezintă cel mai concludent exemplu în acest sens, dar nu numai...

³ [http://www.cotidianul.ro/industrie-bucuresteana-ce-a-fost-cata-a-mai-ramas-151041/apud_C.C._Giurescu, Istoria Bucurestilor](http://www.cotidianul.ro/industrie-bucuresteana-ce-a-fost-cata-a-mai-ramas-151041/apud_C.C._Giurescu,_Istoria_Bucurestilor), ediția III-a revăzută; ediție îngrijită și preambul de Dinu C. Giurescu, Editura Vreamea, București, 2009, pp. 563–568, 570.

⁴ <http://www.policolor.ro/istorie/>

⁵ Acest sistem presupune primirea din străinătate a materiilor prime și folosirea doar a forței de muncă autohtone, pentru operațiunile de coasere și finisare a produselor. În acest mod, se oferă locuri de muncă populației, iar produsele obținute au un preț final mai mic.

⁶ <http://www.capital.ro/in-fosta-apaca-200-de-firme-croiesc-afaceri-de-170-milioane-de-euro-145968-1.html>

⁷ http://www.hotnews.ro/stiri-administratie_locala-15749664-fotogalerie-cum-disparut-uzinele-timpuri-noi-monument-istoric-realizat-perioada-interbelica-teren-este-aprobat-cartier-zgarie-nori-110-metri-inaltime.htm

⁸ Prin producția de îngrășăminte chimice, ierbicide, insecticide etc.

⁹ Materia primă era constituită din resturile din industria alimentară ce se baza pe prelucrarea cărnii – oasele. Pentru a fi în ton cu accepțiunea din zilele noastre, prelucrarea deșeurilor animaliere (oasele) reprezenta o transformare ecologică, iar produsul, deși supus unor proceduri chimice, avea și acesta caracteristici ecologice.

¹⁰ <http://www.deferlari.ro/2012/12/fabrica-letea-bacau-scurta-cronologie.html> și <http://www.tipografiromania.ro/articol/100-de-ani-de-istorie-aruncati-la-cos-letea-bacau-intra-in-faliment-in-3-luni-445.html>

¹¹ <http://www.vrancart.ro/>

¹² Fabricile de ciment sub patronat francez; renumiții producătorii de anvelope; parcurile industriale din orașele Sibiu și Cluj Napoca; fabricile de produse electrocasnice, componente pentru automobilele unor producători mondiali etc.

¹³ În realitate, analiști politici care nu dețin studii de specialitate și nici nu înțeleg esența problemei, nu au nici cele mai vagi cunoștințe referitoare la realitățile geopolitice actuale și, mai presus de orice, nu au nici cel mai mic sentiment patriotic, național.

¹⁴ Conflictul din Ucraina a arătat, încă o dată, faptul că un stat nu poate să fie puternic și nu își poate asigura propria apărare în lipsa unei industrii puternice, care să ofere toate mijloacele necesare apărării naționale. Ideea că, fiind parte a unei mari organizații militare (NATO), suntem „la adăpost” și „protejați” de aceasta, este o imensă copilărie extrem de nocivă și total dezastruoasă pentru viitorul țării. Alianțele militare sunt bune, sunt binevenite, au rolul lor, dar nu reprezintă osatura *conceptului de apărare națională*, concept care trebuie să stea la baza dezvoltării unei industrii de apărare puternice, dinamice, moderne și adaptabile la noile condiții geopolitice mondiale. Nimeni nu ne poate apăra mai bine decât noi înșine!

Toma Dordea (1921–2015)

În ziua de 11 aprilie 2015 s-a stins din viață academicianul **Toma Dordea**.

S-a născut în localitatea Bungard, în apropierea Sibiului, la 1 ianuarie 1921, într-o familie de țărani modești, harnici, cinstiți, demni, care au sădit în inimile copiilor aceste calități umane. A urmat școala primară în localitatea natală. A absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu în 1940, iar apoi a urmat Facultatea de Electrotehnică din Timișoara, în anii grei ai războiului, pe care a absolvit-o în 1945, cu mențiunea *magna cum laude*. A devenit cadru didactic la această facultate, trecând prin toate gradele universitare: de asistent, conferențiar și profesor până în 1992. A deținut 40 de ani funcția de șef de catedră, 15 ani de decan, patru ani de prorector.

Activitatea didactică prodigioasă a profesorului Toma Dordea a fost susținută de înalta sa competență și pasiune pentru cunoaștere, de grija, dragostea, dar și exigența manifestată față de șirul lung al seriilor de studenți și colaboratori. Începând din anul 1965, când a fost numit conducător de doctorat, a ridicat la un nivel superior activitatea de formare și de pregătire a inginerilor în specialitatea Mașini electrice. În această perioadă, a proiectat, realizat și înzestrat Laboratorul de mașini electrice din noul local al facultății, pentru ca activitatea de cercetare să se poată desfășura în cele mai bune condiții. În calitate de conducător de doctorat, a îndrumat peste 50 de cercetători, care astăzi constituie un corp de elită al Școlii de mașini, aparate și acționări electrice, creată de profesorul Toma Dordea, la Politehnica din Timișoara.

Și-a orientat activitatea de cercetare științifică aproape în totalitate spre domeniul vast al mașinilor electrice, cu referire la teoria și ecuațiile mașinilor electrice, precum și la proiectarea, calculul și optimizarea acestor mașini. A făcut parte din numeroase comisii de recepție a unor complexe energetice realizate în țară și a participat la multe expertize tehnice.

Rezultatele științifice obținute de profesorul Toma Dordea în activitatea de cercetare se regăsesc în cele peste 150 de lucrări științifice publicate, 16 cărți și cinci brevete de invenție. Drept recunoaștere a prodigioasei activități a profesorului Toma Dordea, Academia Română l-a primit în rândurile sale ca membru corespondent în 1991, iar în 1994 ca membru titular. A îndeplinit cu multă competență funcția de președinte al Filialei din Timișoara a Aca-

demiei Române timp de 15 ani, până în 2014. În paralel cu sarcinile administrative pe care le-a deținut, a continuat fără întrerupere, munca de cercetare. Matematica și calculatorul i-au marcat întreaga activitate, iar rațiunea și încrederea în puterea științei l-au călăuzit pe tot parcursul vieții.

Ca urmare a recunoașterii prestigiului profesional, didactic sau științific, academicianul Toma Dordea a fost distins cu numeroase premii, titluri și medalii: *doctor honoris causa* al Universităților Tehnice din Cluj-Napoca, Craiova, Timișoara, Baia Mare; Ordinul național „Pentru Merit” în grad de Cavaler, acordat de președintele României în 2000; cinci medalii obținute la diferite saloane internaționale de invenții (Geneva, Bruxelles, Budapesta, București); *cetățean de onoare* al Municipiului Timișoara ș.a.

Cu mintea-i neobosită, a muncit până în ultimele clipe ale vieții, lucrând la optimizarea înfășurărilor turbogeneratoarelor de la Cernavodă și Turceni.

Prin despărțirea de academicianul Toma Dordea, învățământul superior, știința românească în general, Academia Română și foștii colaboratori suferă o grea pierdere.

A fost o fire blândă, modestă, plin de bunătate și profundă generozitate, mereu disponibil să ajute, să sprijine. Prin toate alesele calități intelectuale și umane, academicianul Toma Dordea și-a câștigat prețuirea și respectul tuturor celor care l-au cunoscut.

Aprilie

2 aprilie: În Sala de consiliu a Academiei Române, s-a desfășurat **Sesiunea științifică** cu tema „**Coordonate ale calității vieții în ultimul sfert de secol**”, organizată de Comisia de istorie economică și gândire economică a Secției de științe economice, juridice și sociologie. Au fost prezentate următoarele comunicări:

- *Sociologia și programele de dezvoltare socială* – prof. univ. Cătălin Zamfir, membru corespondent al Academiei Române;

- *Calitatea vieții în perioada de tranziție* – prof. univ. Ioan Mărginean;

- *Dezvoltarea social-economică: diferențe regionale* – dr. Iulian Stănescu.

3 aprilie: Aula Academiei Române a găzduit **Adunarea generală a membrilor Academiei Române dedicată sărbătoririi a 149 de ani de la înființarea acestui înalt for de știință și cultură**. În deschidere, acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, a susținut o alocuțiune în

care a înfățișat prezența activă și creatoare a Academiei în istoria României, aportul la dezvoltarea științei și culturii românești. În continuare, au fost prezentate mesajele transmise de domnul Klaus Werner Iohannis, președintele României, și domnul Victor Ponta, primul ministru al Guvernului României. Au rostit cuvinte de salut: Sorin Mihai Cîmpeanu, ministrul Educației și Cercetării Științifice, Ionuț Vulpescu, ministrul Culturii, Ion Iliescu (președinte al României în perioadele 1990–1996 și 2000–2004), acad. Gheorghe Duca, membru de onoare al Academiei Române și președintele Academiei de Științe a Republicii Moldova, și acad. Răzvan Theodorescu, președintele Secției de arhitectură, arte și audiovizual.

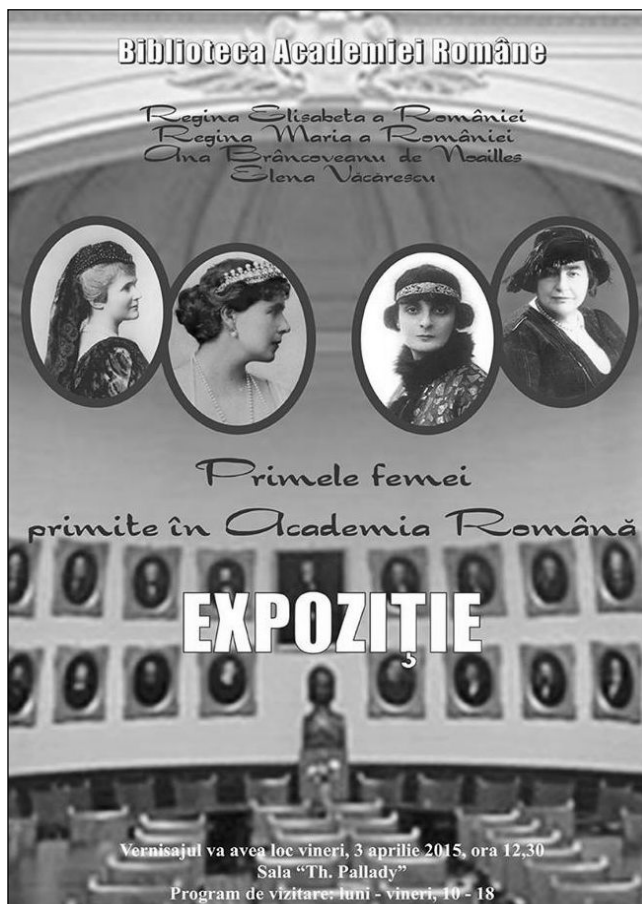
În Sala „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române a fost vernisată **Expoziția „Regina Elisabeta a României, Regina Maria a României, Ana Brâncoveanu de Noailles, Elena Văcărescu – primele femei primite în Academia Română”**. A luat cuvântul academicianul Răzvan Theodorescu, președintele Secției de arte, arhitectură și audiovizual.

16–18 aprilie: În Aula Academiei Române și în Amfiteatrul „Ion Heliade-Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române a avut loc cea de **a IX-a ediție a Congresului anual al Asociației Medicale Române**. În prima zi a lucrărilor, au fost evaluate posterele prezentate în holul amfiteatrului, care au fost premiate. Lucrările s-au desfășurat pe secțiunile tematice: „Genetică medicală, epigenetică și bioinformatică”; „Patologia metabolică și cardiovasculară”, „Scurt curs de nutriție clinică”.

În cea de a doua zi a lucrărilor, a fost lansată cartea *In memoriam acad. Paul Cristea. Eugenia Cristea – „Paul Cristea: nu, nu am plecat de tot”*. Lucrările au continuat cu dezbaterile pe teme: „Enigmele pancreasului” și „Interdisciplinaritate: Patogenie, diagnostic și tratament în bolile cronice”.

A treia zi a Congresului a avut pe agenda de lucru înscrise două sesiuni de dermato-venerologie și „Sindromul piciorul diabetic”.

16–17 aprilie: În Aula Academiei Române s-a desfășurat **manifestarea „Zilele științifice ale Institutului de Cercetări Juridice (ICJ) „Acad. Andrei Rădulescu”** al Academiei Române, eveniment organizat de Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” împreună cu Universitatea „Titu Maiorescu”. Manifestarea a debutat cu lan-

sarea proiectului științific „Enciclopedia juridică română” deschisă cu alocuțiunea academicianului Alexandru Surdu, vicepreședinte al Academiei Române, care a transmis mesaje din partea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, și a academicianului Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române, după care a prezentat un demers bogat argumentat privind necesitatea și valoarea unei asemenea lucrări științifice de anvergură. Au urmat comunicările susținute de:

- prof. univ. Mircea Duțu, director, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” – *Argumentum pentru o Enciclopedie Juridică Română*;

- prof. univ. dr. Iosif Rus – *Istoria, dimensiunile și perspectivele unui proiect științific național*.

În continuare, au fost prezentate mesajele de susținere și adeziune și colectivele de autori.

A avut loc lansarea primului volum din lucrarea *Tratat de Drept penal român. Legea penală*, de regretatul prof. univ. dr. George Antoniu.

Cea de a doua zi a fost dedicată **Sesiunii anuale de comunicări științifice „Simplificarea – imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului”**.

17 aprilie: La împlinirea a 15 ani de la primul transplant hepatic, în Aula Academiei Române, s-a desfășurat **Simpozionul „15 ani de transplant hepatic în România”**, organizat de Secția de științe medicale.

După Cuvântul de deschidere rostit de acad. Victor Voicu, secretarul general al Academiei Române, președintele Secției de științe medicale a Academiei Române, au susținut comunicări:

- prof. Domenico Forti, Spitalul Niguarda-Milano, Italia – *15 ani de transplant hepatic în Institutul Clinic Fundeni. Cooperarea cu Spitalul Niguarda*;

- prof. Christoph Brolesch, Spitalul Universitar Essen, Germania – *15 ani de transplant de la donator în viață în Institutul Clinic Fundeni. Cooperarea cu Spitalul Universitar din Essen*;

- prof. Mihai Lucan, Institutul de Urologie și Transplant Cluj-Napoca – *Cum se construiește un program de transplant în România*;

- prof. Dan Tulbure, Institutul Clinic Fundeni – *Rolul anesteziei și terapiei intensive în dezvoltarea programului de transplant în România*;

- prof. univ. col. Vasile Căndea;

- prof. univ. Irinel Popescu, membru corespondent al Academiei Române – *15 ani de transplant hepatic în România: 669 de operații la 639 de pacienți*;

- dr. Nicolae Bănicioiu, ministrul Sănătății.

22 aprilie: În Aula Academiei s-a desfășurat **Conferința „Institutul de Prognoză Economică – 45 de ani de cercetare științifică”**. În deschidere, acad. Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române, a transmis un mesaj din partea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, și a acordat Institutului diploma „Meritul Academic”. În continuare, acad. Lucian Liviu Albu, directorul Institutului de Prognoză Economică, a prezentat un istoric al Institutului, cu împlinirile de până acum, care i-au consacrat „exceleșta” și prestigiul pe plan național și internațional. A urmat o alocuțiune dedicată activității de cercetare economică în cei 45 de ani de activitate a Institutului susținută de dr. Mioara Iordan. După prezentarea mesajelor, a urmat ceremonia de înmânare a diplomelor aniversare fiecăruia dintre cercetătorii Institutului.

23–24 aprilie: În cadrul Proiectului „Rute de excelență academică în cercetarea doctorală și postdoctorală – READ”, în Aula Academiei Române, s-a desfășurat **Conferința națională cu tema „Cunoașterea socială – între ficțiune euristică și coroborare factuală”**. Proiectul este cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007– 2013.

După cuvintele de întâmpinare rostite de dr. Constantin Marin, managerul de proiect, și de acad. Păun Ion Otiman, coordonatorul științific al proiectului, au susținut prelegeri:

- prof. univ. dr. Gheorghe Stoica – *Creativitatea în științele sociale și politice, cunoaștere socială și valori*;

- prof. univ. dr. Constantin Munteanu Gurgu – *Etică și comportament economic*;

- prof. univ. dr. Ene Dinga – *Avatarurile ipotezei „ceteris paribus” în cercetarea economică actuală*.

Lucrările au continuat pe secțiunile: științe economice și științe socio-umane.

STUDII DE TEORIA CATEGORIILOR

Volumul VI

Coordonatori:

Alexandru SURDU

Sergiu BĂLAN

Mihai POPA

Problema categoriilor constituie o preocupare constantă a autorilor prezenți în volum. Cele mai importante studii pornesc de la categoriile gânditorilor antici, de la sistemele filosofice dezvoltate în Grecia de Platon sau Aristotel. În acest volum, problema categoriilor este relevantă din perspectiva modernității. Majoritatea studiilor sunt cantonate în această zonă, în filosofia kantiană sau hegeliană, pentru a ajunge până la conceptele filosofice dezvoltate de S. Kierkegaard, G. Rensi sau A. Camus.

Teoria categoriilor ridică însă o serie întreagă de probleme. Încercările de a rezolva într-un fel sau altul aceste probleme sunt numeroase în istoria filosofiei. Se poate spune însă că soluția cea mai completă îi aparține lui Hegel. E drept, Hegel însuși moștenise problema de la Kant, care, nemulțumit de prezentarea „rapsodică” – cum o numește el – a categoriilor la Aristotel, este cel dintâi filosof modern ce își propune să le și deducă. Iar rezultatul este binecunoscutul tabel de douăsprezece categorii din Analitica transcendentă a *Criticii rațiunii pure*.

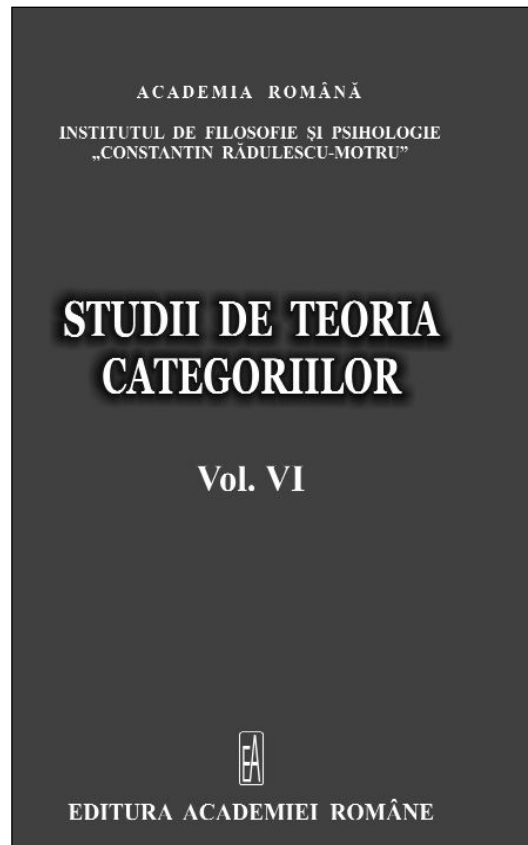
POLITICA MONETARĂ

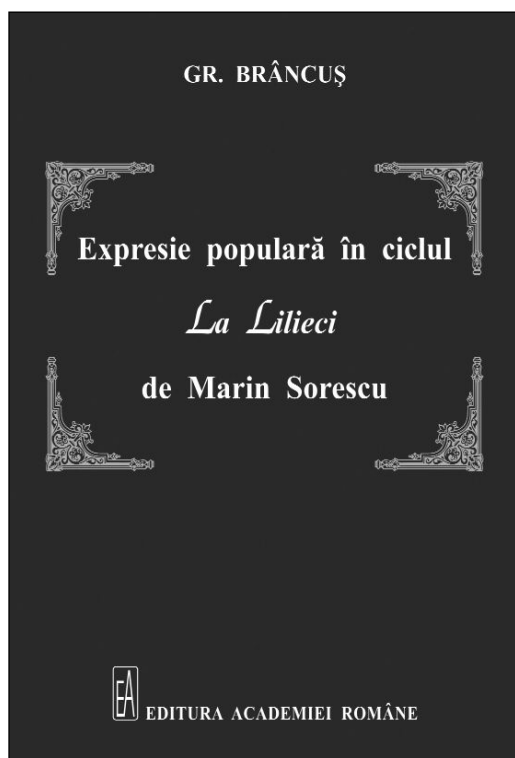
Silviu CERNA

Lucrarea prezintă cunoștințele despre politica monetară, susceptibile să furnizeze un set de tehnici indispensabile pentru succesul acțiunii băncii centrale. Expunerea este structurată în trei părți.

Concluzia generală care se desprinde din lucrare este că principala sarcină a politicii monetare este evitarea situației în care moneda devine o sursă majoră de instabilitate economică. Pentru aceasta este necesară, în primul rând, însușirea unor cunoștințe temeinice și a unor instrumente eficiente de conducere a politicii monetare.

În al doilea rând, este nevoie ca aceste cunoștințe și tehnici să fie folosite cu măiestrie și responsabilitate.

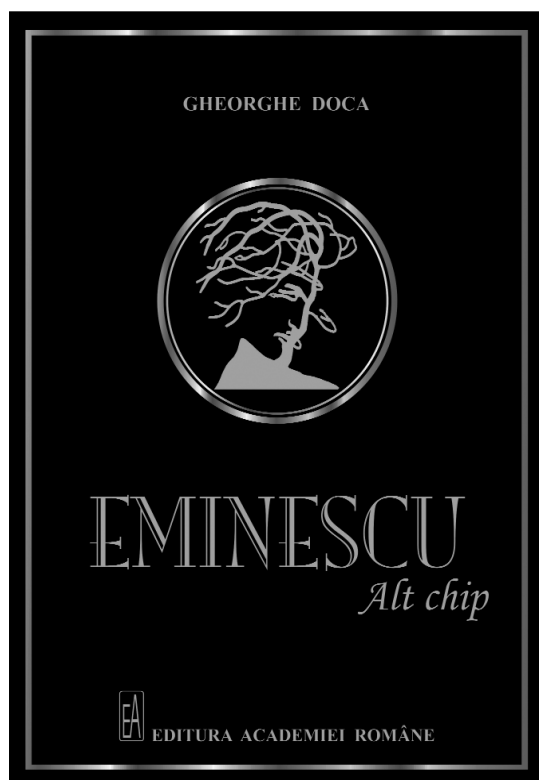

EXPRESIE POPULARĂ ÎN CICLUL „LA LILIECI” DE MARIN SORESCU

Gr. BRÂNCUȘ

Volumul reunește câteva studii asupra limbii și stilului din ciclul *La Lilioci* de Marin Sorescu. Este integrat aici și un studiu de etnografie și istorie rurală, sprijinit de datele importante reținute din cartea lui Sorescu. Cercetarea este completată de două capitole în care sunt tratate probleme variate ale vocabularului și stilului acestei cărți. Sunt transcrise, la sfârșit, zece scurte fragmente de text analizate potrivit metodei științifice adoptate.

Autorul consideră cartea lui Marin Sorescu drept un veritabil document de limbă, o sursă admirabilă de informație supra caracterelor generale ale limbii populare și, în particular, asupra vorbirii din Oltenia. „Sorescu, un mare scriitor, a intuit faptul că valorile poeziei pot fi descoperite în structura intimă a românei populare”, subliniază acad. Gr. Brâncuș.

EMINESCU – ALT CHIP

Gheorghe DOCA

Cartea abordează poezia eminesciană din perspectiva conceptuală apărută și dezvoltată în studiul fractalilor – obiecte matematice sau din natură (re)grupate sub acest nume derivat din limba latină *fractus* (= frânt, rupt, fracturat) în 1967 de către Benoît Mandelbrot (*Les objets fractals – Forme, hasard et dimension*).

După cum se arată în lucrările de specialitate, geometria fractală poate fi folosită „pentru a modela cu precizie structurile fizice de la ferigi până la galaxii”, ceea ce face ca ea să fie considerată „geometria ascunsă a naturii”.

Lucrarea cuprinde o prezentare succintă, cât se poate de accesibilă, a ceea ce este de reținut în legătură cu fractalii din perspectiva unui public larg, dar, în același timp, cultivat și deschis la înțelegerea și asimilarea unor cunoștințe care depășesc, în anumite privințe, limitele formării școlare tradiționale.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele republicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână, care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de *Dicționarul Explicativ al limbii române – DEX* (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), *Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al limbii române – DOOM* (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), *Hotărârea Adunării generale a Academiei Române* din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â” și „sunt” în grafia limbii române (www.acad.ro/alteInfo/pag_norme_orto.htm).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

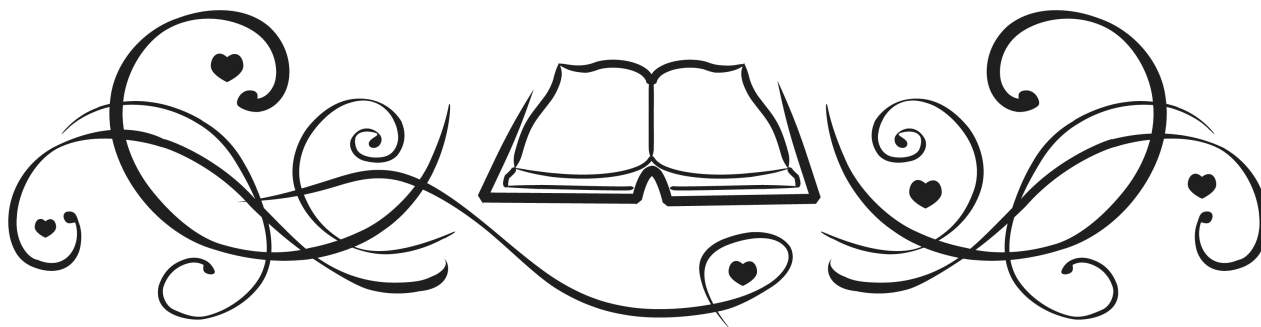
- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia *tif*, sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se vor menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru, fără coloane evidențiate cu alte culori.

De asemenea, dacă există scheme, nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie de cinci–șase pagini de calculator, corp 12 și să conțină trei–patru ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica“, serviciul difuzare (Popa Aurora)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.**

ISSN 1220-5737 76 PAGINI

PREȚUL 3 lei